

muusika

Nr 8-9
august-
september
2007
hind 29.-

Erkki-Sven Tüüri
"Wallenberg"

Suvefestivalide
ringvaade

Jean-Baptiste Favory:
elektroakustilise
muusika ajalugu

Jaak
Sooäär

Andres Roots
bluusist

Reisikiri
Tšaikovski
konkursilt

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia sügisfestival

25. – 28. september

25. september kell 18.00 EMTA kammersaal
AVAKONTSERT

EMTA elektronmuusika stuudio
Jean-Baptiste Favory juhendamisel

26. september kell 18.00 EMTA kammersaal
Kompositsioonitudengite looming

27. september kell 18.00 EMTA kammersaal
Nüüdimuusika ansambel Koreast
(College of Music Seoul National University)

28. september kell 18.00 EMTA kammersaal
LÖPPKONTSERT
Krzysztof Penderecki looming

25. – 26. septembril kell 14.00 – 18.00 Kultuurikatel
(Põhja pst 27A)
KONVERENTS "ELEKTRONMUUSIKA JA FILOSOFIA"
Konverentsi viivad läbi Jacques Serrano, Christophe
Kihm, Sebastien Gallet ja Elie During Pariisist ja
Marseille'st

Konverents toimub
koostöös Prantsuse
Kultuurikeskuse ja
Kultuurikatlaga

EESTI
MUUSIKA- JA TEATRIAKADEEMIA

Intro 8-9/2007

Suvi sai läbi, algab uus hooaeg. Ühest küljest on kahju, et puhkuse, sooja jne aeg selleks korraks ümber on, hea meel aga, et algab aktiivsuse, süvenemise, õppimise ja arenemise periood. Areneda võib ka suvel. Kontserdihooaeg näiteks kestab suvefestivalidena vaat et tulisemalt ja aktiivsemalt edasi kui sügisel/talvel/kevad. Kuidas ka tahaks, kõikjale ei jõua.

Avastusi kunsti vallas jätkub samuti aasta ringi. Seda numbrit kokku pannes oli mulle üllatuseks see, et kitarrist Jaak Sooäärast on kirjutanud USA, Briti, Soome ja Vene mainekad džässiajakirjad, Eesti väljaanded aga veel eriti mitte. Teiseks avastuseks oli üks plaat. Sel plaadil mängib pianist Ramin Bahrami Bachi "Fuugakunsti". Bahrami on 31-aastane iraani pianist, kelle eelistus ongi Bach. Bachi puhul kerkivad ikka ja jälle esile "uute maailmajagude avastajad", pianistide hulgas näiteks Glenn Gould. Tundub, et ka Bahrami on oma isikliku mandri leidnud, mille pinnale on rõõm astuda.

Ia Rimmel

Peatoimetaja **Ia Rimmel** ia@ema.edu.ee
Toimetaja **Kristina Körver** kristina@ema.edu.ee
Toimetaja **Joosep Sang** joosep@ema.edu.ee
Turundusjuht **Herje Tamm** herje@ema.edu.ee
Kujundajad **Tõnu & Ande Kaalep** tonu@ekspress.ee
Keeletoimetaja **Kulla Sisask**

Rahastaja EV Kultuuriministeerium
Ajakirja ilmumist toetab Eesti Kultuurkapital
Väljaandja SA Kultuurileht
Voorimehe 9, 10146 Tallinn

Toimetuse kolleegjum: Eesti Muusikanõukogu juhatus
Toimetus: Rävälä pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214
Toimetuse telefon **66 757 88**
Kodulehekülg: **muusika.kul.ee**
Trükitud **Tallinna Raamatutrükikojas**
Laki 26, 12915 Tallinn
ISSN 1406-9466
© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine: AS Express Post
Maakri 23A, 10145 Tallinn
Tel 6662535, www.tellimine.ee
Tellimisindeks 00679
Otsekorraldus **21** krooni number
3 numbrit 69 krooni
6 numbrit 138 krooni
Aastatellimus 245 krooni

Muusikaõpetajatele ja -õpilastele aastatellimuse soodushind 192 krooni. Soodushind kehtib ka pensionil olevatele muusikaõpetajatele.
Tellimine: ia@ema.edu.ee, herje@ema.edu.ee,
6675 788, 55 56 18 94

Jaak Sooäär
FOTO MADLI-LIIS PARTS

muusika

KAVA

SOOLO

2 Madli-Liis Parts. Jaak Sooäär – rõõmuga tundmatul orbiidil

BAGATELLID

9 Mirjam Tally. Uudiseid maailmast

IMPRESSIOONID

11 Joosep Sang. Kunst Kadriorus, rock Järvakandis
12 Ia Rimmel. Mitmekülgne ja arenev Suure-Jaani muusikafestival
14 Mart Jaanson, Tui Hirv. Noored heliloojad Tartu Jaani kirikus
15 Viljandi vanamuusika festival pildis
16 Eva Lepik. Haapsalu vanamuusika festivalis ei tule pettuda
17 Riina Roolaid. Topeltkontsert topeltonaatidest. Bachi sonaadid viiulile ja tšembalole Haapsalu "Viiulimängudel"
18 Marju Riisikamp. Uus festival kevadpealinnas
19 Liina Fjuk. Maailm ja folk. "Maailmakülüst" ja Viljandi pärimusmuusika festivalist
20 Evi Arujär. David Oistrakhi festival 2007: järeloomteid
22 Klarika Kuusk. Haydni "Aastaajad" Rapla kirikumuusika festivalil
22 Priit Kuusk. Maailmamees Villu Veski Alu mõisas
24 Ivalo Randalu. Andres Uibo autoriõhtu, teine
24 Indrek Särg. Ajastuhäppening ja rahvamuusikatöötused Moostes
26 Urmo Kohv. Kuri proge kaunil Hiiumaal

STUDIUM

27 Andres Roots. Bluusist ja Opossumionust

AKTSENT

30 Age Hirv. Wallenberg ja tema Aeg

MODULATSIOON

33 Joosep Sang. Suvised siksakid Riias ja Londonis
34 Madli-Liis Parts. 10 päeva, 10 kontserdipaika, 450 muusikut, 300 kontserti, 500 000 külastajat. Festivalist "Umbria jazz"
36 Kaie Tanner. Kooriga eetris

STUDIUM

38 Jean-Baptiste Favory. Elektroakustiline muusika – ühe heli lugu

MODULATSIOON

41 Eva Vorobjova, Tamara Unanova. Reisikiri Tšaikovski-nimeliselt konkursilt

EKSPRESSIOON

44 Karin Kopra. Truls Mørk – hajameelselt tšellist

MODULATSIOON

46 Tiia Teder. Uus muusika – tribüünilt raadiosse ja Internetti

POP & ROCK

47 Margus Kiis. Tartus olid jälle levimuusika päevad!

LIBER

48 Liis Kolle. Elav entsüklopeedia. Raamatust "Sada aastat Estonia muusikalavastusi kavalehtedel"

BAGATELLID

49 Uudiseid Eestist

MELOMAAN

53 Heliplaatide tutvustus

COLLAGE

56 Valik septembri muusikasündmusi

SOOLO

Jaak Sooäär – rõõmuga tundmatul orbiidil

MADLI-LIIS PARTS

džässiajakirjanik

Esimene Elioni džässipreemia laureaat džässkitarrist Jaak Sooäär (35) on muusikas kartmatu riskija ja väsimatu otsija. Suurepärase improviseerija, helilooja ning arranžeerija. Soe ja tabavalt terav huumorisoon iseloomustab teda nii laval kui ka tavaelus. Muusika on ju pidu, armastab Sooäär öelda.

Tänu oma mitmekülgsele on ta viimase kümne aastaga kujunenud Eesti džässielus üheks ärksamaks ja aktiivsemaks muusikuks. The Dynamite Vikings, Eesti Keeled, Free Tallinn Trio, Üsna Vaikne Duo ning Dessert Time on vaid väike osa kitarristi igapäevastest tegemistest.

USA džässiajakiri Downbeat kirjutas augustinumbris muu hulgas ka Sooäärest, Vene ning Austria mainekad džässiajakirjad avaldasid hiljuti temast pikema portreeloo. Brittide Jazzwise'i, soomlaste Jazzrytmite ning Aamulehti ja norralaste JazzNytti kriitikud on kiitnud tema plaate. Sooääre muusika on välismaa džässiringkondades ehk tuttavamgi kui meie tavakuulajale.

Juba pikem koostöö seob teda maailma ühe mõjukama džässtrummari Han Benninkiga ning saksa noorema põlvkonna väljapaistvaima saksofonisti Daniel Erdmanniga. Ta on

musitseerinud ka koos Joe Lovano, Anders Jormini, Arkadi Gotesmani ja teistegi mainekate džässmuusikutega. Suve hakul Viinis Eesti džässiohtul meelitas just tema loodud Free Tallinn Trio publikult välja kuumima aplausi. Sooäär on salvestanud Heiki Mätlikuga klassikalise kitarrimuusika plaadi "Kitarr!" ning koos Andres Mustoneniga avanud džässivõtmega keskaegse muusika väravaid. Plaate on ilmunud kõigilt tema džässikoosseisudelt ning lisa on tulemas tänavugi.

Väljaütlemistes ning arvamustes on Jaak Sooäär otsekohene, olles valmis selleks, et kuuljail võib olla hoopis teine arvamus. Temas jagub fanatismi ning stoilist järjekindlust juhtida Eesti Jazzliitu ning kureerida dotsendina Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia džässmuusika osakonna tööd. Aastail 1996–2001 Kopenhaageni Rüttimeusika konservatooriumis džässialase kõrg-

FOTO MADLI-LIIS PARTS

hariduse saanud kitarrist ja elektrikitarrist õppejõud on tänaseks juba ise mitmel pool Euroopas meistrkursusi andnud. Märk Sooääre energiast ja pühendumusest on seegi, et 2004. aastal tema algatatud Eesti Jazzliit korraldas viimasel hooajal seitsmes Eesti linnas kokku üle 130 kontserdi.

Kui palju oled oma muusikuteed planeerinud?

Eks ikka mingis mõttes saab planeerida. Kõigepealt tekib idee, seejärel tuleb see teostada ja isegi kui tulemus ei ole selline, nagu algselt mõeldud, siis mingit kogemust ja loodetavasti arengut see ikkagi tähendab. Muusika tegemine, muusikuks saamine ja karjääri ülesehitamine on džässmuusikas väga pikk protsess. Kõik võtab palju aega.

Mulle meeldib pilli mängida, mulle meeldib muusika. Arvan, et järjepidevus ongi see, mis mind muusikuteel on hoidnud. Seda iseloomustab ühtlane liikumine, loodetavasti tasane tõus. Mingisuguseid suuri hüppeid ei ole olnud, ei üles ega alla. Lihtsalt vaikne areng, ma loodan.

Kuidas sinu praegune muusikamaits on välja kujunenud?

Mul oli õnne kuulda noores ja entusiastlikus eas palju väga head muusikat varastel "Jazzkaar" festivalidel, mis kunstilise taseme poolest olid väga tugevad. Nägin ja kuulsin palju erinevat ja inspireerivat, nagu Thomas Chapin, Myra Melford, Han Bennink, Dave Douglas, Otomo Yoshihide, Roscoe Mitchell, Ray Anderson erinevates koosseisudes, mitmed Norra bändid, New Yorgi fankibänd Lost Tribe jne. Kuigi selliseid esinejaid tuleb Eestisse ka praegu, ei satu nad naljalt suurtele lavadele ja meedia tähelepanu alla, sest neil pole piisavalt müügipotentsiaali. Seetõttu on noortel muusikutel ka raskem seda laadi mitmekesisist infot leida.

Mind huvitavad paljud muusikastiilid. Kui mõelda ansambleid, kellega ma mängin, siis on need kardinaalselt erinevad. See ei tekita mulle mingit probleemi. Kindlasti on minus erinevaid kihistusi, alustades koorilauljana varases eas RAMi poistekooris ja mängides ka pulmamuusikuna teismelise akordionistina. Siis tulid bluu ja džäss, ECMi vaimustus, hiljem huvi avangardi vastu. Samuti olen kogu aeg huvitunud heast klassikast ja popmuusikast.

Mäletad sa oma esimest džässikogemust kuulajana?

Ei mäleta. Mäletan aga, kui ma esimest korda suutsin soololiini kuulata, kui sain aru, mis toimub. See oli Pärnus Fiestal, kus Arvo Pilliroog mängis soolot. Suutsin eristada, mis seal toimus ja jälgida kogu aeg.

Esimene avalik ülesastumine džässmuusikuna on sul kindlasti meeles?

Väga hästi. See oli minu mäletamist mööda 1. detsembril 1992. Õppisin Tartu Ülikoolis ja harjutasin pidevalt ühikas kitarril. Meie kursuse noored daamid korraldasid ülikooli aastapäeva balli ja pakkusid, et võiksin bändiga mängida Vanemuise kohvikus. See tundus utoopiline, aga võtsime ikka ette. Bändis mängis Mart Süda saksofoni, Rivo Laasi bassi ja minu vend Jüri trumme. Mängisime standardeid. Enne seda ei olnud ma julge-

nud avalikult džässi mängida. Samast koosseisust kasvas välja ka minu esimene džässansambel Ajastajad, mis esitas omaloomingut, mille mõjutajatena võiks ära märkida skandinaavia džässi ja eesti rahvamuusikat.

Milline osa oli vennal sinu muusikalise silmaringi kujunemisel?

Temalt olen saanud väga palju innustust. Kuna Jüri mängis pikka aega trummi ja kuna ta on minust vanem, siis tema kaudu ma olengi saanud palju infot ja võib-olla tänu temale ma mängingi pilli. Ta tõi koju väga palju plaate ja muusikat.

Käisime koos kontsertidel. Vend töötas televisioonis, tal oli teel töötõend. Nõuka ajal oli televisioon tähtsusetul jumalast järgmine. Näitasime Linnahalli valvelauas tõendit ja saimegi sisse. Teadsime, millist istmerida kunagi välja ei müüda. Tänu Jürile nägin teismelisena palju, kas või eesti muusikute paremikki. Mul oli ikka väga hästi teada, kes milliste kitarride ja efektiplokkidega mängib. Ka kontserdienergia tunnetamine on väga oluline. Tänu vennale sain tolle aja kohta korraliku kontserdielamuste pagasi.

Palun räägi oma õpetajatest. Kellelt mida kaasa oled saanud?

Oma õpetajaks pean eelkõige Mart Sood. Kuna minu vend mängis koos Mardiga, siis võtsin ülikooli ajal julguse kokku ja küsisin Mardi käest, kas mul oleks temalt võimalik saada eratundi. Mart muheles talle omaselt ja ütles, et eks ikka on.

Läksin tema juurde koju mingil nädalalõpu päeval. Veetsin seal vist lausa terve päraslõuna. Ta näitas mulle põhivõtted kätte. Lihtsalt heast tahtest seletas kõike. Mäletan, ta selgitas veel, mis on kõige ökonoomsem, ja ma mõtlesin, et no milleks, mis ökonoomsust mul vaja, hea kui üldse noodile pihta saan. Läksin koju ja hakkasin temalt kuulnud ellu viima.

Sisuliselt pean ennast iseõppijaks. Aga Mardilt saadu ongi minu haridus. Mart on geniaalne inimene, et viitsis minuga jännata, seletas kannatlikult kõike ja oluliselt pikemalt kui ma eales oleksin osanud loota. Lõpuks ei võtnud ta selle eest ka raha. Sain temalt pooleaastaste vahedega kolmel korral kolm tundi. See oli täiesti piisav, et panna põhi paika.

Julgen väita, et kedagi õpetada pole võimalik. Õppida saab ise. Tänapäeva inforohkuses on edasijõudmine ikka suuresti enda teha. Õpetaja võib suunata, mingid otsesed vead ära hoida. Otsa koolis õppisin samuti Mardi juures, aga siis oli suhe teine, sest ma olin juba ree peal, tegelesin oma asjadega ise. Kitarril õppimine ei olnud siis enam esmane. Otsa koolis huvitas mind eelkõige klassikaline muusika ja eriti selle kaasaegsem osa, mida ma ise ei olnud õppida saanud. Üldise silmaringi laiendamine.

Taani perioodil kohtusid ka kindlasti innustavate õpetajatega?

Taanis kohtusin esimesel koolipäeval Pierre Dørgega. Meile näidati just uue koolimaja ehitust ja tema oli lihtsalt üks vuntside ja üleolakotiga lõbus mehike. Arvan, et ma olen tema esimene ja viimane kitarrilõpilane. Ta on väga kogenud pedagoog, aga just geniaalne bändiõpetaja. Pierre'iga me pidasime ühe tunni või kaks ja siis hakkasime mängima. Samal ajal tekkis The Dynamite Vikings, mille kontsertidel ta kaasa löi.

Pierre'iga, kes on praegu üle kuuekümne, on huvitat muusikuteed seepärast, et ta suhtub muusika tegemisse nagu laps mängimisse. Selline mõnevõrra süüdimatu, ent otsiva vaimu juhitud suhtumine vallandab energialaine, mis kisub kaasa. Tema põlvkonna muusikutele on katsetamine ja sõna otseses mõttes mängimine muusika lahutamatud osad, sest paljud neist arenesid

Džässil on alati lootust jõuda tundmatusse kohta, ja see on huvitav.

Pierre Dorgega 2004. aasta "Jazzkaarel".
FOTO ANNIKA METSLA

muusikuks iseenda katsetustest ja vigadest õppides. See on suur erinevus tänasega võrreldes, mil suur osa muusikuid õpib koolis, kuidas on õige mängida, ning katsetamise etapp jääb vahele.

Kuigi Pierre ei ole tehniliselt supermängija, on laval väga raske temaga võrdselt energiliselt esineda. Tema kohalolek ja musitseerimine on füüsiliselt tunnetatav. Ta tuleb lavale, võtab ühe noodi ja see jõuab ruumi igasse nurka. Mängu intensiivsus on nakkav. Seda olengi temalt õppinud. Seega, kui ma vähegi saan, üritan alati mängida vanema põlvkonna muusikutega. Tänu Pierre'i sidemetele sain osaleda kuuekümnendatest alates džässiajaloo esirinda kuulva saksa saksofonisti Peter Brötzmanni ja hollandi trummari Han Benninki meistriklassides, mis osutusid väga inspireerivaks just sellesama mängulise vaatenurga tõttu.

Kopenhaageni perioodil võtsin tunde ka Berliinis kitarrist Frank Möbuselt, kes on üks Euroopa parimaid kitarriste. Taani koolis oli tore süsteem, et saime igal semestril võtta kolm tundi ükskõik kelle juures. Ja kuna ühe tunni eest sai õpetaja meie koolis umbes 1000 Eesti krooni, siis oli enamik muusikuid alati nõus seda tundi andma. Siia kõrvale on hea küsida, kui palju maksab üks tund eesti muusikahariduses.

Üks sinu õpetaja oli ka oma elu New Yorgi ja Soome vahel jagav Raoul Björkenheim, superenergiline kitarrist, kes näiteks oskab hoida "Tampere Jazz Happeningi" jämmid varahommikuni erksad. Olete Tampere ka koos jämminud. Mida temalt õppisid?

Viimase semestri Taanis vahetasin õpingutega Sibeliuse Akadeemias, et õppida Raoul Björkenheimi juures. Tema õpetusmeetod oli selline, et ta loopis mulle väga palju ideid ja ma üritasin neid fikseerida kas paberil või mälus.

Raoul on ääretult intensiivne. Õppisin temalt ka palju mängu- tehnilisi aspekte. Jälgisin teda kõrvalt, kuidas ta suutis keerulisi asju teha nii, nagu oleks see imelihtne. See andis motivatsiooni minna koju ja hakata harjutama, et suuta ka midagi niimoodi teha.

Esimese kõrghariduse said Tartu Ülikoolist, kus õppisid välismajandussuhteid. Oli see teadlik otsus? Kui palju on sulle õpistust hiljem kasu olnud?

Valisin eriala mõnevõrra juhuslikult, sest sõber läks samasse proovima. Ülikooli sisesaamine oli oluline, vastasel korral võis ees oodata Nõukogude armeesse minek. Muusika oli minu jaoks väga tähtis, aga ma ei olnud kindel, et minust tuleb muusik, ja seepärast arvasin, et oleks kindlam midagi vastukaaluks õppida. Arvan, et mõtlen küll teistmoodi kui muusikud tavaliselt – kohati nagu majandusanalüütik, kelleks mind Tartus koolitati. See tuleb kasuks.

Tegelikult elasin Taani aja üle tänu sellele, et olin enne õppinud majandust. Sealne elu oli ikka ülekeeruline – Eesti ju peaaegu ei toetanud. Ülikool õpetas raamatupidajalikult mõtlema: et tulla nulli, on vaja suurendada tulusid või vähendada kulusid. Taanis teenisin elamisraha muu hulgas postiljoni ja lihakombinaadi koristajana. Olin üsna kade kaasüliõpilaste peale, kelle elu oli oluliselt kergem.

Sa tundud olemuselt pigem maailmakodanik, kelle jaoks pole tähtis, kus me elame, vaid see, mida me mõtleme ja teeme.

Kuigi olen Eestiga tihedalt seotud, ei ela mu parimad muusikapartnerid ja ka suur osa parematest sõpradest Eestis. Pigem piiritlen ennast teatud moodi mõtleva seltskonnaga, kes elab Euroopas.

Umbes kümme aastat tagasi tekkis olukord, et muusikud, kellega ma mängisin Saksamaal, mängisid omakorda Soome muusikutega, kellega ma samuti mängisin, samasugune ring tekkis ka leedukate ja taanlastega. Sarnased inimesed leiavad üksteist. Seltskond on suhteliselt ühealine, muusikalise tausta ja maitse poolest oleme väga laiapõhjaliste huvidega. Me ei tegutses kitsas konkreetses žanris. Meie muusika on segu erinevatest mõjudest. Kõiki ühendab huvi tavamõistes muusikastiilide vahele jäävate alade ja võimaluste vastu.

Kui palju õnnestub sul oma mõttekaaslastega sidet hoida, kui te kõik maailma erinevais paigus elate?

See on iga inimesega erinev. On inimesi, kellega isiklikus elus väga palju ei suhtlegi, aga kui me võtame pillid, siis sobime. Inimesed on kõik erinevad ja skeemid, mille järgi asjad toimivad, on erinevad. Isegi kui ma ei tea kuude kaupa, mis kellelgi teoksil, asetub kohtudes kõik oma kohale.

Et teha head bändi, tuleb leida inimesed, kellega muusikaliselt sobid. Juba seepärast on kasulik tegutseda palju laiemalt kui vaid väike riik. Eestis on paljude heade muusikute traagika see, et nad pole leidnud endale õigeid mõttekaaslasi. Loodan, et mul on õnnestunud seda vältida.

Mul on kaks pikaajalist rahvusvahelist bändi. Saksofonist Daniel Erdmanniga oleme koos mänginud kaheksa aastat. The Dynamic Vikings saab järgmisel kevadel "Jazzkaare" ajal kümneaastaseks. Meil on viikingitega saanud mõnes mõttes halvaks traditsiooniks, et me ei teegi proovi, vaid lähme lavale ja mängime. Kuid

aeg-ajalt leiame paar-kolm päeva, mil ma sõidan Taani ja me ainult harjutame. Ja järgmine kord teeme proove võib-olla kahe aasta pärast.

Kuidas sinu koosseisud sünnivad? Kas kõigepealt on idee ja siis hakkad inimesi otsima või vastupidi?

Kõigepealt on inimesed, kellega võiks midagi teha. Mulle meeldivad bändid, meeldib arenguprotsess. Vanasti elasid rokkbändid koos ühes majas, tegid koos süüa jne, neil oli üks hingamine. N-ö ühe õhtu projekt on tore küll, aga džässmuusikute häda ongi see, et kõik osalevad kümnetes projektides ja lõpuks ei teagi, mis on su tegelik pale ja mis on sinu jaoks kõige olulisem.

Sinu Eesti-kesksed bändid Free Tallinn Trio ja Üsna Vaikne Duo kahasse Tuule Kanniga on olemuselt väga erinevad, vabaimprovisatsioonist rahvamuusikani. Trio on koos olnud kolm aastat, duoga alustasid tänavu. Kuidas need kooslused on tekkinud?

Eestis olen otsinud bändipartnereid, kellega oleks lihtsalt tore koos mängida.

Tuule Kanniga oleme sattunud kahekesi koos mängima ka varem, kuidagi pooljuhuslikult. Ja muidugi Eesti Keeltes. Tuule on kindlasti üks minu lemmikmuusikuid Eestis. Ta on suurepärase kandlemängija ja laulja. Ka tema puhul meeldib mulle, et ta ei ürita näida kellenagi, vaid lihtsalt on. Üsna Vaikse Duo plaat tuleb välja selle aasta lõpul. Meie muusikat dikteerib duo koosseis, Tuule mängib erinevaid kandleid ja laulab, mina mängin elektrikitarriga koos mõnede elektrooniliste lisanditega. Muus mõttes me piire ei sea.

Free Tallinn Trio puhul on tegemist sama fenomeniga. Nii Anne-Liis Poll kui ka Anto Pett on haruldased muusikud. Anne-Liisil on tänu mitmekülgsel edukale muusikukarjäärile eriline kogemuste ja oskuste pagas, mida ta oma neljaoktavilise hääleulatuse abil väga põnevalt väljendab. Anto Pett on aastatepikkuse süvenemisega välja arendanud isikupärase improviseerimisstiili, milles domineerib jõuline klassikalise klaveri virtuosus, ent mida juhivad klassikalisele interpreedile ebatüüpiline vaba ja otsiv vaim. Muuseas on Antol ja Anne-Liisil haruldane meetod, kuidas klassikalisi muusikuid improviseerima saada, ning kuna Euroopas on see teema just väga oluliseks tõusmas, siis on mõlemad väga nõutud meistrklasside läbiviijad. Ma ei imesta, kui lähiaastate jooksul kujunevad neist ühed tuntumad eesti klassikalised muusikud rahvusvahelisel areenil.

Nagu nimi ütleb, oleme vaba improvisatsiooni kollektiiv. Me ei lepi midagi varem kokku, improviseerime kohapeal. See on suurepärase tegevus, ehkki vahel võib minna ka rappa, kui improviseerijad tahavad igaüks minna oma suunas ja ei teki seda tühte mõtlemist. Aga sellistest rappaminekutest võib omakorda kujuneda midagi uut ja huvitavat.

Mis on džässmuusikas sellist, mida teised žanrid sulle pakkuda ei suuda?

Džässis on minu jaoks oluline värske improvisatsioonenergia.

Kui muusik ei suuda oma asja lahti mõtestada, siis ei kõneta see tavakuulajat iial.

Heade mängijatega koos improviseerimine on puhas rõõm, üksteist inspireerides avastad äkki, et oled tundmatule ja põnevale orbiidile lennutatud. Lihtsalt äraõpitud lugu on ka tore mängida, aga kui koos musitseerides jõuad kuskile, kus sa kunagi pole olnud ega saa ka aru, kus sa hetkel oled, ja on ikkagi tore, siis on see suurepärase. Džässil on alati lootust jõuda tundmatusse kohta, ja see on huvitav.

Seega riskiretk teadmatusse, mitte turvaline kohalejõudmine?

Pigem risk kui turvalisus. Muusiku elukutse on ses mõttes hea, et kui võtad riski ega jõua soovitud tulemuseni, siis ei juhtu ka midagi traagilist. Näiteks kirurgile see mõtteviis muidugi ei sobiks. Olla muusik ja mitte riske võtta, oleks igav.

Üks osa sinu hetkel aktiivseid koosseise ammutab otseselt innustust rahvamuusikast – Üsna Vaikne Duo, Eesti Keeled.

Mis sind juurtemuusika juures köidab?

Mingi osa rahvamuusikast pakub mulle esteetilises mõttes huvi ja pinget. Seda, miks mõni lugu mind kõnetab ja mõni teine jätab leigeks, ei oska ma seletada. Süstemaatiline rahvamuusika fanaatik ma ei ole.

Esitada eesti rahvamuusikat tänapäevases vormis on üsna keeruline. Lihtne on panna regilaulule rütm ja akordid alla, publikule selline popilik esteetika meeldib. Aga see, kas tulemus on andnud algvariandile lisaväärtust, on küsitav. Teisalt, kui hakata regilaulu töötlemise popmuusika välise meetoditega, on oht kalduda Tormise radadele, kes on aastakümnete jooksul seda süvenenult ning suurepäraselt teinud.

Rahvamuusika kasutamiseks mul reegleid või stiili pole, lähtun konkreetsest loost.

Kas sul on lemmikmuusikat ja -muusikuid, kelle juurde kuulajana ikka tagasi pöördud?

Näiteks džässist meeldivad mulle Eric Dolphy ja John Coltrane, Charles Mingus. Klassikalise poole pealt Bartók, Skrjabin; kuulan meelsasti vanamuusikat. Nüüdismuusikast Heiner Goebbels, Scott Johnson. Tormis ja Pärt muidugi. Arvan, et me ei teadvusta endale jätkuvalt, kui võrd võimsa märgi on maailma mastaabis maha pannud Pärt ja Tormis. Seda on võib-olla sajandi pärast näha.

Sinu muusikuelu on viimastel aastatel kulgenud mitmekesiselt. Lisaks muusika tegemisele oled käima lükanud Eesti Jazzliidu, juhid EMTAs džässiosakonda, tihti pöörduvad välisajakirjanikud just sinu poole, kui soovivad end Eesti džässieluga kurssi viia. Kas sa Taanist tulles oskaid arvata, et sinu elu nii intensiivseks kujuneb? Üllatab see sind?

Ei ole väga üllatunud, et elu on nii läinud. Enne Taanist äratulekut innustasin ka seal oma kaasvõitlejaid looma džässmuusikute organisatsiooni, millest on tänaseks kujunenud ILK Musik. Oleksin sama aktiivne olnud ka Taanis, aga kuna lõpetasin kooli enne Eesti astumist Euroopa Liitu, siis pidin lahkuma ja järjepidevus katkes.

Oled väsimatu eestvedaja ja algataja. Mis sind innustab džässielu korraldusliku poolega aktiivselt tegelema?

Kui vaatame, mis toimub Tallinnast 80 kilomeetrit põhja pool, siis näeme, et muusikaelu edasiviivad süsteemid toimivad ja meil ei ole vaja leiutada jalgratast. Põhimõtted on ju lihtsad. Kas muu-

Mõttekaaslasel on tähtsad. Taani trummari Stefan Pasborgiga Lapimaal talve nautimas...

FOTO MIKKO INNANEN

... ja saksofonisti Daniel Erdmanniga Peterburis maiustamas.

FOTO DANIEL ERDMANN

sikutel on arenemistingimused või ei ole, kas töö käib või mitte.

Eesti Jazzliidu pidi tegema. Kauem ei saanud ilma. See on pikem jutt ja eraldi teema, et tegelikult meil ei ole neid inimesi, kes midagi organiseeriksid. Džässmuusikute hulgas pole asjade laiem nägemine väga levinud.

Eesti džässmuusikul polnudki kolm aastat tagasi kusagil mänd-gida. Suured kontserdikorraldajad pakkusid heal juhul paar kontserti aastas. See ei ole isiklikuks arenguks piisav. Meie kontserdikorraldajatel, kes on iseenesest väga toredad, on fookus kahjuks suunatud välismaale. Nad isegi ei märka, et meil on siin ka palju olemas. Tihti ollakse valmis katma suuri kulusid suhteliselt keskpäraste välismaa artistide siia toomiseks, samas kui Eestis naljalt polegi kontserdikorraldajat, kes meie muusikule talutavalt maksaks. Sa pead alati kauplema iga sendi pärast, isegi kui sa tood rahva saali. Eelnevale jätkuks tuleb ka mainida, et muusikutel on korraldajatel tihti surve esitada kavasid, mida on kerge müüa, sisuline pool on teisejärguline. Seega oli suur vajadus alternatiivse struktuuri järele, mis vähemalt pakuks tihedamalt esinemisvõimalusi ilma repertuaari ette kirjutamata.

2004. aastal ütlesid, et džässiliidust võiks saada heas mõttes kolhoos. Kas sinu soov on tänaseks täitunud?

Jazzliit on algusest peale olnud kolhoos. Kõik toimub ju ülimalt võrdsetel alustel – kõigile ja mitte palju. Võrdset on suhtunud nii liidu liikmetesse kui ka mitteliikmetesse, eelkõige kontsertide planeerimisel, mis on meie põhitöö.

Tundub, et džässiliit on suutnud kasvatada juured üle Eesti, kui mõelda, et hooajal toimuvad kontserdid regulaarselt Tallinnas, Tartus, Viljandis, Kuressaares, Pärnus ja Rakveres. Mida pead Eesti Jazzliidu kolmeaastase eksisteerimisaja jooksul kõige olulisemaks saavutuseks?

Liidu kontserttegevus arenes tänu meie partnerite huvile ja aktiivsele tegevusele nii plahvatuslikult, et oleme praeguseni pidevalt šokiseisundis, kuna seda kõike on meiesuguse miniorganisatsiooni jaoks liiga palju. Õnneks oleme sellega kuidagi toime tulnud.

Kontserdielu areng ongi suurim saavutus, sest tänu sellele ja kõrvalmõjuna ka EMTA džässmuusika osakonna arengule näeme, et kohalik džässipilt on oluliselt muutunud. Esinemisvõimaluste laienedes on hakatud rohkem oma muusikat tegema. Mulle tundub, et lõpuks ometi on ka noorte hulgas tekkinud oma teed otsivaid muusikuid ja bände. Ei piirduta kitsa repertuaari keskpärase esitusega.

Millele peaks džässiliit nüüd keskendumas? Milline on ühendus näiteks kolme aasta pärast?

Väga suurt laienemist ma ette ei kujuta. Kahe aastaga saavutamine sama mahu ja taseme, mida mõni meie naabermaa on suutnud 30–40 aastaga. Seda on väga palju. Arvan, et tulevikus on vaja aidata organisatsioon ise järele punkti, kuhu me oma tegevusega oleme juba jõudnud. Et me suudaksime tagalat kindlustada.

Hetkel puudub džässiliidul igasugune järjepidev rahastamine. Kuna nii kultuuriministeeriumis kui ka Kultuurkapitalis on rahastamisühendused n-ö projektipõhised, siis ei ole teoreetiliselt välistatud võimalus, et otsustajate komisjonide džässmuusikale ebasoodsate koosseisude korral võib liit ka täiesti toetuseta jääda. Ilmselt see siiski nii ei lähe, sest läbimurre on toimunud, aga üks selline ebameeldiv kogemus on meil juba seljataga.

Samal ajal on näiteks Soomes džässiliidu riigipoolne rahastamiskeem väga paigas, sest sellest sõltub suuresti terve muusika-stiili areng riigis. Ning areng on silmanähtav. Kui ka meie areng samal kombel jätkub ja finantseerimine paraneb, siis on juba väga hästi.

Sind jagub igale poole: esinema, organiseerima, õpetama. Tundub karuteenena, et sa muusikuna ei pühendu vaid mängimisele, kirjutamisele, harjutamisele? Ehk oleks mõttekas mõnest kohustusest loobuda?

Olekski mõttekas. Eriti keeruline on olla korraga kahel juhtival administratiivsel postil – osakonnajuhataja akadeemias ja Eesti Jazzliidu esimees. Kummalegi ei saa lõputult keskenduda. Annaks ühe nendest kohe ära, kui ilmuks keegi, kes soovib ja on võimeline jätkama.

Erinevate asjadega tegelemine pole mulle missiooniküsimus, vaid paratamatus. Selge on, et ka minul muusikuna on pikas perspektiivis vaja, et meie kohalik muusikaelu areneks.

Tänavu aprillis anti Elioni ja “Jazzkaare” initsiatiivil Eestis esmakordselt välja väga mõjukas džässiauhind, mis tunnustab

muusikut tema viimase aja loominguliste saavutuste eest. See kätkeb nii 50 000 kroonist preemiat kui ka erinevaid salvestusvõimalusi. Kuidas tunned end selle preemia esimese laureaadinä?

See on väga suur asi, et džässmuusikutele üldse hakati auhinda välja andma. Ise auhinda saada on loomulikult meeldiv. Loodan, et Elioni džässiauhinnast kujunebki kvaliteedimärk, mille saaja valib žürii, kes seab esiplaanile muusikalised kriteeriumid. Loodan ka, et Elion jätkab auhinna toetamist veel palju aastaid ning aja jooksul leiab see rohkem vastukaja.

Oled juba aastaid pedagoog. On su ideaalid ja põhimõtted õpetajana võrreldes algusaegadega muutunud?

Ideaalid ei ole muutunud. Minu missioon õpetamisel on juhtida noorte muusikute tähelepanu pillimängu tehniliste nüansside kõrval ka mõtlemisele, ideelesele tasandile, sest paraku sellest tavaliselt ei räägita. Nii palju lihtsam on ju ainult ära õpetada mingi tehniline käik või võte.

Et õpetan Muusikaakadeemias, mis on ikkagi kõrgem õppeasutus, siis tundub, et sellesse kooli astujatel peaksid olema algtõed selged ja ka kogemus seljataga. Ideaalis peakski akadeemia tegelema mõtlemise õpetamisega. See ei ole küll paraku teostunud, sest meie džässialase haridussüsteemi üldine ülesehitus on olnud puudulik ja alumistel astmetel on haridus ülimalt ebatasane. Seepärast on akadeemiasse sisse saanud ka erineva taustaga üliõpilasi.

Kuigi ka rütmimuusika haridussüsteemis on läbimurre osaliselt toimunud (muusikakoolide riiklikud õppekavad), on kandepind osalt õpetajate puudumise, osalt ka koolijuhtide vastuseisu tõttu siiski veel suhteliselt väike. Õpilaste huvi puudust küll karta ei ole, pigem vastupidi. Probleeme on ka keskastmega. Otsa kool on teinud tänuväärset tööd kolmkümmend aastat, aga seda on Eesti jaoks liiga vähe. Näiteks Lätis õpetatakse rütmimuusikat hetkel kolmes keskastme koolis sellele vaatatama, et akadeemias neil džässmuusika osakonda veel pole. Ma loodan väga, et ka Eesti suuruselt teise linna Tartu osa sellel alal lähiajal kiiresti kasvab.

Millele keskendud töös EMTA džässiosakonna juhatajana?

Minu töö on olnud määndzeritöö – tuua Euroopast ja Ameerikast õppejõude, kes pakuvad õpilastele kontseptsioone, ideid, motivatsiooni. Noored ise vaatavad, mida nad võtavad oma käekirja ja oskuste seljakotti ja mida ei võta. Loomulikult kutsun siia inimesi, kes on minu arvates helged isiksused.

Murrangule on kaasa aidanud ka head kontaktid Rootsi džässikoolidega, kus õpib üha rohkem eestlasi. Rootsi koolides on kontseptuaalne mõtlemine hinnas. Göteborgi muusikakoolides on see lausa esiplaanile seatud. Ma arvan, et meie üliõpilasi on palju innustanud musitseerimine eakaaslastega naabermaade muusikakõrgkoolidest, kelle isiksused on tihti rohkem välja kujunenud kui

Pilli on mõtet mängida ainult siis, kui teisiti ei saa.

Anne Erm ja Archie Shepp õnnitlevad esimest Elioni džässipreemia laureaati.

FOTO RAINER OJASTE

meil tavaks. Selline kogemus paneb noort loodetavasti mõtlema, millised on tema enda huvitavad mõtted ja millises suunas ta tahab liikuda. Kui muusik ei suuda oma asja lahti mõtestada, siis on see igav ja ei kõneta tavakuulajat iial. Seda on õppuritele raske selgeks teha, kuna sageli näevad nad silme ees teoreetilist ja tehnilist rägastikku, mis tundub kõigi küsimuste võtmene, ehkki see tegelikult nii ei ole.

Džässiõppejõud kurdavad sageli, et koolis käimise asemel kulutavad noored oma energia firmapidudel mängimisele, mis tähendab korralikke teenistust võrreldes oma eakaaslastega ükskõik missuguses teises valdkonnas. Kas ka sina oled seda kogenud?

See ongi meie muusikas suurim häda! Meelelahutustööstuses ületab nõudmine pakkumist, meie ümber on nii palju kerget raha. Noored pääsevad kiirelt rahale ligi ja väga tihti areng katkeb, kuna hakkab lõputu haltuurade jada.

See on kestnud terve meie iseseisvusaja. Minu põlvkonnast peaaegu kõik läksid laevale mängima, mis tähendas väga head raha. Kui vaatame, kes on selle aja üle elanud ja endiselt tipus, siis polegi kedagi nimetada. Nad on kas laevale jäänudki või muusikast üldse eemaldunud.

Tendents jätkub ning ka akadeemias on probleem number üks, et õpilastel on nii palju tegemist, et pole aega areneda. Milleks siis muusikat teha? Pilli mängimisega rikkaks saada on peaaegu võimatu, samas on olemas hulk ameteid, kus raha tuleb lõppkokkuvõttes palju lihtsamalt kätte.

Näed sa olukorrast väljapääsu?

Eesti inimene, ka meie muusikud, on noore tarbimisühiskonna mentaliteedi ohvrid. Idealismi on meil väga vähe.

Kõigis arenenud riikides on muusikute ülepakkumine. See tähendab, et põlvkond, kes jätab praegu arenguetapi vahele, jääb suure tõenäosusega alla nendele, kes võtavad õppimist ja enda arendamist tõsiselt.

Ma olen veendunud, et pilli on mõtet mängida ainult siis, kui teisiti ei saa. Teised tegurid siin rolli ei mängi ja seega muid väljapääse polegi.

MIRJAM TALLY

vabakutseline

Septembris pannakse Rostropoviitši-Višnevskaja kunstikolleksioon Sot-heby oksjonil müüki. See kogu sisaldab vene kunsti kolme sajandi lõikes alates maalidest ja portselanist kuni klaasnõudeni, kokku üle 350 taiese. Kolleksiooni väärtuseks arvatakse olevat üle kolme miljoni naela. Rostropoviitši lesk, kuulus vene sopran Galina Višnevskaja loodab, et kolleksioon jõuab nendesse kätte, kes tõeliselt armastavad vene kunsti ja kelle jaoks need kunstiteosed on kõnekad.

Colwyn Bays aga läheb haamri alla tšellist Ambrose Gauntletti autogrammikogu, mis sisaldab 20. sajandi klassikalise muusika suuri nimesid, nagu Elgar, Prokofjev, Stravinski ja Toscanini. Üheksakümmend autogrammi, mõned neist koguni katketega käsikirjadest, on raamatusse järjestatud autogrammiandjate sünnikuupäevade järgi. Gauntletti tšellistikarjäär algas 1913. aastal ning ta on 1930. aastatel esinenud nii Londoni Kammerorkestri kui ka BBC orkestriga. Gauntlettil olid autogrammi kogumiseks suurepäraseid võimalused, sest ta kohtus orkestriproovides paljude nimekate inimestega ning tal tuli vaid leida õige hetk. Hiljem aga sai temast Londoni Kuningliku Muusikaakadeemia professor. Tšellist suri 1978. aastal ning oksjonil müüb autogrammikogu tema pojapoeg.

Hiroshima klaver teenib õilsaid eesmärke

Kummalised muusikauudised jõuavad meieni Jaapanist. Nimelt on lõpuks ära parandatud üks Hiroshima aatomipommi plahvatuses kannatada saanud klaver. 75-aastane klaver sai kahjustada maailma seni esimeses ja viimases aatomipommirünnakus aastal 1945. Klaverihäälestaja Mitsunori Yasagawa teatas, et see klaver on Yamaha klaverite eelkäija ja ehitatud aastal 1932. Pommitabamuse hetkel oli see pill plahvatuses epitsentrist umbes 1,8 km kaugusel. Plahvatuses jäi klaver siiski püsti, ent kahjustusi tekitasid klaasikillud. Kaks aastat tagasi pöördus pilli omanik Yasagawa poole, jõudes enne äratundmisele, et klaverit on siiski võimalik korda seada. Yasagawa pidi välja vahetama

Kes võtab üle Bayreuthi festivali juhtimise? Kas Nike Wagner, Wieland Wagneri tütar...

... või Katharina Wagner, fotol isa Wolfgangiga.

FOTOD INTERNETIST

umbes pool klaviatuurist. Ajaloolise märgiga muusikariist on aga pandud nüüd kuulsust teenima ja Yasagawa on korraldanud üle saja kontserdi eesmärgiga "näidata, kui tähtis on rahu maailmas". Lastekirjanik Miyoko Matsutani olevat aga otsustanud kasutada Hiroshima klaveri lugu oma uue raamatu ainestikuna, pisut küll muudetud kujul.

Kes võtab üle Bayreuthi ooperifestivali juhtimise?

Bayreuthi ooperifestivali algul pöördusid kõigi pilgud Richard Wagneri lapselapselapse Katharina Wagneri poole, kes sel suvel lavastas seal "Nürnbergi meisterlauljad". Bayreuthi festivali avaõhtu võib vabalt võrrelda La Scala hooaja avamisega, kus kohal kuulsad ja kummalised, seekord näiteks Angela Merkel, kes poliitikukarjääri kõrval on muuseas ka suur ooperifänn. Käesolev festival aga jätab tuleviku suhtes otsad lahti, sest praegune kunstiline juht ja Richard Wagneri lapselaps Wolfgang Wagner on üsna auväärse eas, 86-aastane. Sellest on juba mitmeid aastaid olnud juttu, et Wolfgang sooviks oma noorimale tütrele Katharinale pärandada festivali kunstilise juhtimise, vaatamata tema suhtelisele noorusele ja kogematussele ("Meisterlauljad" on alles Katharina viies ooperilavastus). Nii saaks Katharinast noorim kunstiline juht, kes eales on Bayreuthis töötanud, ning ka esimene naine, kes lavastuste eest vastutab. Ajakirjanduses levinud arvamus on, et kui tema lavastus osutub edukaks, kiidab Richard Wagneri Ühing heaks ka tema kandidatuuri. "Mulle oleks suur ambitsioon võtta üle perekonna festivali," ütles Katharina Londoni Daily Telegraphile. Tema isal on üks hääl Wagneri ühingu juhatuses, mis kontrollib kogu festivali ja otsustab lõpuks uue kunstilise juhi küsimuse. Siiani on Katharina lavastustest jäänud aga üsna vastakad muljed. Näiteks Telegraphi kriitik Rupert Christiansen nimetab elamust "Nürnbergi meisterlauljate" uuslavastusest "suuresti pettumust valmistanud õhtuks". Kuuldavasti tekitas ka Katharina paari aasta tagune Puccini "Il Trittico" lavastus Berliini ooperimajas publiku hulgas "boo"-hüüdeid, mis ei ole just suure süm-

paatia märk. Katharina Wagneri debüütlavastus oli aga alles 2002. aastal, milleks oli Richard Wagneri "Lendav Hollandlane" Würzburgis. Seega on vara kõnelda temast kui kogenud lavastajast.

Ent Katharinal on ka kaks sugulast, kellel mõlemal on ooperi vallas pikk karjäär ja kes mõlemad sooviksid loomulikult sellel ametikohal näha iseennast. Eva Wagner-Pasquier, Katharina poolõde ja Wolfgangi 62-aastane tütar esimesest abielust, on töötanud nii Metropolitan Operas kui ka Covent Gardenis ning osaleb ka Aix-en-Provence'i festivali kunstilises juhtimises. 2001. aastal püüdis Wagneri ühing anda festivali kunstilise juhi ohjad Eva kätte, mille Wolfgang nurjas. Eva hoidis suhteliselt madalat profiili ning ei rääkinud avalikkuse ees perekondlikest lahkkelidest.

Teine pretendentidest on 62-aastane Nike Wagner, Wolfgangi venna Wielandi tütar, mõjukas lavastaja, kes on olnud ka

kaasvastutav festivali kunstilise juhtimise eest aastatel 1951–1966 kuni Wielandi surmani (seda perioodi peetakse Bayreuthi n-ö kuldseks ajastuks). Nii et ka lavatagune elu võib mõnikord välja näha nagu üks suur seebiooper oma draamade ja intriigidega. Üksmeel Wagnerite peres sellel teemal aga puudub.

Parim poogen valmib pernambuco'st
Pernambuco ehk Pau-Brasil'i puu, on väga hinnatud poognamaterjal. Selle puu järgi sai kunagine koloonia Brasiilia endale nime. *Pernambuco* kuulub Brasiilia ohustatud liikide nimekirja ja on nimetatud riigi rahvuspuuks, mida leidub ainult Mata Atlantica rannikuala metsades. 'Pau' tähendab portugali keeles puud ning 'brasil' tulevat sõnast 'brasa', mis on portugali keeles süsi. Portugallased olid teatavasti aga Brasiilias esimeste kolooniate rajajad. Tänapäeval kasutatakse seda puitu

enamasti keelpillipoognate valmistamiseks. Parim poognamaterjal saadakse just puudest, mis on vanemad kui kaheksakümmend aastat. Miks aga haruldast *pernambuco*'t seniajani kasutatakse? 18. sajandi lõpul nimetas prantsuse viulipoognate meister François Tourte nn standardiseeritud viulipoogna proportsioonid ja materjalid. Poognaid on üritatud valmistada erinevast puidust ja isegi süsinikfiibrist, aga professionaalsete muusikute suust kostab ühine arvamus, et miski ei asenda *pernambuco*'t. Seda puud hinnatakse just kõlomaduste tõttu, mis annab tämbriile sügavust ja värvi. Umbes 20 protsenti poognatest tehakse *pernambuco*'st, ent rohkem kui 90 protsenti professionaalsetest keelpillimängijatest eelistab just ja ainult seda. Tourte'i poognate hinnad võivad tänapäeval küündida ka üle saja tuhande dollari, uute *pernambuco*-poognate hinnad jäävad viie tuhande dollari kanti.

CREDO

XIV ÕIGEUSU VAIMULIKU MUUSIKA FESTIVAL

20. september kell 19.00
Niguliste kirik
AVAKONTSERT
Tihvini mungakloostri
kammerkoor SVETILEN

21. september kell 19.00.
Kaarli kirik
Vanavene ja Valgevene
õigeusu muusika

22. septembril kell 19.00
Kaarli kirik
Kreeka õigeusu muusika
Kammerkoor "The Maestros
of the Psaltic Art" (Kreeka)

23. september kell 19.00
Estonia kontserdisaal
GALAKONTSERT

Info: www.festivalcredo.com
Tel. +372 5132213
zoya@viivomuusika.ee

Kunst Kadriorus, rock Järvakandis

JOOSEP SANG

Kuigi sellest on juba aega, pole loodetavasti liialt meelevaldne paigutada selle suve muusikasündmuste sekka ka 25. mail toimunud ühepäevane, kuid intensiivne minifestival "Kumu öö".

Elektroonilise, globaalse, sünteetsitud ja sageli interdistsiplinaarse uue muusika sõprade esimene kogunemine 2006. aastal osutus nii menukaks, et üritus naasis tänavu hoopis mahukama ja kõlavamaid nimesid sisaldanud kavaga. Kumu lavadele tõusid sellised liialdamata legendid nagu Jimi Tenor ja Jah Wobble, lisaks kümme-kond vähemat nime meilt ja mujalt.

Kunstitempel oli ülerahvastatud, kontserdid toimusid suurel määral üheaegselt ja paljud esinejad jäid nägemata. Neist, keda nägin, oli nii mõnigi vähepakkuv. Pianist Lubomyr Melnyk andis kontserdi, mis näis paljusid võluvut, kuigi mina leidsin sealt palju bluffi ning üsna õhukest minimalismi. Vaiko Eplik ja Eliidi uue plaadi esitus polnud kuigi käimatõmbav ning minu suureks üllatuseks esines legendaarne Jah Wobble väga leigelt.

Kuid kohaletulek polnud siiski asjata. Soome külähullust rahvusvaheliseks geeniuseks tõusnud Jimi Tenor andis suurepärase kontserdi lausa füüsiliselt mõjuvust muusikast, kus kohtusid Fela Kuti toores, "häälest ära", kuid seda vahetum *afro-funk*, Sun Ra laadi lavaline pöörasus, elektriseerivad jazzisoolod ning muudki elemendid. Suurepärase kontsert, mille järel järgmised üritajad paratamatult lahjad tundusid.

Järvakandis toimus teadagi mis. "Rabarock" on suurepäraselt korraldatud festival, mille puhul on palju räägitud, et seda korraldavad fännid fännidele. Just sellisena "Rabarock" mõjuski. Kõik tundsid ennast hästi ning ka lavalt kõlav oli kvaliteetne, mitmekülgne ja pakkus igaühele midagi.

Teisel festivalipäeval nähtud bändid taaselustasid publikus mitmesuguseid mälestusi. Palju oli kohal neid, kes mäletasid kaheksakümnendatel "ausa mehe" rockiga kuulsaks saanud Peer Günti. Soome trio andis kaasakiskuva, bluusist läbi imbutunud

Rabarocki lavalt kõlav oli kvaliteetne ja pakkus igaühele midagi. Üksjagu oli neid, kes tulid kohale vaid Laibachi auks.

RABAROCKI PRESSIFOTO

kontserdi. Paljud mäletasid kahtlemata üheksakümnendate "nagu Läänes"-bändi Mr Lawrence'it, kuigi taasühinenud ansambli etteaste oli veidi kiretu. Ja küllap oli üksjagu (aga võib-olla mitte piisavalt palju) neidki, kes tulid kohale vaid Laibachi auks. Veerand sajandit koos püsinud Laibach oli oma kunstipärasuse ja intensiivse sõnumi-

ga paljudele kardetavasti arusaamatu, kuid fakt on see, et kontsert oli raputav, pani vaatama ja kuulama.

Teise päeva kavast paistsid silma veel Pain Rootsist, Kosmikud Eestist jt, oma valik tõmbenumbreid oli lavadel ka esimesel päeval – kellele Clawfinger või The Datsuns, kellele Tanel Padar või Dagö.

ERSO ja Peep Lassmann esinemas Suure-Jaani uues kontserdikohas, gümnaasiumi saalis.

Mitmekülgne ja arenev Suure-Jaani muusikafestival

IA REMMEL

Suure-Jaani muusikafestival tähistas tänavu oma kümne aasta juubelit. Seekordne festival sisaldas nii suuri sümfooniakontserte uues kontserdikohas, Suure-Jaani gümnaasiumi saalis, kus esines ERSO Paul Mägi ja Jüri Alperteni juhatusel, solistideks Peep Lassmann, Kristel Eeroja-Põldoja, Aare Tammesalu ja Jüri Alperteni, kui ka kontserte Suure-Jaani erinevates pühakodades. Traditsioonilistel kohtumistel kohvikus "Arturi juures" olid külalisteks Olav Ehala ning Mati Palm. Buxtehude juubeliaastat tähistati kontserdiga Suure-Jaani kirikus. Folkmuusika poole pealt esines lõdõspillimängija Tarmo

Noormaa, Lõhavere linnamäel toimus RAMi ja Metsatõlli kontsert, kuulda sai Villu Veski-Tiit Kalluste kava "Põhjala saarte hääled". Toimus traditsiooniline päikesetõusukontsert Hüpassaare raba-aarel, Tobiase kvartett esitas Suure-Jaani kirikus nüüdismuusikat. Festival lõppes jaanilaupäeval, seekord süütas jaanitule festivali peakorraldaja Andres Uibo.

Palusin Andres Uibol pisut meenutada festivali algust kümme aastat tagasi. "Tol ajal tehti just algust esimeste suurte vabaõhukontsertidega. Suure-Jaani vallal oli soov ka oma maakonnas midagi sellist

teha. Pöörduti siis Eesti Kontserdi poole. Mina olin algusest peale selle asja juures ja hakkasin vaatama, et kui teeks parem ühe heliloojate Kappidega seotud ürituse. Kapid on Suure-Jaanist pärit ja tollal oli just Kappide juubeliaasta. ERSO oli nõus tulema, samuti koorid. Toimus korralik vabaõhukontsert ja kontsert Suure-Jaani kirikus. Küllap see oli õige algus."

Küsimusele, kuidas kohalik rahvas festivali omaks on võtnud, vastas Andres Uibo: "Esimesel aastal saime 400-500 kuulajat ja needki olid enamasti väljastpoolt tulnud. Kohalikke elanikke oli vähe. Algul imestasid Suure-Jaani inimesed

Esimese Mart Saare nimelise lauljate konkursi žürii esimees Ivo Kuusk õnnitleb konkursi võitjat Teele Jõksi.

FOTOD LEILI KUUSK

ühtelugu, et miks te siia tahate tulla. Nüüd kümme aastat hiljem ei küsi enam keegi, miks te tulete, festivali olemasolu on iseenesestmõistetav ja publik on kasvanud kahekümnekordseks. Seekord oli kuulajaid ligi 7000. Kui Suure-Jaanis elab 1214 inimest ja terves vallas 6900 inimest, siis ma arvan, et need on väga ilusad näitajad.”

Festivali tullakse kuulama ka juba väljastpoolt Eestit: Jaapanist, Saksamaalt, Hispaaniast. “Eks nad tule siia algul turismifirmade kaudu ja siis sõnum levib edasi. Jaapanlased olid nii vaimustuses, samuti hispaanlased – nad sattusid sookontserdile ja ütlesid: no järgmisel aastal tuleb teil väga palju uusi kuulajaid!”

Tulevikuplaanide kohta lausub Uibo, et järgmisel aastal on festivalil kavas arendada koostööd Peterburi muusikute, aga ka Astrahaniga.

Suure-Jaani valla ajalehe Leole toimetaja Leili Kuusk ütleb küsimuse peale mida on festival Suure-Jaanile andnud, et festival on Suure-Jaani rahvale “suure muusika” koju kätte toonud. “Festival on endale kümne aastaga publiku kasvatanud, lõunatunnid inimestele instrumente ja

muusikuid-heliloojaid tutvustanud ning neid muusikat kuulama õpetanud. Järjest rohkem on neid, kes festivalist teavad ja kontserte külastavad. Festivali reklaamid ja suust suhu levivad jutud, eriti sookontserdi kohta on Suure-Jaani tuntust suurendanud. Sel aastal tõi rahvast kaugemalt kokku Lõhavere linnamäel toimunud Metsatõlli ja RAMi kontsert.”

Festivali tuntuse suurenemine on ka siinsete inimeste eneseteadvust tõstnud. Leili Kuusk jutustab väikese loo öeldut illustreerima: “Üks vanem linnas elav proua rääkis festivali korraldustoimkonna liikmele, et on nii tore, et meil see festival on. Korraldaja küsis, kas proua ka ise mõnel kontserdil käis. “Ei,” vastas proua, “aga nii tore on kuulda, et igal pool (televisoris, raadios, ajalehtedes) sellega seoses Suure-Jaanist räägitakse-kirjutatakse”.

Viimasest festivalist kõneldes ütleb Leili Kuusk, et toredaid elamusi oli mitmeid ja väga raske on erinevaid kontserte võrrelda. “Lähtuvalt toimumiskohast ja rohkem kui kahest tuhandest kuulajast, kelle seas oli ka palju tuntud kultuurinimesi, kujunes väga mõjuvaks elamuseks RAMi ja Metsatõlli

kontsert Lõhavere linnamäel. Väga elamuslik oli ka Hüpassaare rabasaarel toimunud päikesetõusukontsert. Looduse koosmõju muusikaga on fantastiline elamus! Üks kaunimaid kontserte oli Peterburi kloostrikoori Optina Pustõn esinemine tühjalt seisvas hea akustikaga Suure-Jaani vene õigeusu kirikus. Suurim üllatus oli aga see, et Suure-Jaani gümnaasiumi uude spordisaali, mis kontserdisaali kujundati, kogunes ERSO kontserti kuulama üle 400 inimese. Rõõm oli ka kuulda, et spetsialistid tunnistasid saali sellisteks kontsertideks väga sobivaks.”

Uue algatusena toimus Suure-Jaani muusikafestivalil esimene Mart Saare nimeline lauljate konkurs. Esimene preemia läks Teele Jõksile, teise preemia sai Rainer Vilu ja kolmanda preemia Annika Pöder. Publiku ja Suure-Jaani valla eripreemia said Ksenja Kutšukova ja Rainer Vilu. Konkursi žüriis olid Tarsina Alango, Anu Kaal, Nee-me Punder, Mati Palm ja žürii esimees Ivo Kuusk.

Ivo Kuusk: “Märkisime hea meelega, et konkurs oli nii osavõturohke –18 noort lauljat. Neid oleks olnud veel rohkemgi, aga kahjuks mõned langesid mitmesugustel põhjustel ära.

Enese häälestamine Mart Saare laulmisele pole kerge. Tema laulud on põhjani seotud eesti keele ja meelega, loodusega. Paljudel noortel õnnestus see aga üllatavalt hästi. Teele Jõks on haritud, kogenud laulja ja tema võidus ei olnud mingit kahtlust. Rainer Vilu tunnetab Saart, tal oli väga oskuslikult valitud kava. Konkursi kolmanda preemia pälvinud Annika Pöder õpib praegu Soomes. Nagu kerge tuulepuhang oli see tema laulmine, väga ilusate värvidega. Mulle oli meeldiv üllatus kõigest 19-aastane Ksenja Kutšukova, kes laulis nii keerukat laulu nagu “Must lind”. Lootustandva mulje jätsid paljud: Ott Indermitte, Andrei Bogatš, Arete Teemets... Lauljatel olid ka väga head kontsertmeisterid, preemiaga märgiti ära Piia Paemurru ja Tiiu Jürma.”

Konkursi edasiste arengute kohta ütles Ivo Kuusk, et järgmisel aastal on plaanis võtta Saare kõrvale kavva veel Artur, Villem ja Eugen Kapi ning Gustav Ernesaksa loomingut.

Noored heliloojad Tartu Jaani kirikus

MART JAANSON

teoloog

14.–17. juunini võis Tartu Jaani kirikus kuulda jälle eesti modernset süvamuusikat: toimus VI Eesti noorte heliloojate festival. Festivalil oli pakkuda viis üritust, lisaks festivali “teemahelilooja” Tõnis Kaumanni loomingule pühendatud töötuba. Mina külastasin kolme kontserti, nii et festivali üldhinnangut ma anda ei püüa.

Festival algas 14. juunil kell 23 öökonsertidega. Ei aeg ega koht olnud valitud ainult põnevuse pärast, vaid pigem eesmärgiga saavutada võimalikult pime ruum. Koori all musitseerivast pianistist ja tšellistist kahele poole külge seintele projitseeriti videopilt.

Videopilt oli teostatud väga professionaalselt (Taavi Varm, teda abistas Aleks Tenusaar). Minimalistlikus võtmes eksponeeriti looduse peenstruktuure: raagus puuvõradest ja sipelgatest transformeeruvate veetilkadeni. Video taustal esitas pianist Kadri-Ann Sumera suure tehnilise üleoleku ja süvenemisega (kahjuks veidi häälest klaveril) Lepo Sumera, Arvo Pärdi ja Erkki-

Sven Tüüri klaveriteoseid. Tšellist Ardo Västrik esitas nauditava tooni ja intonatsiooniga Tõnu Kõrvitsa “Rändaja laulu”, kaks osa Eduard Oja “Aja triloogiast” ja Lepo Sumera “Püüda eilset”.

Viimane oli ka kontserdi kõige modernistlikuma helikeelega teos ja viis mõtted festivali nimele. Nooreks heliloojaks peetakse igasugustel konkurssidel tavaliselt 30-aastaseid, äärmisel juhul ka 35-aastaseid heliloojaid. Festivali kavas olnud teoste autorid olid aga enamasti selle vanusepiiri ületanud. Teine ja muusikaajalooliselt igati mõistetav on noorte heliloojate muusikaks pidada seda muusikat, mida hakkasid Eestis kirjutama 1990. aastatel sellised heliloojad nagu Helena Tulve, Toivo Tulev jt. See oli muusika, mis seostus rohkem Euroopa avangardiga. Nõnda ei seostu määratlus “noorte heliloojate muusika” mitte niivõrd vanuse, kuivõrd stiiliga.

16. juunil toimunud festivali helilooja Tõnis Kaumanni (s 1971) autorikontsert jättis vormiliselt suurejoonelise mulje.

Nimelt oli kontsert üles ehitatud rondo-vormis, refrääniks eelneva ja järgneva muusikaliselt seotud oboeprelüüdid (esitas Riivo Kallasmaa) ning episoodideks lühemad või pikemad teosed eri koosseisudele. Kontserdi põhiraskust kandis ansambel Vox Clamantis Jaan-Eik Tulve juhatusel (mitmeid palu juhatas ka Risto Joost). Ka stiiliselt oli Kaumann lähtunud gregoriaani muusikast, isegi sel määral, et Kaumanni muusika ja gregoriaani muusika piir sai mõistetavaks vaid asjatundjale. Vahele oli põimitud üks klassikalisele Pietro Metastasio tekstile “Mi lagnerò tacendo” (Kaeban vaikides) kirjutatud tsükkel. Viimase puhul näis tegu olevat 20. sajandi teisel poolel moodi läinud variatsioonivormi erikuju, “avatud teosega” *work in progress*, mille puhul variatsioonid pruugivad olla seotud vaid assotsiatiivselt. Kaumann pakus teosest seitse varianti: neli “põhiteost” ja kolm prelüüdi. Ja miski ei segaks ju veelgi jätkata.

TUI HIRV tudeng

17. juunil toimunud kontserdil viibisin algul esinejana, kuid vaheajal paluti mul toimunu järeltulevate põlvede jaoks talletada. Mis siis ikka.

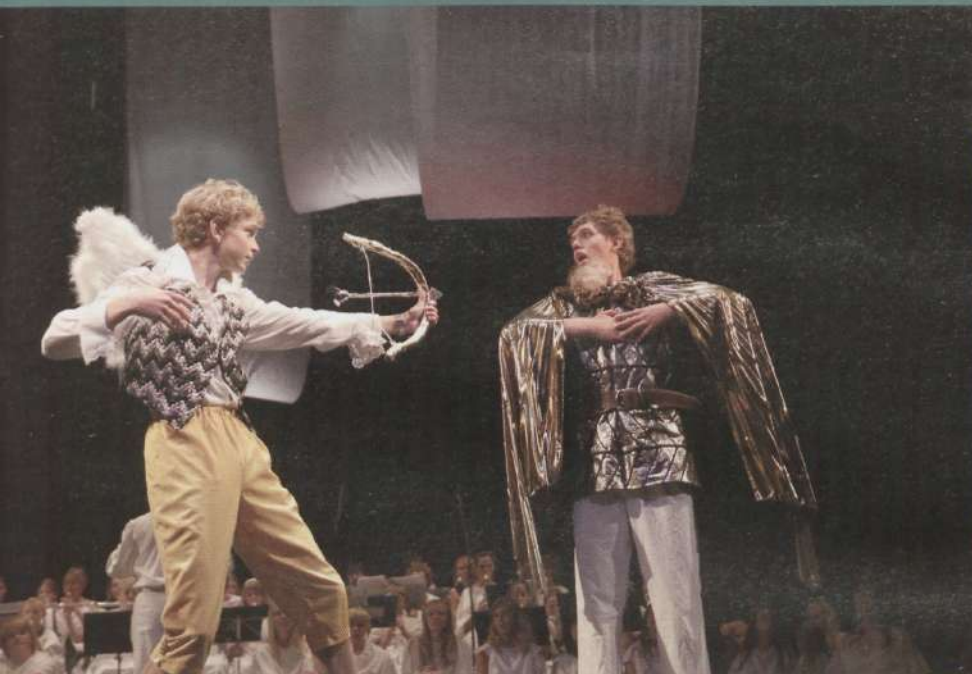
Vihma ladistas. Punastest tellistest kirik oleks nagu juba ehitamise ajal teadnud, et talle ehitatakse hruštšovkad ümber – nii kõrge ja sihvakas on ta. Heli võib altari eest lendu lasta ja siis anda talle vabaduse peegelduda oma seaduspärase järgi – millalgi ja mingil kujul jõuab ta ikka kuulajani. Laulda on nii muidugi väga hea. Ei tohi ainult esitada liiga kiireid lugusid, ja nii kujuneski kontserdist pigem meditatsioon, millest peale juhulike ja nimelt kohale tulnud küllastajate said osa põhiliselt Tallinnast kokku sõitnud ulatuslik delegatsioon muusikuid ise ja mõned vihmavarju tulnud turistid.

Õhkkond oli kava akadeemilisusele vaatamata muhe ja loominguiline. Tatjana Kozlova kõndis ringi, imepisike magav poeg kandelina kõvasti-kõvasti küljes. Keegi ei teadnud, kuhu sai kitarrivõimendus, aga kiriku nurgast leiti mingi tolmune kast, mis toimis ka. Enamiku lugudega tehti *sound-check*'is aga alles umbes

kolmandat proovi – ikka ja jälle kostis lavalt küsivaid hõikeid saalis istuvatele närveerivatele heliloojatele, ideid mänguvõteteks ja torinat, kui ei häälestunud. Lood olid värsked – ebakindlus süvendas lugupidamist teoste vastu ning tegi interpreetid teraseks.

Tarmo Johannese flöödikahin oli nii peen ja keskendunud, et saal vakatas, ja Marko Martin võlus kiriku ärataotud klaverist, mis polnud selliseid käsi ilmselt kunagi oma klahvidel tundnud, välja sellised Tõnu Kõrvitsa “Thule pildid”, et neid oleks tahtnud kuulata kerratõmbunult otse klaveri all. Mitmekülgne Liis Jürgens oli oma loo tarvis salvestanud lõpmatu jada omaenese häält ühte nooti laulmas, pani ise õnapildiga arvatist loo mängima, jalutas siis selle saatel helipuldil altari ette, istus harfi nagu voki taha ja hakkas ketrama džunglihääle tihedusega helimassi Jandra Puusepaga (kellega ta üldiselt koos ringi rändab, jalgrattaga ja ilma).

Sellised kontserdid on väga head andmaks ülevaadet, mis parasjagu eesti muusikas toimub. Ja peab ütleva, et eesti muusikal on head ajad – meie heliloojate ja interpretide lähedaste suhete, seiklushimu ja professionaalsuse tõttu. Institutsioonid aga annavad muusikutele muude kunstiliikidega võrreldes üsna kenasti hingamisruumi ja vaba vett.

Inspireeriv projekt: noorte vanamuusikute "Zeus ja Europe" Praetoriuse ja Hassleri muusikale.

FOTO URMAS VOLMER

Hetk sümpoosionilt "35 aastat varajast muusikat Eestis, 25 aastat vanamuusika festivale Eestis".

Vestlevad Toomas Siitan, festivali kunstiline juht Neeme Punder ja Egmont Välja.

FOTO JAAN MÄNNIK

Viljandi vanamuusika festival pildis

Viljandi vanamuusika festivali kuulus külaline, plokkflöödivirtuoos Pierce Adams koos ansamblipartner Howard Beachiga.

FOTO JAAN MÄNNIK

Festivali lõppkontsert Viljandi Jaani kirikus.

FOTO JAAN MÄNNIK

Haapsalu vanamuusika festivalis ei tule pettuda

EVA LEPIK

TÜ semiootika doktorant

XIV Haapsalu vanamuusika festival, 4.–8. juulini Haapsalu toomkirikus.

Tänavuse Haapsalu vanamuusika festivali kava hõlmas muusikat paarisaja-aastasest vahemikust – barokist Viini klassikuteni. Keskaeg ja renessans jäid seekord puutumata, baroki-periood seevastu oli esindatud mitmekülgset ja värvikalt, tuntud ja vähetuntud muusikaga. Intiimsest pompöösseni küündiv tundeskaala oli täies ulatuses kaetud.

Siinkirjutajal õnnestus kuulata ava- ja lõppkontserti ning laupäevast ansambli Accentus Austria ja sopran María Luz Alvarez kava “Cantadas de Pasión” (“Kire laulud”). Gary Cooperi soolokontsert haamerklaveril Viini klassikute loomingust oli kuuldavasti muljetavaldav vaatamata tundliku instrumendi tõrkumisele. Traditsioonilisel reedesel öökonsertidel esitas metso-sopran Teele Jõks intiimseid barokkaariaid Bachilt, Telemannilt, Benedetto Marcellolt, Antonio Caldaralt ja Giovanni Battista Bassanilt.

Festivali avakontsert pakkus haruldase võimaluse kuulata 17. sajandi teisel poolel Eestis tegutsenud heliloojate kaunist ja virtuoosset kirikumuusikat. Kõlasid Michael Hahni, Ludwig Busbetzky ja Johann Valentin Mederi teosed Studio Vocale ja Tallinna Barokkorkestri esituses. Studio Vocale astus üles väikeses, aga väga võimekas koosseisus: Kädy Plaas, Risto Joost, Toomas Toher, Kaido Janke ja Uku Joller.

Kontsert algas Heinrich Schützi juures õppinud ning 1667–1673 Narvas kantorina tegutsenud Michael Hahni kantaadiga “Mein Sünd” sind schwer und übergroß” sopranile, bassile, viiulile, *viola da gamba*’le ja *basso continuo*’le. Michael Hahni kaelamurdvad viiulipartiid nii selles kui ka kontserdi teise poole alguses kõlanud kantaadis “O welch eine Tiefe des Reichthum” kolmele häälele, kahele viiulile ja *basso*

Lõppkontserdil esitasid Haapsalu festivali koor ja orkester Händeli oratooriumi “Joosua”.

FOTO ARVO TARMULA

continuo’le panid ohkama studiosalvestuse järele. Võib-olla ongi palju tahta, et selline asi kontserdil laitmatult õnnestuks. Kontserdi esimeses pooles kõlasid veel Buxtehude õpilase, kümme aastat (1689–1699) Narvas organistiametit pidanud Ludwig Busbetzky ainsad kaks säilinud teost, kantaadid “Laudate Dominum” ja “Erbarm dich mein”. Esimene neist on soolokantaat sopranile nagu ka kontserdi teises pooles kõlanud J. V. Mederi siin- ja sealpoolsuse vastandusel põhinev “Sufficit nunc Domine”. Kädy Plaas, kelle areng interpreedina on viimaste aastate jooksul kuulajate südant ja kõrva rõõmustanud, pakkus tõeliselt meeliülendava elamuse, ja kui veel midagi soovida, siis seda, et lauljatar saavutaks *piano*’s samasuguse sära ja enesekindluse kui *forte*’s.

Kontserdi teises pooles oli põhirõhk Mederi loomingul. Peale kaunite kantaatide kõlas veel tema “Trio chaconne” kahele viiulile ja *basso continuo*’le – tõeline pärl omas žanris.

Eksootilisemat muusikat tõid festivalile ansambel Accentus Austria ja sopran María Luz Alvarez, kes esitasid 17. sajandi hispa-

nia soololaule ning Habsburgide õukonnamuusikat samast ajast – Johann Heinrich Schmelzeri, Johann Joseph Fuxi, Bartolomé Selma y Salaverde ja Gaspar Sanzi tantsuliste rütmidega instrumentaalteoseid.

Laulude tekstid, 17. saj hispaania kõrgstiilis luule, “mille puhul polegi olulist vahet, kas armastuse objektiks on inimene või jumalik olend” (tsitaat kavast), ja muusika kirklikkus avasid vaate ajatusse, millest see muusika pärineb. Just muusika, poeesia ja müstika ajatusse, sest ajastu ise polnud kaugeltki vabameelne. Näiteks Juan Lima de Serquiera, kellelt kontserdil kõlas kolm laulu, pani inkvisitsioon vangki selle eest, et ta luges õhtust roospärga oma näitlejannast armukese pildi ees.

Temperamentsetest instrumentaalpartiidest tõusid eriti esile vaimukad plokklöödi soolod Michael Poschilt ning Wolfgang Reithoferi haarav mäng erinevatel löökriistadel. Kava kulges tundelise intensiivsuse kasvu suunas ning kütkestatud publiku rõõmuks kõlas kaks lisapala; teine neist, ülisma sisseelamisega lauldud leinaline laul tõi meelde samasuguse emotsionaalse kõrgpunkti kahe aasta

tagant, kui Emma Kirkby esitas lisaloona Purcelli "When I am laid in earth".

Lõppkontserdil esitasid Haapsalu festivali koor, solistid Mati Turi, Uku Joller, Kädy Plaas, Risto Joost, Pirjo Püvi ja Tallinna Barokkorkester Toomas Siitani juhatusel Händeli oratooriumi "Joosua". Loomisajal "Juudas Makabeuse" varju jäänud, suhteliselt vähe esitatud ning kriitikute poolt mõneti alahinnatud suurteos oli igati vääriiline festivali kroonima. Sõjakat Vana Testamendi süžeed ja selle edasiandmiseks sobivaid vägevaid koore ja pateetilisi aariaid tasakaalustab Otnieli ja Aksa ülemlaululik armastuslugu, mille liigutavalt lüürilised aariad ja duetid kõlasid Risto Joosti ja Kädy Plaasi suurepärasel esituses. Nimiosalise nõudliku partii esitas suveräänse kindluse ja veenvusega Mati Turi. Teose mõjuvamad lõigud on kahtlemata teist vaatust raamivad Jeeriko langemise stseen ning päikese peatamine Gibeoni kohal. Kui Jeeriko langemise puhul andsid orkestri vaserühma intonatsiooniprobleemid sündmusele veidi groteskse varjundi, siis päikese ja kuu peatamine ning Händeli geniaalne muusikaline leid selle kosmilis-müstilise hetke kirjeldamiseks mängiti Toomas Siitani täpse dirigendikäe all haaravalt välja. Äratundmisrõõmu pakkus kolmanda osa triumfikoore "See, the conqu'ring hero comes!", üks Händeli populaarsemaid meloodiaid, mille helilooja paigutas hiljem ka "Juudas Makabeuse" partituuri.

XIV Haapsalu vanamuusika festival oli minu jaoks viies. See on põhjus teha väike kokkuvõtte senistest kogemustest. Imestusega pean tunnustama, et ma pole üheltki Haapsalu festivali kontserdilt lahkunud pettununa, ja see ei ole paraku tavaline asi. Kui mõelda näiteks jõuluaegsele kontserdielule Eestis, läheb meel veidi mõruks. Ka mitmed tunnustatud kollektiivid (n-ö projektipõhistest üritamistest rääkimata) on endale kohati lausa uskumatut haltuura-tegemist lubanud. (Tartlasena olen mõnikord mõelnud, et Tartusse tullakse enne Tallinna kontserti peaproovi tegema.) Haapsalu festivalil ei ole poole hingega musitseerimist kuulda olnud – nii Eesti muusikud kui ka välisesinejad on alati ilmutanud süvenemist ja pühendumust, mis on õigupoolest muusika vältimatu tingimus. Kunstiline sündmus elamuse, katarsise või ime juhtumise mõttes pole kunagi toimumata jäänud.

Topeltkontsert topeltsonaatidest

RIINA ROOLAID

TMKK viiuliõpilane

J. S. Bachi sonaadid viiulile ja tšembalole 24. ja 25. juulil Evald Okase muuseumis Haapsalu keelpillimuusika festivalil "Viulimängud".

Juuli lõpul toimus Haapsalus kaks traditsiooniliselt käsikäes korraldatavat üritust: XIV festival "Viulimängud", mis tõi kuulajateni eri ajastute muusikat Hildegard von Bingeni loomingu (seatuna kontrabassile) kuni Ester Mägi ja Jaan Räätsa keelpilliorkestri teosteni, ning XIII Haapsalu rahvusvaheline keelpillikursus noortele muusikaõppuritele Eestist ja väljastpoolt. Siduvaks elemendiks olid ühised korraldajad-dirigendid. Algusest peale on "Viulimängude" läbiviimist juhtinud Tõnu Reimann, esinedes ka festivali kontsertidel ning leides aega noorte viiuldajate õpetamiseks kursusel.

Kaks õhtut J. S. Bachi sonaatidega klavessiinile ja viiulile võimaldasid publikul tutvuda kuue väga eriomelise viiuldaja interpretatsiooniga gigandi siinmail ehk alahinnatud teostest. Esimesel kontserdil mängiti ajastu instrumentidel, järgmisel õhtul juba moodsal viiulil. Kõigi partneriks oli sonaatide autentse pealkirja vääriiselt Lembit Orgse. (Originaali "Sonaadid tšembalole ja sooloviilule, soovi korral *viola da gamba* saatel" järgi on klavessiin esikohal, kindlasti mitte saateinstrument!) Orgse klavessiinimäng andis kuulajatele edasi ka gamba kõla pikkades pehmetes bassinootides, nii et Bachi antud võimalused interpreetidele teostusid maksimaalselt. Aeg-ajalt kõlas pill äravahetamiseni sarnaselt kitarriga.

Viiuldajatest jäid eredaimalt meelde esimese kontserdi lõpul säravalt esinenud Elar Kuiv ja teisel kontserdil publikut tooni sügavuse ja ettekande sisendusega vapustanud Sigrid Kuulmann-

Martin. Kuiv ergutas kuulajate meeli oma elava ja läbimõeldud ettekandega viimases, kuuendast sonaadist – üllatusharmonoonid olid tõepoolest üllatuseks kõigile peale esitajate endi, igas fraasis oli liikumist ning erandliku ülesehitusega sonaadi viiest osast moodustus veenev tervik. Mainimata ei saa jätta kolmandat osa Allegro, mis seisnes haaravas ja laitmatult esitatud klavessiinisoos. Elar Kuiv oli Lembit Orgsele vääriiline ansamblipartner, pannes viimase osa lõpuks silmad särava kõigil saalisviibijail. Okase muuseumis sündis hetkeks süntees Bachi ajatusest, mõlema interpreedi vaimukusest ja omavahelisest paindlikust koostööst.

Teise Bachi-õhtu staar oli Sigrid Kuulmann-Martin, kelle sügav toon vapustas ja köitis publikut järeleandmatult kogu viienda topeltsonaadi jooksul. Perfektna viiulitehnika oli elementaarne ning ununes pärast esimest registreerimist kuulaja kõrvus, andes ruumi baroklikule maailmavaate kohasele afektile. Kui duo Orgse-Kuiv esinemisest jäid enim meelde säravalt vaimukad ja liikuvad kiired osad, siis siin panid mõtisklev esimene (tempomärketa) ja kolmas osa Adagio justkui aja seisma.

Ülejäänud nelja viiuldaja esinemisest olgu märgitud Eva Punderi ja Lembit Orgse humoorikas musitseerimine, Anu Gehlerti soe ja laulev toon, allahindluseta barokkviilule, Arvo Leiburi tehnilise üleolekuga (tegemist on ometi ERSO kontsertmeistriga, kuidas siis teisiti) kolmanda sonaadi ettekanne ning Urmas Vulbi peen meditatiivne mäng.

Kursuslaste poolt südamest aitäh kõigile esinejaile kahe Bachi tähe all möödunud suveõhtu eest Haapsalus.

Uus festival kevadpealinnas

MARJU RIISIKAMP
klavessinist

Türi aedlinn sai juuni esimesel nädalavahetusel väärt algatuse tunnistajaks. Nimelt toimus siin 7.–10. juunini esmakordselt keskkonna ja muusika teemale pühendatud rahvusvaheline festival, mille idee autoriks on klavessinist Iren Lill. Tõepoolest, miks mitte siduda muusikasfääri ökoloogiaga? Sest tähendab ju *oikos* kreeka keeles “kodu”. Kodu on turvaline koht, alati lõõgastav ja uusi ideid genereeriv. Peale selle on tervistav ka muusika alal “kodus olla”.

Kontserdid toimusid Türi Püha Martini kirikus, Laupa ja Kabala mõisas, Türi kultuurimajas ja Türi kolledžis. Loodusmatkade eesotsas olid Ingmar Muusikus, Kaarel Aluoja ja festivali patroon Fred Jüssi. Korraldati koolinoorte keskkonnateemaline viktoriin, mitmeid fotonäitusi, kus sel festivalil olid peategelasteks linnud. Lisaks veel raadiosaate “Ööülikool” kolm avalikku salvestust ja vabaõhukontsert järve ääres.

Festivalil tekkinud looduse, visuaalse kunsti ja muusika sümbioos ei mõjunud sugugi pingutatult ega meelevaldselt, kõik festivali päevad kulgesid omas rahulikus rütmis, õpetades üliasjalikule pealinlasele aega maha võtma.

Matkal lindude hääli meelde jätta püüdes pidin ehmatusega tõdema, et see ei olegi nii lihtne. Aga õnneks pole see mitte kõigi puhul nii, sest varahommikul kell kuus (väljast kostis teadagi mida) Messiaeni “Lindude kataloogist” meisterlikult katkendeid esitanud pianist Peep Lassmann on ju teadupärast ornitoloog, koguni Eesti Ornitoloogiaühingu nõukogu esimees. Pärast elamuslikku ja muide rohkearvulise kuulajaskonnaga kontserti oli tore kuulda kaht suurmeisterit, Fred Jüssit ja Peep Lassmanni pargis omavahel linnuvaatlusest kõnelemas ja aeg-ajalt kusagilt kostva tuttava sädina peale kõrva kikitamas.

Festivali avakontserdil Laupa mõisas esines klavessiinikavaga Iren Lill, vaheteks te lugesi ja CDle jäädvustatud linnulaulu vahendas Fred Jüssi. Kõlasid lindude “heliportreed” klavessiinil imiteerituna.

Cantores Vagantes (Reet Sukk, Taavi Mats Utt, Peeter Sarapuu, Elo Tepp, Eg-

Kontsert järveäärsel vabaõhulaval.
Musitseerivad David Rothenberg ja Robert Jürjendal.
FOTO IREN LILL

mont Välja ja Reinut Tepp) jätkas Kabala mõisas sama teemat. Linnulood kõlasid puhkpillidelt vägagi originaalilähedaselt ning Biberi “Sonata Representativa” viiulile lisas lustlikke detaile veelgi. Igati õnnestunud muusikaõhtu lõpulugu, Vivaldi “Il Gardellino” (“Ohakalind”) kõlas suurepärase hooga. Kontserdile järgnes veel samal õhtul “Ööülikooli” avalik salvestus, seekordseks külaliseks loodusrahvaste muusikat tutvustav Peeter Volkonski, kes tegi seda talle ainuomase sarmikal ja muhedal moel. Juba õhtu pealkiri “Sipelgakarutants ja teised lustilood” kutsus esile naerukõhinat.

Meelde jäi veel üks salvestus, mis kandis pealkirja “Pealisesülesanded” ja kujutas endast jutuajamist helilooja Tõnu Kõrvitsaga. Saate toimetaja Jaan Tootsen oskas ülitundlikult suunata nii külalise kui ka kõigi kuulajate mõtete kulgu, tulemuseks helilooja vahetu ja igasugustest poosidest vaba mõtisklus loomisprotsessist, isiklikust suhestumisest maailmaga, minevikust meelde jäänud sündmustest. See kõik kokku tekitas süvameditatiivse õhkkonna ja ühel järjekordsel festivali kontserdil võisin taas ära tunda sellesama oleku. Nimelt siis, kui Türi kirikus tuli esiettekanale Tõnu Kõrvitsa “The Bird Almighty”, mida esitasid Annaliisa Pillak (metsosopran), Reet Sukk (barokkföööt), Tõnu Jõesaar (tšello) ja Iren Lill (klavessiin). Siin adusin sedasama tunnetuse erksust, mis pani kirikuvaikuse oma kristalselt läbipaistva faktuuriga helisema. See Maarja Kangro tekstile loodud teos oli lihtsalt jahmatama panevalt ilus! Interpreetide hea koostöö ja ilmselge süvenenud

ettevalmistus laskis kogu sellel kaunidusel täiel määral publikusse kanduda. Samal kontserdil esinesid ka Kerstin Tomson (altviul) ja Leena Laas (viul) ning alt Hilke Helling Saksamaalt, kes on esinenud tippansambliga Musica Antiqua Köln, Berliini Filharmoonikutega, samuti selliste solistidega nagu Barbara Schlick, Harry van der Kamp jt.

Türi Püha Martini kirikus toimunud orelikontserdi pealkiri oli “Natura artis magistra” (“Loodus on kunsti õpetaja”), esinejaks Marju Riisikamp. Põhiliselt barokiajastu imitatsiooniliste teoste sekka kõlasid ka Edgar Arro eesti rahvaviiside töötlustused justkui maalilised looduspildid.

Järveäärne kontsert vabaõhulaval “Soo-roo” koos ameeriklase David Rothenbergi (klarnet, ülemheliflöööt, kompuuter) ja Robert Jürjendaliga (kitarr, live-elektroonika) kujunes samuti elamuslikuks. Pealkiri on inspireeritud Eestis elutsevast soo-roolinnust, kes oma pikkadelt rännakutelt Aafrikasse toob koju kaasa eksootilisi viisikese. David Rothenberg on loodusfilosoofia õppejõud, kirjanik ja klarnetist ning on Eestis ennegi musitseerinud. Festivali lõpetas plokklöödiantsambel Consort of Five Saksamaalt, kelle kava kandis pealkirja “The Birds Delight” ning oli pühendatud renessanssmuusikale. Taas äärmiselt professionaalne esitus nii tehniliselt kui ka muusikaliselt.

Jäabki üle veel tänada festivali korraldajat Iren Lille kolossaalse töö eest ja soovida algatatule õnnelikku jätku ka järgmisel aastal.

Maailm ja folk

LIINA FJUK
muusikateadlane

Festival "Maailmaküla", Tartu, 7.–9. juuni 2007.

XV Viljandi pärimusmuusika festival, 26.–29. juuli 2007.

Esti pärimusmuusikafestivalide maastik on muutunud mitmekülseks, hakkab kujunema mingi muster sellest, missugust muusikat erinevatel pidustustel kuulata saab. "Viljandi folgil" käija saab üha kogeda seda, et "folk" on ikka väikeste variatsioonidega seesama "folk". Tartusse kolis selle suve hakul festival "Maailmaküla", mis näitas samuti väga selget orientatsiooni.

"Maailmaküla" on "Viljandi folgi" rahulikum õeke, kus saab muusikale keskenduda ning esinejad ei taju ilmselt survet valida repertuaarist vaid kõige tantsulisemaid lugusid; ta on ehk ka sammukese võrra kosmopoliitsem kui teised pärimusele keskenduvad ettevõtmised. Nagu suur osa tänapäeva inimestest ei ole enam nii võrd oma juurte juures, vaid otsivad, nostalgiasädemeke silmis, oma juuri, nii ei olnud ka selle festivali paljud esinejad nn pärismaalased, vaid modernsed, linnastunud inimesed, kes püüavad teatud muusikaliste märkide kaudu säilitada sidet millegagi, mis neil justkui juba käest libisemas. Ansambel Shin EgAri tuli kokku välismaal, et hoida gruusia identiteeti, ansambel Niyaz sünteesib Ameerikas oma kogemusi elust erinevates idamaades. Ja see teatav igatsusenoot, kaotatud paradisi järele hüüdmine ongi võib-olla see, mis maailmamuusika väga erineva kultuuritaustaga inimeste jaoks sarnaseks kogemuseks liidab.

Viljandi pärimusmuusika festival on aga paisunud jällegi suuremaks, seda just publiku hulga poolest. Korraldus on muutunud viieteistkümne aastaga peaaegu laitmatuks ja festivali maine laiema avalikkuse ees fenomenaaalseks. Juba mõne aasta eest kostis hääli, et pärimusmuusika huvilistel endil on Viljandi festivalil üsna raskegi olla – pärimuse vastu tunneb sügavat huvi siiski teatud ringkond ning vaadates

Viljandis liikuvaid rahvahulki, kipub vahel hinge kahtluseus, kas ikka kõik need inimesed suudavad hinnata seda, mida neile pakutakse. Aga siis näed koorilauljaid, muusikaõpetajaid, kümneid inimesi, kes mingil eluperioodil on endast ka muusikaliselt märku andnud, ja mõistad, et "Viljandi folk" ei ole ikkagi söögi- ja õllepidu. Kurnav ja inspireeriv pidukeeris on ta aga ikkagi.

Ülisuure vaatajate-kuulajate hulga korral hakkab muusikaelamus hajuma, massiüritusel on raske nautida kunsti. Seepärast püüdsin leida kavalust, kuidas saada osa festivali hingest, vaikesest kulminatsioonidest. Avastasin, et festivali tabeli kujul esitatud ajakava on mõeldud masside suunamiseks. Sisulisemad ettevõtmised on

lisatud aga väikeses kirjas õpitubade rubriigis. Üsna pealiskaudse lugejana polnud ma seda varem taibanud. Inimene õpib kogu elu.

Kahtlemata oli üks festivali vaikesest ja sisulistest kulminatsioonidest see, kui Veljo Tormis esitles Ugalas "Uut regilaulikut" (koostajad Ülo Tedre ja Veljo Tormis, väljaandja SP Muusika). Tormis peatus põgusalt küsimustel, mis seonduvad regilaulu laulmisega ning mille selgitamisele ta viimasel ajal on energiat pühendanud. Ja kui uus laulik laulmisega sisse pühitseti, oli saalis mitu kena julget inimest, kes on ilmselt Tormise käest ka viimasel aastal õpetust saanud, et sõandasid oma hääle laulude eestvõtjana kõlama panna. Ilus oli.

Viljandi folk on märk, korraldus laitmatu, maine fenomenaalne – Ando Kivibergil sõpradega on põhjust rõõmustada.

FOTO URMAS VOLMER

David Oistrachi festival 2007: järelmõtteid

EVI ARUJÄRV
muusikakriitik

Üle hulga aja tegin algusest lõpuni läbi ühe suvise muusikamaratoni – 17.–27. juulini kestnud Pärnu David Oistrachi festivali (DOF). Lastes silme eest läbi aegade jooksul kogunenud muljed festivali- ja kontserdielust, läheb mõte paratamatult ka üldisemate teemade juurde.

Juba ammu oleme omaks võtnud teadmise, et muusikalgi on majanduslik mõõde ja et konkurents sunnib arvesse võtma müügistrateegiaid, mis mõjutavad rohkem või vähem kontserdielulise sisulise külge. Viimase kümnendi jooksul on oluliselt vähenenud ühele muusikastiilile, valdkonnale või isikule pühendatud festivalide hulk; toimunud on žanriline ja stiililine segunemine; repertuaaris ristuvad elitaarsem ja populaarsem muusikamaitsed. Kui spetsialiseerumine jääb laiemat publiku huvi silmas pidades vähem tähtsaks, siis tõuseb paratamatult esiplaanile interpret, tema meediaimidž, isiklik sarm ja professionaalsus. Pole kahtlust, et laiema sihtgrupi puhul on väärtustamise pingerida just selline: kõigepealt tuntus ja artistlikkus ning alles seejärel muusikalised erioskused. Ühel või teisel viisil kehtib see kõik ka DOFi puhul, mille üheks sümboliks on Neeme Järvi ja dirigentide suvekursused.

Repertuaar või interpret?

DOFi muusikalise näo loovad üsna püsivad põhiteljed: kammermuusika, vene muusika, heakõlaline klassika, interpreedikesksus. Tänavu oli kavas kümme kontserti: kuus kammermuusikaõhtut, kolm orkestrikontserti ja ooperigala vene muusikast.

DOF on juba oma sünniloo põhjal “interpreedifestival”, mille kavas mängivad tänaseni olulist rolli vene muusikud. Nüüdki osales festivalil Peterburi filharmonia kahe orkestri (sh endise nn Mravinski or-

kestri) baasil moodustatud Peterburi Festivali Kammerorkester, mille juhiks oboemängija Hanjafi Tšinakajev. Orkestrikogemuse mõju – ladus, elegantne, kuid “üldistatud”, üllatusi välistav retoorika ja kõlapilt – oli ilmne ka samast välja kasvanud Stravinski keelpillikvarteti esitusmaneeris. Ida poolt külaliste hulgas oli veel ukraina Collegium-kvartett – huvitava hapra kõla, kuid pisut “ebateadliku” retoorikaga kollektiiv. Ehedat ooperi atmosfääri tõi festivalile vene ooperistaaride galakontsert, kus kõlas vene ooperiklassika Rimski-Korsakovist Mussorgski ja Tšaikovski ning esinesid kõrgtasemega lauljad: metsosopran Jelena Okolõševa, tenor Anatoli Zaitšenko ja bass Georgi Perov Moskva Suurest Teatrist, sopran Giulietta Kotšarova Saraatovi ooperiteatrist jt.

Festivali menukaim lääne poolt külaline oli teatraalse ja lihvitud esitusstiiliga Vanbrugh Quartet Iirimaaalt, kavas nüüdismuusika – kaasmaalase John Kinsella ning ameerika postmodernse looja John Corigliano teosed. Üks keskeid esinejaid, mitme teose solist (Pärni “Labbé Agathon” sopranile ja kaheksale tšellole, Francis Poulenci koorisuurvorm “Gloria”, Gustav Mahler, Galina Grigorjeva jt teosed) oli Patricia Rozario – briti sopran, kelle sumedalt varjundatud hää ja vaoshoitud retoorika pääsesid parimal moel mõjule meditatiivses muusikas.

Välisinterpreetide kõrval oli festivalil esindatud hulk suurepäraseid eesti soliste, kellest paljud seotud ka tööga välisriikides. Üks nendest oli Saksamaal õppinud, aastaid Kyoto sümfooniaorkestri esiklarnetistina töötanud ja praegu Islandil elav Selvadore Rähni – laitmatu tehnika ja kontrollitud stiiliga klarnetimängija, kes tegi meelde jäävad etteasted Carl Maria von Weberi klarnetikontserdis (koos Pärnu Linnaorkestriga) ja Mozarti klarnetikvintetis (koos

Ukraina keelpillikvartetiga Collegium). Koos Peterburi Stravinski keelpillikvartetiga esines Eesti andekamaid oboemängijaid Kalev Kuljus, Põhja-Saksa Raadio sümfooniaorkestri ja Filarmonica Arturo Toscanini esioboe, kelle soolod kõlasid veenvalt ja artistlikult nii Britteni “Fantasia”-kvartetis kui ka Mozarti oboekvartetis. Festivali kauneimaid hetki oli Kuljuse ja vene oboesolisti Hanjafi Tšinakajevi dialoog Antonio Vivaldi kontserdis kahele oboele, keelpillidele ja *basso continuo*’le, saatjaks Peterburi festivaliorkester. Sundimatu esitusmaneeriga teenis publiku kiituse saksofonist Virgo Veldi, kes solearis Aleksandr Glazunovi saksofonikontserdis ja Tõnu Kõrvitsa ning Galina Grigorjeva teostes. Festivalil võis kuulda päris mitut eesti muusika erkka kujunditajaga esitust, sealhulgas Arvo Pärni tšellokontserti “Pro et contra” Allar Kaasikult (koos Leedu Riikliku Sümfooniaorkestriga) ja Erkki-Sven Tüüri teost “Spectrum IV” Allar Kaasiku ja Ines Maidre ettekandes.

Profid ja keskmine kuulaja

Peale selle, et DOF on “interpreedifestival”, on see suuresti siiski ka klassikafestival. Ega meil teist sellise profiiliga muusikaüritust olegi. Ka seekordses kavas moodustasid ülekaalu 17. ja 18. sajandi ning romantismi klassikud (Vivaldi, Tartini, Mozart, Brahms, Tšaikovski, Schubert, Mendelssohn, Franck, Grieg, Mahler jt) ja võrtsi lisasid peale eesti nüüdismuusika 20. sajandi suured ja natukene väiksemad nimed (Bartók, Stravinski, Britten, Poulenc, Pärt, Corigliano jt). Heakõlaline, tonaalharmoniaalne põhinev muusika on vanema põlvkonna ja konservatiivsema ning pisut rohkem haritud kuulaja eelistus. Üsna arukas tundus kavas ka klassika ja natukene keerukama muusika tasakaal. Mitmekesisem repertuaar tuleks kasuks,

Weberi klarinetikontserdi solistina (koos Pärnu Linnaorkestriga) ja Mozarti klarinetikvintetis (koos Ukraina keelpillikvartetiga Collegium) suurepäraselt esinenud Selvadore Rähni on üks paljudest välismaal töötavatest Eesti muusikutest.

FOTO SCANPIX

kuid suured muutused on juba küsimus kontseptsioonist ja publiku ootustest. Süldimuusika suures meres tasuks üks klassikafestival alleshoidmist igal juhul.

Festival ei ole oma klassikakavast teinud siiski "isetöötavat" tõmbenumbrit, vaid on üsna hoolikalt taset hoidnud. Muusikategemise professionaalset külge hoiab märgina ja praktikana au sees ka dirigentide suveakadeemia, mida seoses Neeme Järvi eemalejäämisega juhendasid seekord Leedu Rahvusliku Sümfooniaorkestri peadirigent Juozas Domarkas ja Jorma Panula. Kursuse õpilased dirigeerisid Peterburi festivaliorkestrit ja Pärnu Linnaorkestrit, kavvas Eller, Stravinski, Schubert, Grieg, Mendelssohn, Tšaikovski jt klassikud. Üheteistkümne osaleja hulgas olid kursuste veteran ja juba karjääri teinud jaapanlane Kiyotaka Teraoka, noored eesti dirigendid Risto Joost ja Mikk Murdvee ning õppurid USAst, Jaapanist, Saksamaalt ja mujalt. Neljal sümfooniakontserdil, kus üht tsüklist teost juhatas sageli mitu inimest, oli erialainimesena ülimalt põnev ja lõbustavgi osa saada muusikute personaalsusest ja kultuurilise eripäraga seotud erinevustest – seda ka juhul, kui tegu oli algajate puudustega. Viimane asjaolu rikkus siiski omajagu ka ettekande tervikkikkust. Kuidas kontserte ja kursusi paremal viisil ühendada, on mõtlemise koht. Ehk teeks head võistlusmomenti väljamängimine, natuke tseremooniat ja ka selgitavat informatsiooni publikule. Omaette küsimus on, kuidas dirigentide suveakadeemiat ka Neeme Järvita alles hoida. Praeguse seisuga on siiski põhjust põnevil olla: meie nimekaim dirigent on lubanud tulla järgmisele festivalile ja tuua kaasa kõrgtasemega muusikuid laiaast maailmast.

Haydni "Aastaajad" Rapla kirikumuusika festivalil

KLARIKA KUUSK

Stockholm

Rapla XV kirikumuusika festival tõi Haydni 275. sünniaasta puhul oma avaõhtul 21. juulil ettekandele oratooriumi "Aastaajad". Esitajaiks olid Võru, Põlva ja Tartu koorilauljad – Võru oratooriumikoor, Hilaro, Camerata Universitatis, solistid Maris Liloson, Mati Turi, Uku Joller ning Võru sümfooniaorkester (külalis-kontsertmeister Mati Uffert), juhatas Erki Pehk. See oli "Aastaegade" kolmas tervikettekandele Võru ja Tartu järel selle aasta kevadel. Osade kaupa oli teost esitatud juba 2005. aasta kevadest Võrus, Rõuges ja Tartus, neljas esitus oli plaanitud 20. augustile Rõuge Maarja kirikus sama koosseisuga.

Võime siiralt kadestada võrulasi (ka nende kokkuhoidmistunnet), kus "Aastaajad" on siinse kauaaegse muusikajuhi Hendrik Juurika algatusena sündinud ja taaselustanud Võru Sümfoonilise Muusika Ühingu. Kooris ja orkestris oli enamik neid, kel ühel või teisel viisil Võru juured. Oratooriumiga töötas viis koormeisterit: Silja ja Otsar, Celia Roose, Seidi Mutso, Heino Pehk (Erki Pehki võrulasest isa) ja Tiit Raud ning koormeisteri-mentorina Heli Jürgenson. Suurprojekti juhiks on väsimatu Võrumaa mees, Võru vaskpillipäevi korraldava Ilmar Kudu. Oratooriumi juurde käis ka kaunis kavaraamat Heli Susi eestindatud teksti ja muu huvitava materjaliga. Heli Susi suurepärasest tööst tahaks eriti esile tuua, dirigentki toonitas, et see andis esitusele palju juurde. Lauljatel on palju parem laulda sõnu, mille mõttest nad ka ise aru saavad, sellega tekib suurem sugestiivsus teksti edasiandmisel ja kogu teos muutub rohkem arusaadavaks ka noorematele kuulajatele, keda kahjuks küll kontserdil eriti palju ei olnud.

Tegelikult kohtusidki parimas loomingu- ja Raplamaa oma, kel mõlemal toredaid koore. Raplal pole küll veel sümfooniaorkestrit ja vastavat ühingat (Võru Sümfooniamuusika Selts asutati 1934. aastal ja taas

2004. aastal). Väga hea oli oratooriumikoori saavutus. Mati Uffert orkestripoleet ütles, et koor oli lausa fantastiline, eriti sopranid – nii kõlavad, üllatavalt avarad ja "laetud" hääled, rääkimata nüanssides ja detailidest ning üldisest kujundusest. "Koori tuleb juurde paremaid hääli, tekib kõlaline ühtsus, professionaalsus, musitseerimisrõõm. Raplas oli tõesti ülev tunne nendega koos muusikat teha, kiriku akustika andis oma osa. Aga oli ka lihtsalt hea päev(!). Erki Pehk oli suurepärase, andis aega, suunas impulsse ja karaktereid, ta löök oli täpne, orkestergi "hingas" kenasti kõike toetades. Haydni teos on väga nõudlik, muusikalised kujundid tulid eelkõige koori poolt toredasti ja elavalt välja."

Erki Pehk oli ka ise rahul. "Rohkem kui kahe aasta töö ja vaev on end ära tasunud. Igal juhul võib tunda uhkust, et Võrus on palju professionaale, kes niisuguse teose ettekandmisega hakkama saavad. Kindlasti peab tunnustama koorilauljaid-harrastajaid, samuti vapraid koormeisterid. Ehk tegidki kogu õppimise jooksul kõige suurema arengu läbi koorilauljad. Sel sajandil oleme Haydni "Aastaegade" esmaettekandjad Eestis, aga ega seda ole meil varemgi palju ette võetud: liiga võimas ja nõudlik teos. Ja Võru linn on suur toetaja selles projektis." Erki Pehk toonitas maakonnakultuuri arendamise suurt tähtsust Eesti praeguses muusikapildis. "Olgu see Võrus, Rakveres, Haapsalus või mujal, kui on algatajaid, soodsat pinda kujunemas, peame kõik seda igati toetama ja Tallinnast "välja" tulema..."

Ka "idüllioratooriumiks" nimetatud, mõjub "Aastaajad" ometi ehtsa ja siira, romantilise puhanguna, mida klassitsistlik stiil polnud veel omaks võtnud. Täit tунnustust väärib Rapla festivali juhi Raimo Kivistiku loodud traditsioon leida huvitavaid koosseise ja põnevaid seoseid, et festivali avakontsert nii pompöösse ja erilisena Rapla pühakojas, maakirikutest ühes suuremas ja uhkemas, välja tuua.

Euroopa Liidus on oluliseks näitajaks see, kui palju kultuuri on igas väikelinnas, klassikalise muusika staatust tuleks igati proovida tõsta meie kõigi huvides.

Raplas kuuldu ei jätnud milleski soovida ja Haydni-tunnetus oli päriselt olemas. Tahtnuks ka ise tol õhtul viibida oratooriumikoori ridades.

Maailmamees Villu Veski Alu mõisas

PRIIT KUUSK

muusikakriitik

"Pildid maailmanäituselt": Villu Veski (saksofonid), Tiit Kalluste (akordion), Taavo Remmel (kontrabass), Dietmar Herriger (shakuhachi, flööti, kena, elektroonika). Rapla kirikumuusika festivali kontsert 1. augustil Alu mõisas.

"Pildid maailmanäituselt" sai sünnialguse 2000. aastal Hannoveri EXPO-lt, kus Veski-Kalluste-Herriger esmakordselt kohtusid. See on ehe ja omanäoline muusikakava ka Eesti publiku jaoks. Just niisuguste muusikute käes sünnibki ta iga kord uuena tugevast vaimsest aurast ja innustusest, mis Villu Veski ja ta kaaslaste tegemisi alati saadab. Seekord lisandus kontserdile veel mitte tavaline orientaalne dimensioon, sest kavas oli mitu pala idamaisel põhjal, inspireeritud saksa muusiku Dietmar Herrigeri *shakuhachi*-mängust ja tema ellusuhtumisest. Herrigeri valduses oli ka elektroonika (samplerid), ta mängis veel otsehuulikuga flööti ja flöödi Lõuna-Ameerikast pärit sugulast *kena*'t.

See oli kaasakiskuv, improvisatsiooniküllane loominguõhtu. Tõdesime, et publikuga ühismeelse loomiseks on oluline ka muusiku(te) otsene sõnaline suhtlemine. Ansambli juht Villu Veski ei saanud ütle mata jätta, kui hea tundega alustavad muusikud kontserti, kui saal on täis. Kvartett

Lõpuhetk avakontserdi Haydni "Aastaaegade" esitusest. Esiplaanil solistid Maris Liloson, Mati Turi ja Uku Joller.

FOTO REET SAAR

mängis end soojaks avapalaga "Lugu noormehest". Virtuoose saksofoni kõrval rabas selles väga huvitav, ebatavalise pillikasutusega Taavo Rummeli kontrabassisoolo (seeigi idamaine), milliseid kuulsime hiljemgi. Tämbrite sugulus ja vastandamine, nende maitsekas sulatamine duettidesse, ostinaatsed "pidamised", värvikad *chorus*ed, huvitavad harmooniad. Järgmine pala, Villu Veski "Arrival" oli *shakuhachi*-soolole, Herrigeri "idamaine saabumine" sõprade juurde Eestisse. Pala pala järel möödus kord tehniliselt nõudlike, ulatuslike improvisatsioonilõikudega, kord pakuti idamaises laadis meditatsioone ja õrnu kõlasid, millele publik ei teadnud-raatsinud aplodeeridagi. Puhuti mõjus see seisundimuusikana, siin oli ka palju klassikalise muusika võt-

teid. (Üks pillimeestest poetas pärast kontserti: niisugune muusika, selline stiil ongi kirikumuusika(festivali) homme päev. Tal on õigus.) Kuigi varasemateski projektides (ikka etnograafilise suundumusega – "Põhjala saarte hääled", "Tango nuevo" jt) pole Veski-Kalluste esimesed, kes on leidnud saksofoni ja akordioni unikaalse sobivuse. Nüüd liitsid nad siia uusi duosid (akordion-*shakuhachi*) ja triosid, lisasid orientaalsetesse muusikakoosse rütme ja taustu, hingasid üheskoos ja eraldi, unesid, fanta-seerisid, "põletasid" kirklikult oma sooloid, kasutades mõjuvaid pilte, lausa pano-raame, kus osalesid kõik kvarteti liikmed.

Dietmar Herrigeri mängust õhkub orientaalset kargust, puhtust ning idamaalembust. On tunda, et ta käib aasta-aastalt

Jaapanis ennast täiendamas ja laadimas, tema haritus on silmatorkav. Temalt uue loominguimpulsi saanud Villu Veski on kodusaaarel Muhus kümnekond aastat vedanud oma rahvusvahelist etnofestivali "Juu Jääb", samas teinud Eestile au paljudel välisesinemistel. Kõigepealt Tallinna Saksofonikvarteti koosseisus, aga ka ansamblitega Avicenna ja Saxappeal Band kuni solemirimisteni kuulsate dirigentide käe all. Tema puhul tunnetad alati, et niisugune kontsert on pillimehele lausa vältimatu füüsiline vajadus end välja valada-mängida-teostada.

Seda Rapla festivalile toodud kava võib julgelt näidata ükskõik missuguses maailmanurgas. Oleks rõõm seda Tartus või Tallinnaski kuulda, näiteks suurel "Jazzkaarel".

Andres Uibo autoriõhtu, teine

IVALO RANDALU

muusikateadlane

Esimene toimus mullu Suure-Jaani muusikafestivalil, nüüdne aga, 11. augustil Rapla kirikumuusika festivalil.

Kui Uibo tuli 1993. aastal välja oma "Kolme koraalimeditatsiooniga", ei peetud seda järgnenud vaikiva kümnendi taustal millekski rohkemaks kui noore ambitsioonika mehe proovitööks, hetkeliseks loomekihuks, mis olnud omane paljudele organistidele ammust aega – isegi August Topmanile, nagu "sahtlisse piiludes" avastati. Ent see kümnend osutus Uibole hoopis laadimisajaks, sest alates 2003. aastast tänini on ta igal aastal jõudnud midagi kontserdisaali viia, samuti ka paberile ja plaadile talletada. Muljekaim neist oli seni "Apocalypsis Symphony" esimene osa "Ja ma nägin...", mis võitis uute oreliteoste konkursil esimese preemia. Tõsi, niivõrd kui lugu lummas, sünnitas see ka häämingut, kuna pala välised parameetrid, materjali kasinus ja raudne arhitektoonika, olid/on vägagi arvo-pärdilikud. Autor kasvatas juurde veel kolm osa ning 2004. aastal oligi valmis sümfoonia kaaluga tsükkel. Oreliversioonis lisandusid uued osad, ajend- ja lähtetekstiks Ilmutusraamat. Autor oreli kõlavõimalusi teadagi tunneb ja arvestas, ometi näib, et veelgi enam on ta arvestanud orkestratsiooni võimalustega. Ja 2004/2005 saab Hortus Musicus sümfoonia endale, sealjuures lisatud osades hoopis põnevamana.

Raplas kujuneski "Apocalypsis Symphony" hortuslastelt õhtu peateoseks. Ning jälle mõneti teisiti kui varasematel ettekannetel – küll vaid detailides, kuid nüansseeritumalt. No näiteks oli tore tabada teise osa Bachi c-moll Passakalja teema tsitaati, esimene pool (Bachilgi laenatud) kõlas krummhornilt, teine pool – Bachi arendus – tromboonilt. Üldse peab tõstma esile orkestri kaalutletust värvides, sellega ühtlustati kõigi osade mõjususe ning tähendusjõud. Teose üldnimliku temaatika avas suuresti iga osa ees Rapla koguduse õpetaja Mihkel

Kuke loetud vastav tekstilõik Ilmutusraamatust. Kogu mõju? Üks kirikutrepil kuuldud repliik: kui viimne kohtupäev niisugune tuleb, polekski see väga hirmus!

Ka kava ülesehituses oli tunda "arhitekti" kätt: sümfoonia kõrgus keskmes, seda piirasid ühelt poolt Uibo "Kolm koraalimeditatsiooni", teisalt Pärdi "Bach peeglis" ning kogu õhtut raamis omakorda Orthodox Singers.

Usutavasti oleme vene kirikumuusikas sedavõrd kodus, et mitte ehmata Orthodox Singersi meeshääle karmist forte'st ning mitte tüdineda koori imelisest piano'st. Siinkohal järjekordne kummardus Valeri Petrovile! Ka selle eest, et ta mõned aastad tagasi Uibol kuuenõebist kinni hakkas, tulemuseks "Antifoonid psalmidele 102 ja 145" ning autori pühendus koorijuhile. Selle oopusega kontsert lõpetati, alustati aga esiettekandeline teosega "Sinu Pühas Riigis" – selge struktuuriga stiilne, mõistagi vene kirikumuusika. Pole ehk huvituseta märkida, et kui Pärdilt "Kanon pokajani" lindistusel pärisin, kuivõrd oli ta vastavast muusikat uurinud, vastas Pärt, et mitte sugugi, et kõik intonatsioonid tulenesid tekstist endast. Nüüd ütles Uibo sama.

Koraalimeditatsioonid esitas autor ise. Vaat, ei istunud seal, et mängu arvestada, sestap libises suuresti mööda – või oleme sedavõrd värske ootel, et juba kuuldu ja traditsioonilisem laseb mõtted uitele? Seevastu haaras esimesest akordist, esimestest kujunditest peale enese valda "Bach peeglis", pühendusega Andres Mustonenile, kes ka koos Ivo Sillamaaga esitajateks. Muusikatuttavale iseäranis põnev lugu, et mis too Uibo Bachi Chaconne'iga teeb. Sellel esitusel kaldus kadentsi lõpuosa lähis-ida intonatsioonidesse. Uibo: mina seda ei kirjutanud, seal on *ad libitum*. Mina Mustonenile: usutavasti oli Mozart juut, võimalik et Händelgi, aga Bach – peeglis ootamatult temagi?! Mustonen: ehk ta natuke oligi. Tore õhtu oli.

Juba kaheksandat kevadet peetakse Eesti (ainsat?) rahvamuusikatöötlaste festivali "Põlva folkfest", et taaslevitada rahvalauluharrastust ja elavat rahvamuusikat just Lõuna-Eesti noorte seas rohkem kõlama panna. Tänavu toimus "Põlva folkfest" hoopis Moostes. Kuna selle paiga viiitkaardiks on võimas Mooste mõisaansambel, siis oli festivali peateemakski määratud "küla ja mõis" ning asjale antud ka mõisaaegset keelepruuki meenutav nimeetus "Moisekatsi elohelü".

Mõisa ja küla vahekorra panid stiilselt paika peo juhid: kõiki "matsirahva" ehk publiku tegemisi kamandas saksapäraselt kange keelega mõisavalitseja ning sobivate hetkedel ilmutas ennast ehtsas krahvirõivastuses, ent aristokraatlikult lahke mõisahärra ise. Nii sai festival omalaadse ajastuhäppeningi raamid.

Vaatamata Moostesse kolimisele oli seekordne festival nii publiku kui ka esinejate arvult rekordiline ning ajuti kippus isegi jalgpalliväljaku mõõtu mõisatall huvilistele kitsaks jääma. Reserve näikse seal aga jätkuvalt (laut ja häärber!), nii et hea käe all võib Moostest areneda vägev, Võru ja Viljandi folgipidudele lisa pakkuv festivalipaik.

Festivali peamist sõnumit kandis eeskätt rahvamuusikatöötlaste võistluskontsert: iga esineja sai maksimum 15 minutit lavaaega, esitada võis kas alg- või lõppriimilisi rahvalaule, rahvalikke pilliviise või tant-sulugusid ning igaüks pidi esitama ka kohustusliku pala, milleks seekord oli valitud ballaadisugemetega rahvalaul "Kus käisid sa, mu pojake?". Ekstaatiline, eemal olev, jõuline – nii võiks iseloomustada Tartu ansamblit Talveunes Kiilid. Kolm laulvajoigavat(?) tütarlast ning trummar Janno Mäe (Triskelest) löid vaikuse, tulepragina ja minimalistlike helidega tõelise põhjamaise õhustiku, vältimatu ja painava nagu soomeugrilase kultuuritunnetuski. Viljandi Kultuuriakadeemia tudengirühm Paabel pakus rahvamuusika džässiseadeid. Labajalad ja polkad tulid instrumentaaldžässis nippe kasutades üsna hoogsalt, intelligentne laulja Arno Tamm üritas ka kohustusliku pala mõttesse süüvida. Pingutusi krooniski žürii (esimees helilooja Tõnu Kõrvits) soosing ning peaauphind. Türi ansambel Uisapäisa võlus kuulajaid esimesest silbist alates imepuhta laulmisega. Kontserdi õhkkond las- kis esinejais aimata vähemalt poolprofessio-

Ajastuhäppening ja rahva- muusikatöötused Moostes

INDREK SÄRG
filoloog ja pedagoog

“Folkfesti” päikesele laulmine Mooste järve ääres.
FOTO MARKO AVIKSON

naalseid ärksa mõtlemisega lauljaid, kelle täpne esitus võimendas rahvalauluseadete stiilsust veelgi.

Tartu Tamme Gümnaasiumi kellamänguorkester sobis mõisahäärberisse kauneid 19. sajandi kõlasid looma. Esialgu on nende ampluaa küll teistsugune ja rahvamuusikaga on nad vaid servamisi seotud. Kiita tuleb juhendajat, kes lastest orkestri välja võlnud.

Noorim rahvas hääletas seekordseks publiku lemmikuks ansambli Sisters by Mistake (mitu eelnevat aastat on selle tiitli ainuvaldaja olnud Põlvamaa “kohalik” ansambel Zetod). Ehkki Õekesed olid eelmisel päeval koos Pelgulinna Folkloori-klubiga etendanud suisa folkmuusikali “Nuga terava”, tundus siiski, et žürii ega

kogenum rahvas noorte entusiasmi veel päriselt ei jaganud. Eelnevast rohkem oli oma muusika üle aru pidanud Tarvastu muusika- ja kunstikooli kitarriansambel – või vähemalt selle juhendaja. Poiste stiilne kitarrimäng jäi igatahes meelde ning ka seadete originaalsuse üle ei pea kurtma.

Erilisel kohal selles rühmas paikneb Narva ansambel Suprjadki. Eesti rahvalaulude hääldus kõlas üllatavalt puhtalt ning lauluannet näis tütarlastel igatahes jaguvat. Teatraalne esitus lisas lauludele vürtsi ja basskitarriga vehkiv muusik tundus lausa väsimatu. Vähemasti kultuuriline lõimumine on mingil moel Narva jõudnud – ansambel kõlas kord nagu In Spe oma parimail päevil, siis aga hoopis nagu Kukupillid.

Laialt tuntud Seelikukütid näitasid, et peale jalgapõrutavate tantsulugude istuvad neile ballaadidki. Mõnda võib-olla pisut segas ansambli kauase tegutsemisega hantitud pullitegija või läbupeo-pundi maine, mistõttu muusikaline võimekus võis jääda piisava tähelepanuta. Mitmeaastased publiku lemmikud Zetod olid läbi teinud koosseisu muutuse ja seetõttu veidi kahevahel. Parimaks setu folk-rock pundiks olemisest tundub ambitsioone edasi liikuda, ent kui uus plaat ilmub, saab suunast selgemat aimu. *Primus motor* Jalmar Vabarna veab asja edasi; arvestades ülesastumisi ka teistes koosseisudes, läks talle parima instrumentalisti auhind. Laule elab rinnas ja kipub välja Kihnu poistel. Poisid panidki täiega ning kui oleks välja antud elava muusika auhind, saanuks kihnlastest kindlad pretendendid.

Mõned ansamblid sünnivad teatud ajaks või teatava muusikalise mõtte elluviimiseks. Seekordsel võistumängul tabas silm selliseid kaks: Ütsiotsõ oma “vääga hää” meestelauluga ning trio Priks-Vabarna-Valk kõrgtasemel pillimänguga. Võib-olla just sellistes kontseptsioonikõikides valmivad kunagi kõige hõrgemad folgiroad. Oli näha ka suuri koosseise (Murre, Jõru), kelle võimalused tõenäoliselt alles ees, õelgem, et seekordne lava jäi väikeseks.

Säärane regilaulupõhine jõukatsumine on kindlasti vajalik. Esiteks juhib ta nooremat rahvast rahvalaulu lätete ja mõtestamise juurde, teiseks annab muusikaliselt hulganisti huvitavaid tõlgendusi ja katsetusi, mis hiljem teistes seostes võivad häid vilju kanda. Jätkugu korraldajatel eestlase jonniga asja edasi teha – esinenud kaheksateist muusikarühma oma headuse ja innuga näitavad, et liigutakse õiges suunas. Ja et ühe valla korraldatud üritusel võib olla rohkem hinge ja värsket muusikalist mõtet kui mitmel suurlinna kroonuhõngulisel festivalil.

“Kuri proge” kaunis Hiiumaal

URMO KOHV
vabakutseline

Arendatud rockmuusika armastajate neljas kokkusaamine Hiiumaal Kuri külas pakkus oodatult kordumatuid kontserdielamusi. Augustikuu esimesel laupäeval kolmsada progesõpra kohale toonud üritus pole oma olemuselt avalik, vaid pigem kitsama ringi huviliste kokkutulek. Piletimüüki ei toimu ja esinejad tasu ei küsi. Juhukülastajate ja mentaalsete barjääride puudumine elava muusika ning publiku vahel annab üritusele sundimatu ning inspireeriva õhkkonna. Läbi aegade on “Kuri proge” nime kandev üritus olnud sündmus, kus alati juhtub midagi üllatuslikku või erakordset.

Esimese kokkutuleku suursündmuseks sai legendaarse progekollektiivi Meie *comeback*'i kontsert. Aasta oli siis 2002 ning esinesid kaheksa Eesti bändi. Järgmisel aastal olid kohal esimesed välisesinejad, ansamblid Holy Lamb ja Olive Mess Lätist. Unustamatu kontserdielamuse pakkus tol korral Trio Fragile ning esmakordselt astus publiku ette üks tänase Eesti rockiilma üks andekamaid tegijaid Led R. Aasta edasi oli peaesinejaks juba Ageness Soomest, kuid muusikaliselt parimaks kujunes ansambli Tunnetusüksus eksperimentaalselt kuum ja nüansirikas ülesastumine.

Vahepeal motivatsiooni puudumise tõttu kaks aastat varjusurmas olnud “Kuri proge” leidis uue mõtte tänava, kui esinema tuli Põhjamaade progelegend Morte Makabre. See varase intellektuaalrocki menupilli järgi mellotroniklassikuteks tituleeritud seltskond kogunes ühekordse projektina 1998. aastal Rootsisis. Kitarrist Reine Fiske ja bassist Stefan Dimle tulid hästituntud ja Eestitki väisanud kollektiivist Landberk, klahvpillide ja mellotroni mängija Nicklas Barker ning trummar Peter Nordins aga veel kuulsamast Anekdotenist. Sama aasta lõpul salvestati stuudio-*live*'ina peamiselt õudusfilmidele kirjutatud muusika arendatud töötlusi koondav album “Symphonic Holocaust”, millele järgnes vaid kolm eksklusiivset kontserti. Tänavu jaanuaris koguneti siiski üllatuskontserdiksi plaadifirma Mellotronen 20. aastapäeva juubelifestivalil, kust “Kuri proge” korraldaja Artur Siim nad Hiiumaale kutsus. Niisiis andis see üürikese elueaga tohutu tunnustuse võitnud ja üliharva publiku ette astuv bänd Kuril oma kuuenda kontserdi.

Kolpade, skeleti, vana mööbli ning militaarvarustusega dekoreeritud lava ja *horror*-teemad, hämarad mellotronikäigud; hallutsineeriv kitarr ning rutjuvad bassiliinid sisendasid ülevat süngust ja kalmisturomantikast. Minimalistlik viiul ning lapse-meelne vokaliis bändiga ühinenud rootsi folklauljal Emma Nordenstamil vaheldasid vallapäsenud progressiivset õõva leebe nukrusega. Kulminatsiooni tõi Morte Makabre ainsa plaadi veerandtunnine nimilugu oma kummitusliku vormi ja katarsislike kitarririffidega.

Tugevat kava ja märgatavat tehnilist arengut demonstreerisid Eestis viimastel aastatel usinalt progesõnumit levitanud bändid Phlox ning Luarvik Luarvik. Neist esimene, kvintett, kelle loomingulised hoovad on peamiselt klahvpillimängija Pearu

Üliharva publiku ette astuv kultusbänd Morte Makabre andis Kuril eksklusiivse, kogu oma karjääri kuuenda kontserdi.

FOTO GUNNAR KUHI

Helenurme käes ning kes rõhutab oma muusikas improvisatsiooni suurt osatähtsust, edastades veenvalt muusikute kui isiksuste vahel sündivat sünergia. Laval kuulajani jõudev sõnum on ühtaegu soojalt voolav ja kirkalt õhuline. Vana hea intellektuaalrocki järsuvõitu käike õlitatakse džässiga, kõlapilti rikastatakse puhkpillidega ning välditakse enamikule neoprogebandidele omast puisust ja paindumatust.

Seevastu on triona tegutsev Luarvik Luarvik selle juhi ja klahvpillimängija Mihkel Kleisi sõnul loobunud improvisatsioonilisest isetegevusest ning keskendunud kindlale muusikalisele käekirjale. Laval toimuv oli kontrolli all ning enamasti etteaimatav. Klahvpillidest selgesti äramärgitud pealiini mööda kulgesid kitarrist Lauri-Dag Tüüri värvikad väljaastad ning trummar Silver Ulviku tasakaalukas traavimine. Vürtsikama üllatuse valmistas Kreatiivmootorist tuntud vokalisti Roomet Jakapi teatralne ülesastumine kahes loos. Neist kontserdi lõpuosas kõlanud aeglane ja sujuvalt pingestatud heliteos Ragnar Redbirdi ülemöödunud sajandi sotsiaaldarvinismist kantud poesiaale kujunes ka luarvikute tipphetkeks. Uute sihtidega tundus Luarvik Luarvik hästi rahuldavat neid kuulajaid, kes hindavad muusikas eeskätt tugevat selgroogu ning peavad rohkem improviseerimislusti pigem nõrkuse kui tugevuse märgiks. Igatahes andis trio mitmete paljukuulunud inimeste hinnangul tänavusel festivalil oma kõigi aegade parima kontserdi.

Kui lõpetuseks moepärast nuriseda, võiks mainida paari esineja nõrgavõitu (Tartu Popi ja Rocki Instituut) või arendatud rockist sootuks ristipidi radu kulgevat esinemist (lillelaste “avardatud teadvust” eksponeeriv Octopus Syng Soomest), mis saadud elamuse terviklikkust pisut killustas.

Bluusist ja Opossumionust

ANDRES ROOTS

muusik

19. sajandi teisel poolel kujunes USA lõunaosariikides šoti ballaadide ja aafrika rütmide kokkupuutest välja muusikastiil, mis sai 20. sajandi hakul nimeks bluus ehk "mured" – olgugi et tollase musta kogukonna tegelikult "muremuusikaks" olid spirituaalid ning bluus kuulus rohkem lõbusate tantsu- ja joomapidude juurde.

Teinud läbi kümned arenguetapid, sai bluus ring mingis mõttes täis tänavuste Šoti parlamendivalimiste aegu, mil itaalia päritolu Glasgow' alternatiivbluusi staar Dave Arcari avaldas Internetis singli "Parcel of Rogues". Viisi lõi mees 1930. aastate delta-blusisti stiilis, tekst aga pärineb 18. sajandi šoti luuletaja Robert Burnsi sulest. Tulemus, mille vanamoodsat resonaatoritarri mängiv ja Ramonesi särgis laval karglev Arcari saavutas, oli nii kaasaegne ja päevakajaline, et Šoti BBC pühendas sellele erisaatele.

Lugu ise sobib aga suurepäraselt illustreerima bluusit kui sellist: kombineerides esitaja emotsioonide ajal traditsioonilist ja moodsat, on see korraga nii tuttav kui ka üllatav, uus ja vana, omaette stiil ja kõigi teiste muusikate sulatusahi.

Kirbud, kirbud, Hundionu

Aga mis see bluus siis ikkagi on? Iseloomulikele "sinistele nootidele" vaatamata on euroopalikust muusikatradsioonist lähtuvad püüded määratleda blusit rütm, struktuuri, harmoonia või instrumentatsiooni kaudu tegelikusest sama kaugel kui Casio süntesaatori "rocki-track" Deep Purple'ist – esmakordselt Charley Pattoni, B. B. Kingi ja Deltaheadiga kokkupuutuv inimene usub vaevalt, et see kõik on üks ja seesama bluus. Ammu pole abi ka ajaloolisest või geograafilisest lähenemisest. Nagu kirjutas ameerika kirjanik Kurt Vonnegut: "Üks parimaid rütmiblusit kombinatsioone, mida ma eales olen kuulnud, koosnes kolmest soome poisist ja ühest tüdrukust, kes esinesid Krakówi linnas Poolas."

Proovime siis teistpidi. Millest bluus räägib? Robert Johnsoni ja Muddy Watersi mentor Son House on väitnud, et ainuke õige bluus räägib mehe ja naise suhetest. See ei takistanud teda aga laulmast: "Ma

otsin omal' usu, baptisti-kirikusse läen, hakkam jutlustajaks seal, ei tööd tee enam ilma pääl..." ("Preachin' The Blues", 1930). Paljud viimase aja poliitiliselt meelestatud blusiuurijad kinnitavadki, et varjatud kujul rääkisid kõik blusid rassi- ja klassisuhetest – iga kord, kui keegi laulis "minu beibe on nii paha", mõtles ta tegelikult, et "peremees on ilgelt õel". Niisiis, kui Robert Johnson joodeldab: "Pigista mu sidrunit, kuni mahl mul mööda jalga alla voolab" ("Travelling Riverside Blues", 1937), tahab ta öelda, et... Ei, vist siiski mitte.

Jääb üle küsida, et kuidas siis bluus sellest kõigest räägib? Ja siin see konks ongi – räägib rõõmsalt, räägib irvitades, räägib kelkides ja vassides ning alati rääkijale ainuomaselt. 21. sajandi Eestis on seda kõige

VANAD MEHED KITARRIDEGA: Honeyboy Edwards ja Jimmy Holmes.

FOTO DON LANDES JA INVISIBLE FILMS

lihtsam selgitada "Onu Remuse juttude" kaudu: maakeeles pole autentsele blusile lähemale jõutud, ja nii nagu blusiteemad on juba üle saja aasta suust suhu ja kõrvast kõrva liikunud, kogudes endale hulgaliselt "autoreid", kes on tegelikult vaid interpreetid, korjas ka Joel Chandler Harris kokku lõunaosariikide afroameerika rahvajutud ja avaldas need 1881. aastal raamatuna, mille Tõnu Aav sada aastat hiljem meie jaoks nii suurepäraselt linti luges.

Raha paneb rattad käima

Tekkinud samal ajal ja samas keskkonnas, väljendavad rahvajutud sedasama ellusuhetumist, mida rahvamuusika – ja vastupidiselt Ida-Euroopas levinud arvamusele on bluus just nimelt rahvamuusika, Jean Cocteau sõnul 20. sajandi peamine panus rahvaluule varasalve. Et aga Ameerika on noor riik, hakati sealset folkloori jäädvustama veel siis, kui see oli popp, ja kohe tekkisid ka "autorid". Iga esitaja kinnitas töömeeli, et kõik mängitud lood on tema enda omad, iga väljaandja aga üritas plaadile oma nime alla panna. Nii põhineb ka Chuck Berry 1955. aasta rock'n'roll'i hitt "Maybellene" tegelikult 19. sajandi viiulipalal "Ida Red", kuid autoriteks märgiti Berry, DJ Alan Freed, kes loo raadios kuulsaks mängis, ning Russ Fratto – mees, kes plaadifirmale Chess ümbriseid trükkis ja mõtles, et miks ka mitte.

Kuigi 1920. aastatel isikliku auto ja autojuhiga uhkeldanud esimene salvestusajastu blusistaar Blind Lemon Jefferson oli pärit Texasest ning oma ajalooline muusikatradsioon on igal lõunaosariigil, peetakse blusit sünnikohaks Mississipi delat, kust tuli löviosa 1940. aastatel Chicagosse ja Memphisisse kolinud ning seal elektrilisele blusile ja rock'n'roll'ile aluse pannud muusikutest. Piirkondlikke iseärasusi võib esituslaadis täheldada tänini, ometi on suurem osa blusimehi läbi aegade ammutanud ühisest varasalvest, mille tekkele aitas kahtlemata kaasa pillimeeste rännukirg – oli ju vaba liikumine aastasadu orjade suurim unistus ning maanteed, rongid ja autod ruulisid lauludes põhjusega. Nii on Robert Johnsoni

omaaegne reisikaaslane Johnny Shines meenutanud, kuidas nad 1930. aastatel Kanadas käisid. Shines tahtis näha, kas kanadalastel on tõesti otsaes kolmas silm, nagu lastele räägiti, Johnsonil oli aga suva, kuhu minna – peaasi, et mindi.

Muusika ja sõnad levisid suulise pärimusena. Charley Patton, kes juba kahekümnendatel kukla taga kitarril mängis ja muid rockitrikke tegi, õpetas Son House'i ja Howlin' Wolfi, Son House koolitas Muddy Watersit ja Robert Johnsonit, Howlin' Wolf Johnny Shinesi... Johnsoni põlvkond võttis malli ka plaatidelt: tema "Malted Milk" on tegelikult Lonnie Johnsoni "Life Saver Blues"; "Sweet Home Chicago" Kokomo Arnoldi "Old Original Kokomo Blues"; "Come on in My Kitchen" Pattoni poolvendade kappelli The Mississippi Sheiks pop-hitt "Sitting on Top of the World" jne. Ise õpetas Johnson vaid ühte meest, oma mullu manala teed läinud kasupoega Robert Lockwood juuniori, kes omakorda treenis noort B. B. Kingi, kinnitades küll surmani, et korralikult mängima "too poiss" ei õppinudki.

Præguse kuju said bluusid nende salvestamisel – siis tuli lugudele anda nimi ning nad plaadi pikkusega ette antud raamidesse suruda. Algselt koosnes bluusimeeste repertuaar "lahtistest" riffidest ja tekstivormelitest, mida vastavalt vajadusele kombineeriti. Uusi salme juurde luues ja vanu sekka põimides võis iga lugu kesta tunde, samas võisid sarnaseid käike ja ridu pööritavad pillimehed ausalt väita, et esitavad oma-enda unikaalset loomingut. Nii on paljud iidised bluusiteemad autorikaitse kiuste tänini ringluses. Viimane suurem skandaal oli mullu Bob Dylaniga, kes folgimeetodile truuks jäädes Hambone Willie Newburni (1929), Muddy Watersi (1950), Elmore Jamesi (1960) ja teiste valitud autorite loole "Rollin' and Tumblin'" üht-teist juurde lisas ja selle oma nime all välja andis.

Moodsad ajad

Bluus on ajaga alati sammu pidanud, nii sisus kui vormis. Robert Johnsoni kahe mõttelisest autolaulust "Terraplane Blues" (1936) sai uuemate automodelite ilmudes Johnny Shinesi "Fish Tail" (1952) ja hiljem "Dynaflow Blues" (1966), akustilise folkbluusi etaloniks peetav teksaslane Lightnin' Hopkins aga vehkis 1970. aastatel Fender Stratocasteriga ning tallas *wah*-pedaali, kõlades ometi nagu vana hea Lightnin'.

Muutused toimusid vastavalt vajadusele; kui Big Bill Broonzy 1951. aastal "viimase elusoleva bluusimehe" sildi all Euroopa tuurile viidi, esineski ta stiilis "maalt ja hobusega". Etendused olid nii edukad, et Encyclopedia Britannica esitleb teda tänaseni nii, olgugi et Ameerikas teatakse Broonzyt rohkem lihvitut härrasmehena, kes džässorkestri saatel salongibluusi laulis ning Benny Goodman ja Louis Armstrongiga Hollywoodi filmides mängis. "Tänu" Broonzyle üllatas Muddy Watersi ülevõimendatud elektrikitarr briti kriitikuid 1958. aastal vägagi ebameeldivalt. Kui aga Waters publiku soovidele vastu tulles 1963. aastal akustilise kitarr ja "maalähedaste" lauludega teisele katsele läks, olid kõik jälle pettunud. Briti bluusibuum oli algamas ning rahvas ootas "moodsat" muusikat.

Lonnie Johnson oli valge džässkitarristi Eddie Langiga duette salvestanud juba 1920. aastatel ning ka kantriga olid bluusil algusest peale tihedad sidemed, kuid laiemal valgel üldsuse ette tõi bluuksi 1934. aastal Leadbelly, kelle folkloristidest isa-poeg John ja Alan Lomax ühest Louisiana vanglast üles korjasid ja New Yorki viisid. Tõsi küll, vangist vabanes Leadbelly omal jõul – nagu eelminegi kord tapmise eest istudes kirjutas ta nüüdki laulu kubernerile ning pääses vabadusse. Trellide taga veedetud aastate tõttu pärines tema repertuaar bluuksi varaseimast ajast ning oli kolmekümnendate trenditeadlikule mustale kogukonnale vastuvõetamatu; seda enam armastasid teda valged, ja armastavad tänini – Creedence Clearwater Revival salvestas tema loo "Midnight Special" (1969), Nirvana laulu "Where Did You Sleep Last Night" (1994), Tom Jones tegi diskohiti „Black Betty" (2002) ja hitti "House of the Rising Sun" esitanud bände on ainuüksi Eestis lootusetu kokku lugeda.

Et USA folkarid olid toona seotud ametiühingute liikumisega, langesid nemadki 1940. aastate lõpul senaator McCarthy kommunismijahi ohvriks. Uus folgi buum tõstis pead kümme aastat hiljem ning kuuekümnendatel said tähtedeks mitmed vanema põlve bluusimehed, nagu Son House, Bukka White, Mississippi Fred McDowell ja Skip James. White, kes oli ammu-ammu oma noorele sugulasele B. B. Kingile tolle esimese kitarr kinkinud, mõlgutas küll isegi mõtteid elektrilise bändi loomisest, kuid Bob Dylan stiilimuutusega kaasne-

nud pahameelt nähes otsustas ta siiski oma liistude juurde jääda. Must publik oli selleks ajaks elektrilise bluuksi juurest *souli* juurde liikunud, kuid et isegi folkarid hakkasid tasapisi elektrikitarrist tunnustama, leidsid ka Muddy Waters ja Howlin' Wolf peagi uued, valged kuulajad.

Valge laev

Euroopa oli USA džässmuusikute "töötatud maa" juba 1920. aastatel – siin maksti hästi ja koheldi pillimehi kui tõelisi kunstnikke. Kuuekümnendate American Folk Blues Festivali tuurid leidsid aga korraldajate üllatuseks sootuks uue publiku ning noored britid hakkasid sõjajärgse Chicago bändimudeli alusel peagi ise ansambleid asutama. 1940.-50. aastate Chicago bluuksis olid veel tugevad aafrika mõjud: bänd järgis eeslauljat, aeglustas ja kiirendas tempot vastavalt vokaalile, muutis rütmi ja vahetas akorde lauldava teksti loogika järgi. Briti bluuks kippus ehitama lugusid ühtlase *shuffle*'i ja standardse 12-taktilise struktuuri peale, asendades dünaamika energiaga. Noorema põlvkonna Chicago bluusimeeste Buddy Guy ja Otis Rushi eeskujul rõhuti üha rohkem kitarrisoolodele, pannes Animalsi ja Yardbirdsiga tuuritanud Sonny Boy Williamson II nentima, et "need inglise poisid tahavad nii hirmsasti bluuksi mängida – ja mängivadki seda nii hirmsasti!"

Kuid traditsioon püsis. USA muusikute jalge ees õppides hakkasid britid peagi ise järeelkasvu koolitama. Alexis Korneri ansamblistest käisid läbi Brian Jones, Mick Jagger ja Robert Plant; John Mayalli juurest Eric Clapton, Peter Green ja Mick Taylor jne. Samuti jätkus teemade ringlemine nii bluuksis kui rockmuusikas: peagi lisandusid "Rock Me Baby" autorite ritta Arthur "Big Boy" Crudupi ja B. B. Kingi kõrvale Jeff Beck ja Rod Stewart, eespool mainitud Robert Johnsoni sidruniloost ja Howlin' Wolfi bluuksist "Killing Floor" sündis aga Led Zep-pelini "Lemon Song".

Biitlite järel Ameerikat vallutama asunud Briti bändid tõid bluuksi moodi ka sealpool merd – USAs said tuule tiibadesse Paul Butterfield, Charlie Musselwhite, Canned Heat jt. Kuid üldisemalt ei suutnud bluuksi populaarsust päästa ei muusika süvenev standardiseerumine, "väga tähtsatest asjadest" kõnelevad tekstid ega üha lihvitum kõlapilt. Aastaks 1990 pidas suur osa "bluu-

**EESTI BLUUSI JÕELAEV
BULLFROG BROWN: loo
autor kitarriga.
FOTO DMITRI KOTJUH**

sipublikust” bluusi all silmas klassikalist rocki, teised eelistasid “Bluusivendade” filmist (1980) meelde jäänud kuuekümnendate soulhitte ning veel hiljaaegu bluusi- ja rockirahvast võlunud Stevie Ray Vaughani kauboikaabu tundus Kurt Cobaini kõrval sama ajast ja arust kui Iron Maideni liibuvad trikood. Bluus oli lahus elust ning tava-kuulaja bluusist.

Opossumionu tagasitulek

Selleks ajaks, kui 1992. aastal loodud plaadifirma Fat Possum R. L. Burnside’ist staa-ri tegi, oli Mississippi Fred McDowell’i kunagine naabrimees oma elektrilist, kuid arhailist Mississippi mägismaa bluusi mänginud juba aastakümneid. Vastu taadi tahtmist loodud tantsulistest remiksidest jõudis “It’s Bad You Know” isegi telesarja “Sopranod” saundträkile (1999), kuid bluu- sile töid uue publiku just Burnside’i karu- sed, koos pojapoeg Cedric Burnside’i ja kasupoeg Kenny Browniga tehtud bändi- salvestused. Burnside plaadistas Jon Spen- ceriga, tema sõber Junior Kimbrough lõi kaasa Iggy Popi tuuril ja uus bluusikool- kond oli sündinud – toores, elektriline ning oma basskitarritusega sõjajärgset Chi- cagot meenutav punkbluus tõi kaasa kuu- lajaskonna tekke, kellel peaaegu puudus ühisosa senise kahaneva ja vananeva bluu-

siauditooriumiga. Kuid kõik põhines jätkuvalt rahvamuusikal. Nii kannab meie Rock Hoteli vana hea “Skandaal perekon- nas” Burnside’i esituses nime “He Ain’t Your Daddy” – või oli see nüüd vastupidi?

Praeguseks on Fat Possum keskendu- nud alternatiivrockile, autentse mississippi bluusiga jätkab aga Broke & Hungry Re- cords – juba nende esimene väljaanne 2006. aastal tegi rahvusvahelise tähe Skip Jamesi traditsiooni kandvast Jimmy “Duck” Holmesist. Son House’i “Death Letter Bluesi” (1930. aasta versioonis “My Black Mama”) mängis uue aastatuhande teadvu- sesse USA duo The White Stripes, kelle kiiluvees tekkis sadu The Black Keysi ja Left Lane Cruiseri taolisi kahemehebande. Nagu omal ajal Bob Dylan ja Rolling Stones, tõstab ka White Stripesi konku- rentidest kõrgemale eeskujulik orienteeru- mine bluusis, kantris ning üleüldises *ameri- cana*’s. Oskust traditsiooni sisse uppumise asemel sellest midagi kaasaegset ja isiku- pärast ehitada pole just igapähele antud.

Euroopas tehtava “uue bluusi” puhul on vahe üksikute artistide vahel tihti suurem kui teiste koolkondade erinevused kokku, ja nii väärivad Dave Arcari ja mullu Ros- kildel üles astunud rootslaste Deltaheadi kõrval kindlasti mainimist veel Hell’s Kit- chen Šveitsist ning Cosmo Jones Beat Mac-

hine ja Black River Bluesman Soomest. Omaette ooper on J. Karjalainen viimane album “Lännen-Jukka”, mis väänab 1927. aastal Columbia Recordsi poolt salvestatud ameerikasoomlase Hiski Salomaa eeskujul deltabluusiks mitmeid siingi tuntud rahva- laule – nagu ikka, pisut uuendatud tekstiga. Briti edetabelitesse tõi aastavahetuse tele- show tänavu kolmekeelset kitarrimängiva ameeriklase Seasick Steve’i, kes elab Norras ning on seal salvestanud ka bändiga The Level Devils. Hetkel tundubki, et bluusi ras- kuskese on taas Euroopasse pöördumas, kinnitades sedapuhku kanda just Skandi- naavias.

Lõpetuseks tuleb tunnistada, et kuigi bluusi ajaloost annaks kokku panna ka Ees- ti Entsüklopeedia mõõtu teose kõigi kaar- tide ja lisadega, on oma silm siiski kunin- gas. Ja et selle loo kirjutamise ajal on Tallin- na saabumas Robert Johnsoni vana semu, 92-aastane David “Honeyboy” Edwards ning Haapsalus algamas juba viieteistkü- mines “Augustibluus”, et Riia Bites Blues Club toob pidevalt lavale Ameerika staare ja sep- tembris leiab Helsingis aset alternatiiv- bluusi festival “Floating Cockroach”, siis mingem ja vaadagem, kui muud ei saa, siis hea tuju ikka. On ju bluus vana pessimisti Kurt Vonneguti sõnul parim depressiooni- rohi maailmas.

Wallenberg ja tema Aeg

AGE HIRV
helilooja

Juuni esimestel päevadel etendus *Rahvusoper Estonia* Erkki-Sven Tüüri ooper “Wallenberg” (esietendus 2001. aastal Dortmundis, Saksamaal; libreto autor Lutz Hübner). Muusikaline juht ja dirigent: Arvo Volmer, viimasel kahel etendusel Risto Joost. Lavastuse idee: Dmitri Bertman (*Helikon Opera, Moskva*). Kunstnik-lavastaja: Ene-Liis Semper. Lavastajad: Dmitri Bertman ja Neeme Kuningas. Osades: Jesper Taube Rootsi Kuninglikust Ooperist (Wallenberg), Priit Volmer (*Eichmann*), Jassi Zahharov (*Saksa ohvitser*), Helen Lokuta, Annaliisa Pillak, Juuli Lill (diplomaadid), Aile Asszonyi (naine), Urmas Pöldma (esimene Vene ohvitser), Vladislav Horuženko (teine Vene ohvitser), Mati Turi (Wallenberg 2), Riina Airene (daam), Väino Puura (*Ronald Reagan*), Teele Jõks, Andres Köster, Mart Laur, Villu Valdmaa, Aare Kodasma, Alar Haak, Vahur Agar jpt.

Publikut, nii eesti- kui võõrkeelset, selle nüüdisooperi etendustele igatahes jagus ja pettuma ei pidanud küll keegi. Ooper pakkus huvitavat ja intrigeerivat lugu meie lähiajaloo, oli leidlik lavastuse poolest ja muusikaliselt väljendusrikas. Enamgi veel, laval (ja lava taga) võis tajuda tegemislusti, kohati suurt siseseelamist, mis kõik on ühe õnnestunud ettevõtmise eeldus ja nagu öeldud, see pingutus jõudis ka pärale.

Lugu

Lutz Hübneri libreto peategelane on 1912. aastal sündinud rootslane Raoul Wallenberg, kellele Ameerika president ja põgenike abiorganisatsioon teevad Teise maailmasõja päevil ettepaneku minna Budapesti ja päästa Natsi-Saksamaa kontsentratsioonilaagritest nii palju juute, kui ta suudab. Wallenberg, kellele lubati diplomaatilist puutumatus, otsib juudi soost kodanikke otse rongijaamas, jagades neile kaitsepasse ja hiljem töötõendeid. Tal õnnestubki päästa suur hulk inimesi ja ka ise imekombel ellu jääda. Pärast sõja lõppu

langeb Wallenberg siiski vene luureteenistuse kätte, kes saadab ta Gulagi laagritesse ja ei anna tema kohta mingit informatsiooni. Wallenbergi täpne saatus jääb pikaks ajaks selgusetuks.

Tegemist on kõigepealt kahtlemata kangelaslooga, kuid selles pole esmatähtsad niivõrd kangelase teod ja tema kannatused – stseenid nendest on vaid pealiskaudsed, ebatõepärased ja visandlikud. See on pigem lugu kangelasmüüdi tekkimisest. Teise maailmasõja aegsed sündmused on siinse loo kontekst, milles kangelaskuju hakkab vormuma. Wallenberg reaalse inimesena, nagu ka tema saatus, ei ole lõpuni välja joonistatud, me tajume teda justkui distantsilt ja pidevalt kellegi või millegi mõjusfääris. Teda on kujutatud justkui aja “tööriistana”, ühe lülina inimeste tehtavas ajaloos, milles tema missioon mängib olulist rolli. Seesama ajalugu kulgeb aga Wallenbergist otseku üle, teda kahe silma vahele jättes, samal ajal tema nime ära kasutades. Wallenberg on vaid “üks miljonitest”, kelle liitlaseks selles lootusetuna näivas päästetöös on üksnes aeg.

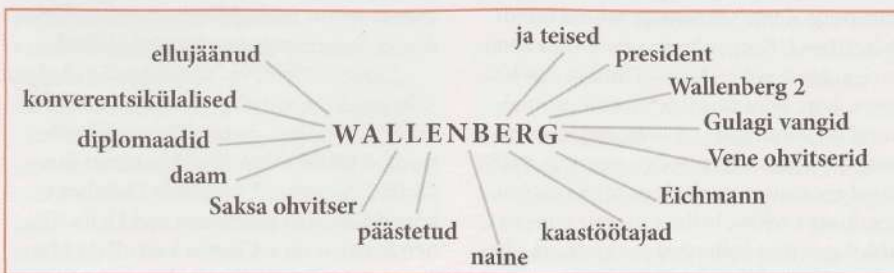
Hübneri libreto algus on peaaegu kaardrilise ülesehitusega: konkreetsed sündmused arenevad linnulennul, mõistukõneluste saatel, ebareaalsete stseenidena. Tekstis on palju kordusi, mõned tegelasedki esinevad kolmekausi (ellujäänud, diplomaadid, Gulagi vangid), mis justkui vähendaks nende individuaalsust. Palju on sise-riime, vahelejätmissi ja väga kujundlikku keelt. Loosunglikud lühihüüdlused jätavad rohkesti võimalusi otsida nende lausete mõtet ridade vahelt.

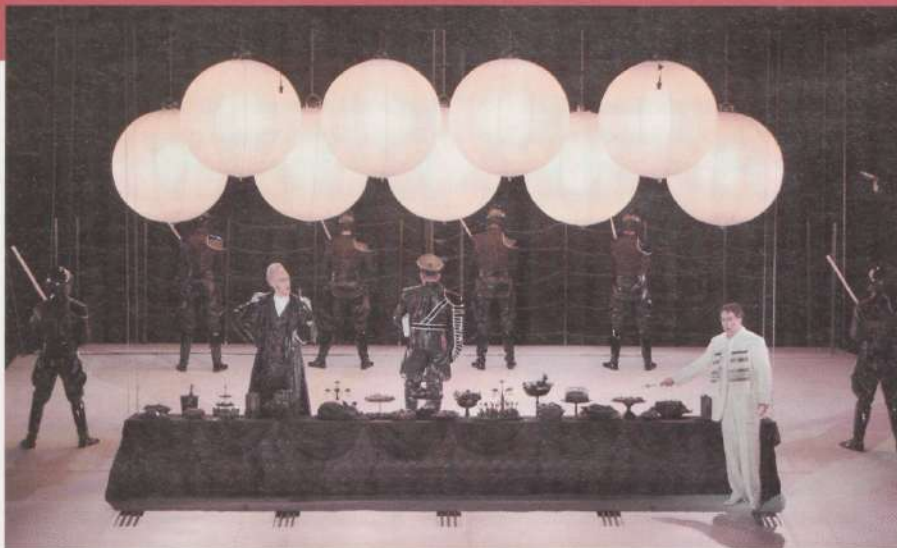
Sündmustesse järjest ilmuvaid tegelasi

võiks kujutada isikute ringina, mis ümbritseb Wallenbergi ja avab nõnda üha rohkem temaga seonduvat lugu (vt skeemi).

Peategelase kuju võtab selgemad piirjooned niisiis alles kaasosaliste kaudu, kes ilmuvad, olles Wallenbergiga rohkem või vähem seotud. Ta ilmub ka küll ise meile, kuid algusest peale pole ta n-õ päris iseenda peremees. Selline individuaalsuse piiridel balansseerimine näib olevat algusest peale libretot läbiv võte, mida võib tajuda ka kas või kolmest rühmades esinevate kõrvaltegelaste puhul. Tegelased muutuvad ebaindividuaalseks, justkui allegooriateks või mingiteks karakteriteks maskide taga, mis lavastuses sobib hästi kokku toretseva peo- ja kostüümikomöödia ideega.

Esimese vaatuse üks oluline märksõna on proloogis, ellujäänute sisse juhutatud austuse teema. Kõik järgmised tegelased – diplomaadid ja konverentsikülalastajad, hiljem SS-ohvitser ja Eichmanni – näitavad Wallenbergi vastu üles teatavat respekti. On ju too ülesande täitja nagu nemadki. Wallenberg on nimi, millega tuleb tõsiselt arvestada. Eichmann varjab oma suhtumist ja vahest koguni hirmugi ähvarduste ja sündmõtete taha. Ta lohutab end teadmise, et Wallenbergi on vaid üks ning seega saavad tema teod ja nende jäljed olla ainult tühi. Wallenbergil aga, kes jääb rahulikuks ja enesele kindlaks, on siin varuks ka oma relv – aeg. Kord nimetab ta seda oma suureks liitlaseks, kord väljendub see usu- ja igavikutundes. Nii jääb ta üksikes olles ja võitluses lootusetusega püsima. Esimese vaatuse Wallenberg on niisiis

Eichmanni (Priit Volmer) ja Wallenbergi (Jesper Taube) kohtumine.

Ameerika presidendi vastuvõtt, kus roosat unelmat kehastavad Miki-Hiired, *keep smiling* ja koomiline ennastnautiv oleskelu.

FOTOD HARRI ROSPU

sihikindel, jõuline ja tegutsemishoos ning tema pingutused kannavad vilja. Tema visadus on aukartust äratav.

Teises vaatuses langeb Wallenberg Nõukogude võimu surve alla. Tema teod on nüüd tehtud ning sellele järgneb tegude eest "vastutamine". Tema isik äratav kahtlust ning ta püütakse lõksu. Wallenbergi reaalne isik hakkab järjest rohkem kaugenema tema nimest – protsess, mis sai alguse esimeses osas, viiakse nüüd juba uute vahenditega lõpuni. Wallenberg satub Vene vanglasse, kus tal pole võimalust oma tegude kohta õiglusele toetudes aru anda. Gulagi okasraatide vahel on ta kaotanud igasuguse algatusvõime ning on järjest sunnitud kogema oma isikukultuse ilminguid. Piinavate süüdistustega tuleb lagedale

terve vangide koor. Lausa tema kongi roinivad kolm ahistavat karistusekandjat, kes meenutavad talle vangis koos veedetud aastaid. Tema juurest astub läbi elust paktav ja rõõsa Wallenbergi teisik, müüdi kangelane Wallenberg 2 (selles lavastuses Elvis Presley kujul), kes laulab päris Wallenbergile ülistuslaulu iseendast. Eichmanni saabudes on Wallenbergi jõud juba lõplikult raugenud ning tal jääb vaid üle täielikus üksinduses survele alluda.

Muusika

Kui rääkida muusikast, mis äsja iseloomustatud libretot alles "elustama" pidi (nagu endastmõistetavalt ka kõik teised ooperis koostöömivad vahendid), siis Erkki-Sven Tüüri muusika toetas suurepäraselt Lutz

Hübneri taotlusi. Ei tekkinud tunnet, et muusika tahab kusagil süžee üle prevaleerida. Isegi kui alguses jäi korraks mulje liigest muusikaliste vahendite küllusest või et seal, kus lugu alles algusjärgus, on muusikaliselt liiga palju välja pandud, siis hiljem, kui olin mõistnud esimese vaatuse kaadrilist iseloomu, sai ka selle tõesünge, tihedaakordiline ja vaskpillirohke muusika oma põhjenduse. Selline muusika oli niisiis isegi hädavajalik – mingit sündmuste hargnemist ju õieti ei toimunud, vaid neid kujutati ülevaatlikult, ajastu ja situatsiooni meenutusena, ning selle õudust vahendas ki peamiselt muusika.

Häälepartiid olid tekstikesksed, oluline oli suhtelisel loomulikult ja inimkeeli arusaadavalt edasi anda libreto ekspressiivset tekstimaterjali. Lava tagant kostnud orkester oli seda protsessi võimendav hiigelaparaat.

Muusikas kuuleme muidugi alatasa mitmeid vihjeid sõjamarsi rütmidele trummide, trompetite või konkreetse surmamarsi näol esimeses vaatuses. Samuti ei puudu muusikast grotesk, mida libreto just teises vaatuses ette kirjutab ning millele on rajatud kas või kogu Wallenbergi-tserkus. Koomiline oli näiteks Wallenbergi teisiku partii, iseäranis fraas "Ich bin Raoul Wallenberg", selle rõhutatud lihtsus ja tõusev intervall (suur sekst) nime viimasel silbil, mida toetas mõnusalt heakõlaline harmoonia orkestris. Väga mõjuvalt oli komponeeritud NKVD ohvitseride duett teise vaatuse alguses. Selle juhatasid kõigepealt sisse šostakovitšlikud orkestrikõlad trompetite ja löökpillidega. Ükskõiksuse ja kerge häiritusega pareeritud küsimused Wallenbergi saatuse kohta Nõukogude võimude käes olid just tänu muusikale edasi antud veenvalt.

Wallenbergi enda häälepartiit iseloomustab paljuski lüürilisus. Loo kangelane on küll pealtnäha otsustavalt tegus ja jõuline uskumatutes situatsioonides. Olulisem on aga selle kangelase juures tema muredumine inimesena – mehena, kes päästab inimesi inimeste käest. Esimese vaatuse tegudekeskses partiis joonistusid välja kolm peamist seisundit: tegutsemisvajadus – ajanappus – lootusetus. Tegutsemisvajadust väljendas optimistlik ja headele tulemustele suunatud alatoon. Ajanappus oli tõdemuslik ja reflektiivne seisund ning lootusetus väljendus tagasilöökidest põhjustatud abituses Wallenbergi hinges. Teise vaatuse

Wallenbergi tekst ja häälepartii oligi juba murtud hinge oma – see oli arenemisvõimetu ja lakooniline. Üha kahanedes andis Wallenberg lõpuks ohjad üle oma teisikule ning kadus seejärel sootuks meie nägemis- ja kuulmisulatusest, tulles lavastuse järgi veel kord tagasi sõnatus rollis ooperi lõpus.

Vahepala

Ooperi lavastusliku kontseptsiooni üks põhikomponente on peolaud, mille ümber askeldavad kirevates kostüümides tegelased. Mõte asetada tegevustik otsekui mingi piduliku vastuvõtu raamidesse toetab ka libretisti ideed distantseeruda konkreetsest ajastust ja juhtida tähelepanu millelegi muule – olulisi otsuseid võetakse vastu lausa muuseas, vahepalana pidusöömingul. Ka kõige tähenduslikumad ja “ohtlikud” kohtumised leiavad aset laua ääres (nt Eichmanni ja Wallenbergi kohtumine). Igaks puhuks on peolaul muidugi erinev värv ja iseloom. Kõigepealt ilmub meile peolaud kuldkollastes toonides – esimese vaatuse algul, kui Wallenberg saab ülesande minna Budapesti inimelusiid päästma. Eichmanni ilmumise ajal on laud must nagu kõik Natsi-Saksamaaga seonduv, kaasa arvatud Eichmann ise. Nõukogude võimu sümboliseeriv laud on punane ja inimesed selle ümber sätendavad estradi-kirevuses. Lõpuks need lauad segunevad, erinevad “võimud” kohtuvad ja ühinevad ülistuslauluks Wallenbergi nimele. Wallenbergi-tsirikus pole suurvõimudel enam vahet, tegelased on sassis, nende positiivsus või negatiivsus kaotanud tähenduse. Ameerika presidendi vastuvõtul lisanud roosad toonid – roosat unelmat kehastavad Miki-Hiired, *keep smiling* ja kogu koomiline ennastnautiv oleskelu.

Aeg

Ooperi üks oluline mõõde, kui mitte lausa nähtamatu allegooriline tegelane oli Aeg – Wallenbergi “kaaslane”, suur liitlane tema ettevõtmises, aeg, mida tal alata oli liiga vähe, et kavatsetud lõpule viia. Aega (minuteid) kaotada tähendas tema jaoks kaotada inimelusiid. “Algus on aeg – mitte mõelda lõpule, vaid algusele!” ütleb ta. Aeg oli oma missioonis üksi oleva Wallenbergi ainus lohus, see aitas “unustada” elusiid, mida ta ei suutnud päästa, ja keskenduda neile, kes olid tänu temale elusiid.

Muusikas kuuleme aega esimeses vaatu-

ses palju kordi. See sümboliseerib ühelt poolt kiirust, millega Wallenberg näiliselt tegeleb, teiselt poolt asetab meid otse sündmuste lähedusse, sekundite (inimese pulsilöögi) vahendusel. Ta asetab meid aega enesse, et me hiljem tajuksime sellest eemalolekut. Kõige selgemalt tiksub muusika sekundikell, kui Wallenberg ootab juba terve tunni kivist külalist (Steinerner Gast). Kaastöötajad pärivad: “Keda te ootate, Wallenberg? Kellele toote ohvriks oma aja? Kes on teie jaoks nii tähtis, et ootate teda terve tunni?” Kui enne oli iga minut kaalul, et päästa inimelusiid, siis nüüd on Wallenberg valmis ootama tunni! Oodatud kohtumine Eichmanniga ongi üks esimese vaatuse pingelisemaid hetki. Eichmann on ju isik, kes tegeleb Wallenbergile vastuvoolu, tema ülesandeks on juutide deporteerimine (“sõiduplaanid, nimekirjad, inimelusiid...”). Kella tiksumine (puls) võimendab olukorra pinget ja survet kuni kohtumise lõpuni. Pärast seda hakkab aeg jälle justkui pöörase kiirusega käima (stseenis “Rongijaam III”, kui Wallenberg jagab tööpabereid, olles kohtumisest “ümukaga” otsekui uut jõudu ja teotahet ammutanud). Ometi on Ajal veel midagi öelda. Ta teeb seda naise kujul, kes loobub Wallenbergi abist ja läheb vabatahtlikult surmale vastu, järgnedes oma perele. Pärast seda haarab Wallenbergi meeleheide, mis pillutab ta mõneks ajaks nagu teadvusetult lootusetuse sügavikku. See tagasilöökk sunnib ta silmitsi seisma aja ja igavikuga. Ta on Jehoova palge ees ja nagu häbipostis (“Miks mina veel elan?”) – tundesügavusel üks mõjuvamaid kohti ooperis, ja selle pinge jääb püsima. Järgneb taas kohtumine Eichmanniga, pulsilöökidest kasvab ärev trummitremolo. Wallenberg toetub ikka Ajale kui oma ainsale liitlasele, et mitte alluda Eichmanni külmaverelisele survele. Kell tiksub kuni esimese vaatuse lõpuni. Sõda lõpeb, nüüd on algus, nüüd on Aeg.

Teises vaatuses aja iseloom muutub, tegude kell on seisma jäänud, alanud on aeg, mis töötab Wallenbergi (küll paraku mitte tema enda, aga ta tegude) kasuks. Siin hakkabki aeg teisiti tööle, kujul, mis ei puutu enam Wallenbergi, vaid mis areneb teises suunas... Wallenberg on NKVD poolt kinni võetud, ta ei anna tunnistusi ega aru, ta on aheldatud tumma tegevusetuse olekusse. Ka muusikast on kadunud vahetud pulsilöögid, sest kõik, mis hakkab arenema, on puhas

meelevald, vale, mida kultiveerivad erinevad võimud. Gulagi vanglas näeme esmalt, kuidas see kõik veel Wallenbergile survet avaldab, kuid hiljem kaob ta pikemaks ajaks, alludes kaitsetult ja meie pilgu eest varjul oma nime ja isiku ümber peetavatele kultuslikele rituaalidele.

Vangilaagris külastab teda veel Eichmann, kes on samuti vahistatud ja nii justkui Wallenbergiga võrdses olukorras. Wallenberg sõandab Eichmannilt koguni päästmist paluda. Kohtumisest saab siiski murdumatu ohvitseri monoloog, millesse Wallenberg sekkub vaid kahe repliigiga: “Päästke mind!” ja “Kuhu te lähete?”

Samuti kohtub Wallenberg oma juba eelnevalt kirjeldatud teisikuga, kes on reaalsest Wallenbergist elu ammutanud ja kannab ta nüüd rikkalike kõnekujundite saatel piltlikult öeldes elavate kirjast maha.

Aeg on viimaks kaotanud oma tähenduse, sellest on saanud pseudoaeg, mida kujutab järgnev Wallenbergi-tsirikus koos kõigi ooperitegelastega Ameerika presidendi vastuvõtul. Seekord ei austata Wallenbergi nime enam peolaua tagant ja nagu muuseas, vaid temast on saanud presidendi kohalviibimise esmane ajend (Wallenberg nimetatakse Ameerika Ühendriikide aukodanikuks). Teda ülistatakse, tema nime põlistatakse, kuni ilmub jälle Aeg, kellel on midagi öelda...

Ooperi viimane stseen oli lavastuses huvitavalt lahendatud. Libreto järgi kõlab siin naise hääle esimesest vaatusest. Sellesama naise, kes loobus kaitsepassist ja astus vabatahtlikult “surmarongi”, lauldes oma perest, kes “mahuks ära mantlitaskusse ja määrab ära sõrmed...” Lavastus toob koos häälega tagasi Wallenbergi (mälestust) austanud ellujäänud ooperi algusest. Ka muusikaliselt on siin selge paralleel algusega. Lisaks sellele ilmub meie ette Wallenbergi hääletu roll – inimene, kes ei ole võimeline enam midagi ütleva, kes sama hästi kui polegi enam elusiid. Ta ainult ägab talle peale surutud saatuse all – rolli täitis akrobaat, kes sooritas agoonilisi kramplike liigutusi ja jäi seejärel justkui ristilöödult lebama. See on analoog esimese vaatusega, kus naine ilmub ja laulab oma tuhaks põlenud perest, mille peale Wallenberg hingeliselt esmakordselt kokku variseb. Kuid nüüd, ooperi lõpus on temast viimnegi elukübe välja pigistatud ning ta lahkeb suutmatuse painest piinatuna nende juurde, keda ta ei suutnud päästa...

Suvised siksakid Riias ja Londonis

JOOSEP SANG

2.–8. juulini toimus Riias väike, kuid tubli jazzfestival “Rīgas ritmi”, mille ilmet ja kondikava on nähtavalt vorminud põhjapoolsete, suuremate vendade “Jazzkaare” ja “Pori Jazzi” innustav eeskuju.

Festival meelitas kavaga, kus kontsertide vähesusele vaatamata hoolitseti kvaliteedi eest – esinesid bluusimees Otis Taylor, Eestiski käinud lauljad Coco Mbassi ja Freddy Cole, pöörane Norra grupp Farmer’s Market ning mitmed kohalikud projektid. Esinesid ka kolm bändi, mida siin-kirjutajal õnnestus kahe päeva jooksul näha: Yellowjackets USAst, Djabe Ungarist ning kuuba juurtega trummari Horacio “El Negro” Hernandezi rahvusvaheline kvartett.

Jazzi elektrilist ja akustilist arsenalit ning ratsionaalset ja emotsionaalset poolt üheks isikupäraseks tervikuks siduv Yellowjackets oli kogu festivali nimekaim ja oodatum esi-nejä, kes ei vedanud täissaali alt ning haaras kuulajaid muusikaga, mis paneb võrd- selt rõhku nii iga kvartetiliikme isiklikule andele, kui ka nelja mehe ühistööle. Paratamatult pääsesid rohkem esile eesliini mehed – saksofonist Bob Mintzer ja Russell Ferrante, kuid nagu öeldud, ei mõjukuks Yellowjackets nii ühtse organismina kahe ülejäänud mehe, bassist Jimmy Haslipi ja trummar Marcus Bayloriga toeta.

Kui Yellowjackets on tuntud, siis ungari grupp Djabe on üsna tundmatu. Asjata, sest kui ansambel tervikuna suuremat laengut plahvatama ei pannud, siis selle liikmed valmistasid eraldi võetuna mitmeidki üllatusi. Suurim üllataja oli bassist ja näib, et ka ansambli liider Tamás Barabás, kes mängis erakordse, lausa Jaco Pastoriuse väärilise mobiilsuse ja lennukusega. Tervikuna võinuks Djabe *etno-fusion*’is lennukust ja kontuursust aga rohkem olla.

“Rīgas ritmi” pomm oli Horacio “El

Negro” Hernandez, kes tõi lavale häämas- tavalt keerulise koega, kuid samas häämas- tavalt loogiliselt ja lihtsalt mõjuva sulami latiinorütmidest ja akustilisest nüüdisjaz- zist. “El Negro”, kes on mänginud nii Car- los Santana, McCoy Tyneri kui ka Tito Puentega, kinnitas, et kariibi verega muu- sikutele on antud midagi enam kui liht- salt keskmisest parem rütmitunne. Kvarteti muusikat kuulates pani lausa jahmatama, kuidas muusikud suudavad end keerulistes vormi- ja rütmistruktuurides nii vabalt tunda, laval juttu puhuda ja nalja heita,

Jimmy Haslip ansamblist Yellowjackets
FOTO NILS EIDUKS

samas kui nende käte all sünnib raugema- tult sisukas, haarav, erutav muusika, mida võib leida ka trummari värskemalt plaadilt “Italuba”. Ansambli ülejäänud liikmed on trompetist Amik Guerra Lig Long, pianist Ivan Bridón Nápoles ja taas kord suure- pärane bassist Daniel Martinez Izguierdo. ***

Londoni Finsbury Parkis toimus 15. juulil tasuta vabaõhufestival “RISE: London Against Racism”, mis edendab suure linna niigi igal sammul silma torkavat multikul- tuursust. Suurele rohealale oli püsti pan- dud seitse lava, kus toimusid paralleelselt kontserdid mitmekesise maailmamuusi- kaga. Iga lava oli pühendatud erinevale maailmanurgale: Kuuba, Lähis-Ida, Aaf- rika, India jne. Pealavale sattusid ka kuul- samad nimed, nagu St Etienne, edetabelite printsess Jamelia, hip-hopi staar Kelis ja legendaarne Skatalites, kuid teistelgi la- vadel kohtas tuttavaid nimesid. Mõned nimed olid tuttavad Eestis toimunud kontsertidelt; näiteks andis suurepärase kontserdi (tõtt-öelda võrreldamatult pare- ma kui “Jazzkaarel”) afromuusika “vana- isafiguur” Osibisa, esines ka samuti “Jazz- kaarel” tuttav DuOud. Kokkuvõtteks võib öelda, et kõige rohkem paelus laval Af- rican Village toimuv ning et kaugeltki kõik kogetu polnud kuld. Näiteks õnnes- tus esimest korda elus kuulda salsaorkest- rit, mis ei sundinud isegi väikest varvast liigutama. Laulja Osvaldo Chacón andis oma parima, kuid tema taustamuusikud oskavad kindlasti mõnda teist tööd hoopis paremini...

Siiski, kui järgmisel suvel juuli keskel Londonisse satute, käige kindlasti “Rise’i” kaemas. Melu on tohtu ja muusikat leidub igale maitsele. Oleks Eesti Inglismaa, võiks meie “Maailmaküla” välja näha täpselt sel- line.

10 päeva, 10 kontserdipaika, 450 muusikut, 300 kontserti, 500 000 küllastajat

34. "Umbria Jazz" Itaalias Perugias 6.–15. juulini

MADLI-LIIS PARTS

jazziajakirjanik

Perugias peetud "Umbria Jazzi" raamidesse mahtusid tänava nii rahvusvaheliselt raputanud skandaal kui ka helged hetked jazziajaloo suurkujudega ning Arvo Pärdi "Fratrese" esitus.

Üksnes pilguheit kavale kinnitab, et itaallaste kultuurielu uhkus "Umbria Jazz" kuulub Euroopa mõjukaimate jazzifestivalide hulka. Ligi pooletuhande esineja hulgast jäävad silma saksofonigurud Sonny Rollins ja Ornette Coleman, pianistid Keith Jarrett ja Brad Mehldau, kitarrivirtuosid Pat Metheny ja George Benson ning lauljad Al Jarreau ja Solomon Burke, kes moodustasid murdosa festivali tippartistidest.

"Umbria Jazz" oli 1970ndate keskel kui jazzi Woodstock. Kontserte jagus mitmesse linna, inimesi oli palju ja muusikudki mäletavad ekstreemseid olukordi, meenutab üks põline festivali vabatahtlik töötaja. Festival olevat muutunud nii popiks, et olukord väljus kontrolli alt ning korraldajad otsustasid sündmuse koondada vaid Perugia keskaegsesse linnasüdamesse.

Mõnekümne tuhande elanikuga Perugia, kus muidu valitseb vaikelu, muutub igal aastal kümnel juulikuumuses vaevleva päeval kirevaks jazzilinnaks. Lihtne oli trehvatav uudistavat Ornette Colemani või Sonny Rollinsit ning sattuda jazz-brunch'il kõrvuti Joe Lovano ja Dave Douglasega. Väikses tänavakohvikus võis olla tunnistajaks, kuidas kange espressotassi taga pandi paika USA vibrafonisti Joe Locke'i sügise Euroopa-tuuri üksikasju ning otsustati San Francisco Jazz Collective'i järgmise aasta kontserdipaiku. Selliseid hetki võis tabada igal sammul.

Asjatundjad peavad "Umbria Jazzi" üheks paremaks koostööle orienteeritud festivaliks. Iidse, massiivse 16. sajandist pärit Rocca Paolina kindluse ning romantiliselt käänuliste tänavatega vanalinn loob erksalt loomingulise õhkkonna. Lihtsale jazzisõbrale on aga festival ideaalne koht, kus ühendada puhkus ning muusika.

Imekaunid keskaegsed mägilinnad asuvad Perugiast rongiga sõites vaid mõnekümne minuti kaugusel. Pärastlõunal võib alustada kontserdimaratoniga.

Nagu sellistel suvistel hiidfestivalidel tavaks, koosneb ka "Umbria Jazz" justkui kahest tervikust. Püü sissepääsuga tantsulisem ja kergem programm on üle linna laiali puistatud vabalavadele ning söögikohadesse. Piletitega saab osa sisukast jazzivalikust väikestes saalides ning suurimal, 2500 istekohaga Arena Santa Giuliana vabaõhulaval. Viimane oli festivali tippesinejate päralt. Näiteks Pat Metheny ning Brad Mehldau suutsid kahekesi tarretuma panna publiku, kes nende iga heli nautis. Metheny kvartetti kuulas hinge kinni pidades üle 3000 inimese.

Kui Santa Giuliana oli etteaimatavalt suurepärase kontserdipaik, siis üllatusi juhtus meie Vene Draamateatrit meenutavas viie rööduga Teatro Morlacchis ning kirikust ümber seatud Oratorio Santa Cecilia. Staažikate tegijate kõrval esinesid seal täissaalidele ka noored tulevikutähed, näiteks kolumbia harfimängija Edmar Castaneda ning võluva ameeriklanna Esperanza Spaldingi trio. Lapselikult siiras ja vahetu Spalding jäi meelde kõitva kammerliku bossakavaga, kus neiu mängis nii kontrebassi kui ka laulis ja skättis.

Sundimatult mõnus oli 4. novembri väljak, kus tuhanded keskõisele särtsakale funk'ile kaasa elasid. Hilisööl oli väljakul ja linna peatänaval Corso Vannuccil lõbutsevast rahvasummast päris vaevarikas endale teed läbi murda. Heaks päeva alguse kohutumispagaks kujunes aga vabaõhukohvik Giardini Carducci, kus võis müüri istuda ja krõbedat pitsatükki mekkides silmitseda pöldudele ja all-linnale, taustaks meeleolukas vokaaljazz.

Muusikaliselt on "Umbria Jazz" kõrgel tasemel peavoolujazzi festival. Kunstilise juhi Carlo Pagnotta sõnul on neile ette

heidetud kava ühekülgust, ent tema hinnangul on see ainus võimalus rõõmustada suurt hulka külalisi. Esmane on kvaliteet, sest festival on Itaalias kultuuripoliitiliselt tähtis sümbol. Perugia linnavalitsus eraldas tänava koguni 3,5 miljonit eurot ühe suure laguneva kiriku taastamiseks, et sellest saaks tulevikus festivalile oluline lava.

Sonny Rollins näitas, mida tähendab virtuoossus, hellitades kuulajaid oma haaravate saksisoolodega, mis panid unustama, et vanameistril juba 76 aastat turjal. Ornette Colemani kava oli mitmekesine ja koosseis põnev – kolm bassi ning trummid, kusjuures vanameister ise mängis nii viiulit, saksofoni kui ka trompetit. Milline pillikäsitus, milline fantaasia improvisatsioonides!

Soulitäht Solomon Burke ei pidanud paljuku heita oma võimsa hingestatut etteaste ajal publikusse kaelahteid, jagada roose ning meenutada, kuidas vaid aasta tagasi oli ta samal laval koos tänaseks manala teele läinud James Browniga. Nii Coleman kui ka Burke kutsusid lõpupaladeks lavale inimesi publikust, kuid sellised trikid ei varjutanud hetkekski laval sündinud muusikalist täispanust.

Muinasjutuokeanina ehitud laval tormas tulesädemena Carlinhos Brown, kord lauldes, kord trumme põristades. Gilberto Gil esitas lugusid oma kullafondist. Mõlemad panid tuhanded kuulajad ühes rütmis hingama ja tantsima. Jazzigurmaane hellitanud Charles Tolliveri bigbändi käes kõlasid trompetistist orkestri-liidri keerukad lood särava tervikuna.

"Umbria Jazzi" magusasse meepotti sattus paraku ka tubli annus tõrva, mis pani paariks päevaks linna hoopis muusikavälistel teemadel kihama. Trio Keith Jarrett – Gary Peacock – Jack DeJohnette kontserdi eel solvas Jarrett nii publikut kui ka linna sedavõrd, et festivali kunstiline juht teatas, et festivali kunstiline juht teatas, et pianist pole enam kunagi Perugiassa tagasi oodatud. Jarrett nähvas

jazzilegendid Sonny Rollins ja
Ornette Coleman
FOTOD MADLI-LIIS PARTS

publikule, et keegi ei tohi triot kontserdi ajal pildistada, ehkki kohalolijaile oli nõue juba edasi öeldud ning, nagu heaks tavaks, on muusiku soov nii piltnikele kui kuulajaile seaduseks. Jarretti sõnavõtt jõudis ka välispressi, helifaili sellest saab kuulata YouTube'is. Publik ei tunnistanud tol õhtul

muidugi pianisti ühtegi soolot aplausi vääriliseks.

Esmakordselt festivali ajaloos mahtus programmi suur hulk kohalikke muusikuid. Nagu kinnitas "Jazzkaarel" esinenud itaalia esitrompetist Paolo Fresu, oli kohal kogu Itaalia jazziliit erinevatest põlvkon-

dadest – Enrico Rava, Gianluigi Trovesi, Stefano Bollani, Fabrizio Bosso, Flavio Boltro, Enrico Pieranunzi, Danilo Rea, Francesco Cafiso, kui nimetada vaid üksikuid. Fresu sõnul on itaalia jazz üle hulga aja taas tõusuteel. Tähelepanusõelale jäid eriti pianistid ja trompetistid.

Klaveriduod Enrico Pieranunzi – Dado Moroni ning Renato Sellani – Danilo Rea esitlesid itaalia jazzi poeetilist poolt, nagu ka pianistide Riccardo Arrighini ning Michele di Toro triod. Hasartse tulisusega tõstsid Morlacchi teatri lae mõtteliselt taevasse trompetistid Bosso ja Boltro koos noorukese saksofonisti Francesco Cafisoga. Rõõmustas, et itaallased mängisid eelkõige oma muusikat, demonstreerides virtuoossust, isikupära ning uuemaid ideid.

Üheks festivali intiimseks kõrghetkeks kujunes Paolo Fresu, Dhafer Youssefi, Diederik Wisselsi ning Alborada keelpillikvarteti esitatud Fresu "Scores!", mis on eelkõige läbilõige Fresu filmimuusikast. Morlacchi saali võimalusi kaunite kõlapiltide maalimiseks kasutati maksimaalselt. Nii jalutas Paolo Fresu trompetit puhudes läbi saali, keelpillikvarteti liikmed mängisid saali eri nurkades. Kavva kuulus ka üllatuslikult Arvo Pärdi "Fratres", mis sobis tervikusse suurepäraselt. Nii Fresu kui ka Youssef kinnitasid, et kasutavad iga võimalust tutvustamaks maailmale ühe oma lemmiku Pärdi loomingut.

Igal sammul võis kogeda, kui tuliselt itaallased oma muusikuid armastavad. Kui nii mõnegi välisesineja kontserdidel oli publikut kesisel, siis itaallaste kontserdid olid välja müüdnud, aplausid ning lisaloo meelitamine ei tahtnud lõppeda. Publik suhtus omadesse kui tõelistesse kangelas-tesse.

Eks ole hoolivuse ja mõjukuse märk seegi, et "Umbria Jazzi" korraldajad on võtnud kohustuse tutvustada itaalia jazzit maailmas. Nii on tehtud "Umbria Jazzi" minifestivale Tokios ja New Yorgis. Vahva traditsioon on truude fännide kogunemine Umbria Orvieto väikelinna ka aastava- hetusel. 28. detsembrist 1. jaanuarini toimub seal juba 15. korda "Umbria Jazz Winter", mis on oma koosseisult suvisega võrdväärne.

Kooriga eetris

Maailmas on vaid üks koorikonkurss, kus koorid saavad võistelda nii elavas esituses kui ka raadioeetris. Konkurss tähistas tänavu oma 41. tegevusaastat, selle nimi on "Let the Peoples Sing", toimumisaeg üle aasta ning korraldajaks EBU ehk Euroopa Ringhäälingute Liit. Jajah, seesama, mis korraldab Eurovisiooni lauluvõistlust ning Eurovisiooni noorte muusikute konkurssi.

Konkursile pääsemine on üsna raske, nimelt saab iga EBU liikmesorganisatsioon lähetada sinna vaid ühe koori igas kategoorias (laste, noorte ja täiskasvanute koorid). Ise koor konkursile kandideerida ei saa. Valitute plaadid 20-minutiste *live*-salvestustega lähevad poolfinaali, kus neid kuulab rahvusvaheline žürii ning valib omakorda välja finalistid. Ning alles finaali sõidavad koorid kohale ning kohtuvad laval. Tegelikult saab ka finaalis võistelda kohale tulemata – võib ka oma kodumaises raadio-stuudios laulda ning žürii kuulab koori eetri vahendusel. Siiski ei peeta seda väga heaks ega koorile soodsaks lahenduseks ning et võistlus toimub Euroopas, pole sinna kohalesõitmine teab kui suurte kuludega seotud.

Agalude pool on EBU konkursil taas üsna ebaharilikult lahendatud. Nimelt ei maksta osalejate eest midagi kinni, ka auhinnaraha pole parimatele ette nähtud. Koorid peavad ise oma kuludega toime tulema, ehkki nende kodumaised ringhäälingud ning fondid enamasti nende osalust toetavad. Toetavad, sest konkursi tase on väga kõrge ning kolmetunnine finaalkontsert, mida kantakse üle kõigis EBU liikmesraadiotes, jõuab miljonite kuulajateni. Konkursi peaaahhind, kuulus Silver Rose Bowl ehk Hõbedane Roosikarikas tähendab selle võitnud koorile väga suurt tunnustust.

Aarne Saluveer osales käesoleval aastal konkursil juba kolmandat korda, seekord žürii liikmena. Seega võib teda ilmselt pidada Eesti parimaks asjatundjaks EBU koorikonkursi asjus.

Mis on konkursi fenomen? Auhinnaraha

pole, kulusid ei kaeta – miks väga head koorid sinna kipuvad?

Minu andmetel on tegemist ainsa tõeliselt rahvusvahelise ülemaailmselt toimiva konkursiga otse-eetris. Sõltumata žürii hinnangust on kõigil finaalidel võimalus näidata oma musitseerimisoskust laiale avalikkusele. Ma ei arva, et amatöörkooride konkurssidel peaks ilmtingimata olema väga suuri preemiaid, seal väärtustab inimene iseennast ja oma hobitegevust.

Põhimõtteliselt saab ju igalt maalt osaleda vaid kolm koori, üks igas kategoorias.

Mitte iga maa, vaid iga EBU liikmesorganisatsioon saab need kolm esitada; näiteks Saksamaal on avalik-õiguslikke ringhäälinguid rohkem kui üks. Samas aga ei saada mitte kõik liikmed igal aastal oma esindajat võistleva; mõnes riigis pole kõrgelt arenenud amatöörkoore, teistes jälle ei leidu rahvusringhäälingu produktentide hulgas koorimuusika huvilisi, kes oma kooridega EBU liinil koostööd arendaksid.

Eesti Raadio ja Eesti Kooriühingu vahel on viimastel aastatel väga hea koostöö ning selektsioonisüsteem: kooriorganisatsioon kuulutab riigisisese konkursi ning valib sobivad kandidaadid, raadio aitab kooril plaadi salvestada ning teeb kõik selleks, et ettekanded jõuaksid finaali. Praegu oleme sellise toimiva koostööga EBUs ilmselt parimad.

* * *

Aprillikuus veetis Aarne Saluveer koos teiste LTPSi žüriiliikmetega neli päeva Kölnis, kus tuli läbi kuulata selleaastaste poolfinalistide plaadid. Eestlastel läks hästi – lastekooride kategoorias jõudis finaali lastekoor Maarjalill, noortekooride kategoorias tütarlastekoor Ellerhein. Lisaks neile on oktoobris konkursile esinema kutsutud eelmisel korral peaaahinna võitnud Muusikakeskkooli lastekoor.

Eesti koorid EBU rahvusvahelisel koorikonkursil "Let the Peoples Sing"

2003

Poolfinaal: Tallinna Muusikakeskkooli kammerkoor (dirigent Evi Eespere)
Tartu Jaani kiriku kammerkoor (dirigent Lilyan Kaiv)
Finaal: ETV lastekoor (dirigent Aarne Saluveer)

2005

Poolfinaal: Kammerkoor Voces Musicales (dirigent Risto Joost)
Finaal: ETV tütarlastekoor (dirigent Aarne Saluveer)
Tallinna Muusikakeskkooli lastekoor (dirigent Ingrid Kõrvits)

2007

Poolfinaal: Tartu Ülikooli kammerkoor (dirigent Triin Koch)
Finaal: Tartu Karlova Gümnaasiumi lastekoor Maarjalill (dirigent Ave-Maria Sild)
Tütarlastekoor Ellerhein (dirigent Tiia-Ester Loitme)

Sa ei esindanud žüriis mitte Eesti Raadiot ega Kooriühingut, vaid Euroopa Noortekooride Föderatsiooni Europa Cantat, mille juhatusse kuulud. Kes olid teised žüriiliikmed?

"Let the Peoples Sing" žürii on huvitav, kuna koosneb peamiselt (koori)muusikat hästi tundvatest produktentidest, mitte tippkoorijuhtidest nagu tavaliselt. Vahel võib märgata, kuidas rahvusvahelistes žüriides liikmed korduma hakkavad. Kokku oli meid žüriis seitse, peale Eesti veel Inglismaa, Kanada, Saksamaa, Taani ja Austria esindaja. Žürii koostab EBU ning Europa Cantati esindaja kaasamise eesmärk oli tugevdada koostööd Euroopa kooriorganisatsioonidega ja laiendada konkursi kandepinda.

Sügisese EBU koorikonkursi finaalis žüri liikmed koore ei näe, vaid istuvad stuudios ning kuulavad võistlejaid raadiost. Miks nii?

Minu meelest on see hea. Taju teravdub just kuulmisele, ära jäävad välised žestid ja mõjutusvahendid. Esitus ise peab kõnetama. Teiseks on seni stuudiost kuulatud sellepärast, et konkursil on olnud ka otseülekandes võistlejaid, kes laulavad oma riigi raadiostuudiost, ning tingimused peavad olema kõigile võrdsed. Kui aga sügisel peaksid võistlevad koorid kõik kohale tulema, võib žüri neid ka kontserdisaalis kuulata.

Mida oli õppida mitmepäevases poolfinalistide kuulamisest? Kas selle põhjal võib aimu saada maailma koorimuusika tänastest vokaali- või repertuaarisuundadest?

“Let the Peoples Sing” pole päris Milano moelava, kus uut värvi või tegumoodi jahtida. Koorid koostavad oma prog-

rammi vastavalt juhendile, laulud peavad olema linti lauldud paranduste ja lõikamisteta ning sisaldama muusikat vähemalt kahest erinevast perioodist. Seega ei saa võistlev koor olla väga kitsalt spetsialiseerunud, vaid peab suutma hästi laulda rohkem kui üht stiili. Reglemendi järgi ei saa ühes kategoorias finaali pääseda kaks sama riigi koori, seega oli üks selle aasta kurb trend, et välja langes väga tugevaid koore ainult sellepärast, et ühest riigist osales samas kategoorias näiteks kolm koori.

Aga kindlasti saab sellelt konkursilt interpretatsiooni osas huvitavaid ideid ning ka teiste žüriiliikmete arvamustest on palju õppida. Kuna olen siiski Eesti esindaja, püüan kõigi legaalsete vahenditega Eesti huve kaitsta, sedapuhku see ka õnnestub.

Praktika näitab, et laste- ja noortekooride kategoorias suudame aktiivselt kaasa rääkida – meil leidub nii tasemel koore kui dirigente. Aga see-eest on mitmetel teistel riikidel välja panna

erakordselt kõrgel tasemel täiskasvanute koore, siin me täna Eestis konkurentsi pakkuda ei suuda. Sama tendentsi oli tunda ka rahvusvahelisel koorikonkursil “Tallinn 2007”.

Tõepoolest, ükski Eesti täiskasvanute koor pole kunagi “Let The Peoples Sing” finaali jõudnud, lapsed ja noored aga küll. Miks?

Mulle tundub, et amatöör-koorilaulmise kui hobi väärtustamine on mujal paremal järjel. Koori tase sõltub ju suuresti sellest, kui palju inimene selle töösse oma aega ja energiat paneb. Ma loodan väga, et meie praegused tublid laste- ja noortekooride lauljad ei jää lasteks, vaid tahavad edaspidi oma võimeid edasi arendada täiskasvanute koorides.

Küsinud **Kaie Tanner**

Hansapank
Hooldaja suurtoetaja

P 30. september kell 19 Estonia kontserdisaal

ESTI KONTSERT

WDR – Lääne-Saksa Ringhäälingu
SÜMFOONIAORKESTER KÖLN

Solist

**GAUTIER
CAPUÇON**
(tsello, Prantsusmaa)

Dirigent

**SEMYON
BYCHKOV** (USA)

Antonin Dvorák. Tšellokontsert h-moll op 104

Jean Sibelius. Sümfoonia nr 5 op 82

Richard Strauss. “Till Eulenspiegel'i lõbusad vembud”

RIKE
Positiivies abv wuu

www.concert.ee

Elektroakustiline muusika – ühe heli lugu

JEAN-BAPTISTE FAVORY

helilooja, elektronmuusik

Kui sada aastat tagasi ei osanud keegi elektroakustilise muusika olemasolust unistadagi, siis tänapäeval on sel žanril muusikaajaloos eriline koht. Tuletagem meelde, et see on tihedalt seotud helisalvestuse tehnoloogia ja elektrooniliste muusikariistade arenguga.

Päris algus

Kahekümnenda sajandi algul unistasid mitmed heliloojad, teiste seas prantsuse helilooja Edgar Varèse (1883–1965) võimalusest oma teostes leiduvaid tehisklikke helisid ise kontrollida. 1914. aastast alates oli Varèse võlutud 78-kiirusega plaatidest, mille helikõrgust sai mängukiiruse abil muuta, samuti vahetada tämbrit plaati vastu pidises suunas mängides.

Samal ajal korraldas futuristikku rühmitusse kuulunud itaallane Luigi Russolo (1885–1947) Pariisis esimesi nn müraconcerte (*concerts de bruit*) ning uusi helisid proovis ta tekitada oma kontseptsiooni järgi valmistatud mehaaniliste instrumendidega, mis olid rohkem kooskõlas tööstusajastuga. Olles oma ajast tublisti ees, ei uskunud see helilooja enam endisaegset vastandust heli (suursugune, *noble*) ja müra (kõlvatu, *ignoble*) vahel. Russolo arvates võis tähelepanelikul kuulamisel tunduda müra hoopiski harmooniliselt rikkam kui nn muusikaalseks peetud heli. Väärtushinnanguteta olid tema jaoks kõik helid võrdselt huvipakkuvad. Eraldi tasuks mainida Russolo raamatut-manifesti pealkirjaga "Müra kunst" ("*L'art des bruits*"), mis annab täpseid juhiseid, kuidas ehitada erinevaid müratekitajaid (karjuja, poriseja, kluksuja, plahvataja, pragiseja, sahiseja jne).

Venemaal valmistas Lev Termen (ka Leon Theremin, 1896–1993) esimese elektroonilise muusikariista, mis sai nimeks

Käesolev artikkel on välja antud Prantsuse Kultuurikeskuse kaasabil.

theremin (ka *termenvox*). See väike instrument võimaldab kontrollida lihtsat ostsillaatorit, kui asetada käed aparadi ümber ilma seda puudutamata. Sel viisil heli kõrgust ja tugevust mõjutades saab mängida meloodiaid, eriti hästi *glissando*'sid, mida kasutati laialdaselt esimestes ulmefilmides. Selle instrumendi efektse ja äratuntava helikeele tõttu kasutatakse seda palju ka tänapäeva popmuusikas (Radiohead, David Bowie jt).

Euroopas ja Ameerika Ühendriikides valmisid paljud muusikariistad kahekümnendatel ja kolmekümnendatel aastatel: Saksamaal traatoonium ja Prantsusmaal Martenot' lained (*ondes Martenot*). Viimast kasutas paljudes oma teostes Olivier Messiaen (1908–1992). Hiljem leiutati Ameerikas hiigelsuur süntesaator RCA (oma suurte mõõtmete tõttu võttis see enda alla terve toa, tänapäeval täidab samu funktsioone kõigest väike klaviatuur!).

Konkreetne või elektrooniline muusika?

Siiski kujunes heliajaloo kõige revolutsioonilisemaks perioodiks alles Teise maailmasõja järgne aeg Prantsusmaal ja Saksamaal. Insener ja muusik Pierre Schaeffer (1910–1995) tegi 1948. aastal prantsuse ringhäälingus töötades suure avastuse, mille ta hiljem nimetab "konkreetses" muusikaks ning mis moodustub vaid mikrofoniga salvestatud helidest (esmlt plaatidele ning viiekümnendatel aastatel ka magnetlindile). Irooniline on asja juures see, et Schaeffer märkas just pidevalt sama helikirja kordava katkise plaadi abil, et helis, kui seda kuulata väljaspool rangelt muusikaalset keskkonda, on peidus veel avastamata sisemine ruum nagu omaette elu. Schaeffer järeldas, et iga fragmenti on võimalik eraldi kuulata, teadmata tingimata viimase päritolu, ning hiljem on nendele fragmentidele võimalik leida isegi muusikalist kasutust.

Schaefferile tähendas sõna "konkreet-

ne", et heli võetakse arvesse kõikide temaomadustega, mitte ainult kõrguse ja kestuse järgi. Sellise "konkreetses" kuulamise tulemusena leistas ta fundamentaalse mõiste, nn kõlaobjekti (*objet sonore*). Selle mõiste juures ei ole tähtis mõistatada heli päritolu, vaid väärtustada selle sisemist rikkust ja erilist iseloomu kui manipuleeritavat objekti. Näiteks Pierre Schaefferi eksklusiivselt linnistatud auruvedurite helidest loodud teost "Raudtee-etüüd" ("*L'étude au chemin de fer*") peab võtma kui rütmietüüdi, mitte kui natüürmorti rongist.

Veidi hiljem, 1949. aastal sündis nn elektrooniline muusika, olles konkreetsest muusikast erinev selle tõttu, et siin kasutati vaid elektriliste helide generaatorit ja mitte tõelisi helisid püüdvaid mikrofone. Nii näiteks lõi helilooja Herbert Eimert (1897–1972) oma päris esimesed muusikalised etüüdid just selle meediumi abil. Samas, olgugi et klassikalisi instrumente enam ei kasutatud, oli endiselt au sees serialism, kuna elektrooniline meedium võimaldas heliparameetrite täielikku kontrolli just sel viisil, nagu heliloojal parasjagu tarvis oli. Kui konkreetne muusika kaldus pigem teatri ja sürrealismi poole, siis elektrooniline muusika võimaldas kontrollida heliparameetreid tema enda kromosoomide ja aatomite kaudu. Euroopas on juba kümneid aastaid kestnud nende kahe visiooni vastasseis ja sõda: ühed arvavad, et elektroonilised helid on kõledad, külmad ja väljendusvaesed, teised jällegi põlastavad nn raadiohelidega nokitsemist.

Loomulikult asub tõde kusagil keskel. Nüüd, mil arvutid on kõik sünkroniseerinud, on võimalik näha veidi selgemalt: nn konkreetsete kramplik kõlaobjekti külge klammerdumine on pannud nad ehk unustama muusikavormi enda arendamist? Konkreetne muusika on tegelikult laenanud palju klassikalistelt vormidelt – sümfooniaalt, sonaadilt, ooperilt. Võib-olla usuti veidi naiivselt, et muusikaliseks revolutsioo-

Revolutsiooniline heliloojate kamp 1958. aasta Brüsseli maailmanäitusel: André Boucourechliev (tagareas vasakult teine), Bruno Maderna, Henri Pousseur, Marina Scriabine, Luc Ferrari ja Pierre Schaeffer; põlvitavad (vasakult) Mauricio Kagel, Earl Brown, Luciano Berio ja Karlheinz Stockhausen; põrandal pikutab John Cage.

Leiutaja Leon Theremin omanimelise uudispilliga 1927. aastal.

FOTOD INTERNETIST

niks piisab instrumentide vahetamisest?

Samasuguse muusika liigitamise loogika järgi: kas ei ole nn elektrooniline muusika mitte kahekümnenda sajandi serialistliku muusika jätk? Kas ei "köla" need muusikad väikeste eranditega kõik üsna sarnaselt?

Viiekümnendad ja elektroakustiline muusika

Alles viiekümnendate aastate lõpul võeti kasutusele termin "elektroakustiline", et defineerida üldiselt helikandjal olevat muusikat, ning see oli saksa helilooja Karlheinz Stockhausen (1928), kes pani sellele aluse 1956. aastal oma suurepärase teosega "Gesang der Jünglinge", milles olid ühendatud nii konkreetsed kui ka elektroonilised helid. Mainida tasuks ka prantslast Pierre Henryd (1927), kes lõi veidi hiljem teose "Haut voltage", kus võib kuulda loomulike, vokaalsete ja sünteesitud helide kooslust.

Ameerikas, kus sellist stilistilist vastasseisu ei tuntud, löid Vladimir Ussachevsky (1911–1990) ja Otto Luening (1900–1996) nn lindimuusika (*tape music*). Viiekümnendatest aastatest alates kasutasid nad oma teostes rohkem või vähem töödeldud instrumentide helisid, luues eklektilise stiili, mis muudab lindile salvestatud muusika olemoodi instrumentaalmuusika jätkuks. Eurooplastest eristas ameeriklasi see, et viimased löikavad linte äärmiselt harva, igal juhul peaaegu mitte kunagi ei ole selle eesmärk helide artikuleerimine või loominguiliselt tähendusliku montaaži saavutami-

ne.

Siinkohal on võimatu mitte mainida John Cage'i (1912–1992), kes, ehkki elektroakustika vallas suhteliselt vähe tegutsenud, avas Ameerikas Pandora laeka kõikidele teistele. 1947. aastal asetas ta klaverikeelte vahele mitmesuguseid esemeid, muutes nii iga noodi tämbrit ning luues lihtsa idee abil ookeanitäie võimalusi, lõhkudes sel moel lääne avuäärse muusikatraditsiooni. Mõjutatuna zen-filosoofiast, kirjutas ta 1952. aastal teose pealkirjaga "4'33" – täiesti vaikse teose, mille vältel pianist keskendub tühja partituuri ees vaid klaverile. See on Malevitši maali "Valge ruut valgel taustal" helimaailma analoog, munakivi tiiki viskamine, jalahoop sipelgapessa, lihtsalt eksperimentaalse muusika leiutamine...

Plahvatuslikud kuuekümnendad

Kuuekümnendatel aastatel toimus muusikaliste žanrite ja sündmuste plahvatuslik areng: heliloojad segavad jälgi, kombineerivad omavahel žanreid ja heliallikaid, kasutades nii konkreetsed kui ka elektroonilisi helisid, samuti traditsioonilisi instrumente. Siinkohal tuleb mainida Prantsusmaal nende uuenduste sümboliks saanud Luc Ferrarid (1927–2005), kes oli tihedalt seotud ka selle ajastu poliitiliste sündmustega ning kes kõigutas kogu schaefferlikku koolkonda oma teosega "Hétérozygote". See teos koosneb üsna veidratest helidest, nagu igapäevane argikõne, konkreetsed helimaastikud ning ajakirjanduslikus stiilis intervjuud.

Kuuekümnendad olid muusikalises mõttes äärmiselt rikkad, seda nii helieksperimentide vallas, mida soodustas süntesaatorite ja magnetofonide areng, kui ka vormide suhtes, mida need eksperimendid endale võtsid (väga pikad, juhuslikud teosed, rahvamuusika vormide laenud jne).

Sel ajal avastati ka India pärimusmuusika, selle ragad ning meie omadest nii erinevad eksootilised instrumentid. Näiteks sai sealt inspiratsiooni ameeriklane La Monte Young (1935), kes muu hulgas kasutas oma kompositsioonides puhtaid sinusoidseid helisid, luues virtuaalselt lõpmatuid muusikapalu. Kõlaritega varustatud ruumis ringi liikudes muutus muusika loojaks hoopis kuulaja ise. Sellist transsendentaalset lähenemist esindab prantslanna Eliane Radigue (1932), kes, mõjutatud Tiibeti budismikogemusest, kirjutab veel praegugi

pikki monotoonseid helivooge (ingl k *drones*) hiiglaslikul neljakümneaastasel süntesaatoril.

Veidi poliitilisema iseloomuga – seotud otseselt 1968. aasta sündmustega Prantsusmaal (streigid, tehaste ja ülikoolide vallutamine, võimu ja üleüldine võimude kahtluse alla seadmine) – on prantslase Christian Eloy (1938) looming, näiteks teos nimega “Shanti”, ligi kahetunnine muusikapala, loodud süntesaatorite ja Pariisis toimunud sündmuste lindistuste abil.

Samuti peab sellest perioodist rääkides mainima kreeka päritolu prantsuse heliloojat Iannis Xénakist (1922–2001), kelle valgus- ja helietandused nimega “Polytopes” andsid hämmeldunud vaatajatele võimaluse siseneda kõikide meeltega konkreetse muusika “mürtsu” selle rütmiseeritud valgussähvatuste, stroboskoopide ja teiste laseritega. Olgugi et Xénakist tuntakse rohkem tema orkestriteoste kaudu, on ta loonud ka palju elektroakustilist lindimuusikat, kus segunevad hierarhiata erinevad elektroonilised ja mikrofonidega kinni püütud helid.

Ei tohiks unustada ka ungarlast György Ligetit (1923–2006), kes sai maailmakuulsaks oma teosega “Requiem”, mis kõlas 1968. aastal Stanley Kubricku filmis “2001: kosmoseodüsseia”. Ligeti oli juba varemgi tegelnud heli iseloomu uurimisega, töötades lühikest aega (1957–1958) WDR Saksa stuudiotest Kölnis (teosed “Glissandi” ja “Artikulation”). Isegi kui ta hiljem enam lindimuusikat ei kirjutanud, on tema orkestrimuusikas sageli kuulda mitmeid efekte, mille juured ulatuvad traditsioonilise elektroakustilise muusika valdkonda.

Kriis: akademism vs alternatiivid

Seitsmekümnendatel aastatel kujunes elektroakustiline muusika iseseisva žanrina kindlamalt välja, ent samal ajal tekkis ka mõningane kriis, mil publik selle edasisest arengust enam ei huvitunud. Uue ja huvitava aeg oli möödas, publik keeldus kuulamast esoteerilise iseloomuga teoseid ning kippus kontsertidelt lahkuma, pidades neid elitaarseks ja igavaks. Nii leidis Stockhauseni vokaalteos “Stimmung”, kus jumala nime korratakse mantrana terve muusikapala vältel, Prantsusmaal oma religioosse iseloomu tõttu väga jahedat vastuvõttu.

Samal ajal kogusid Euroopas ja eriti

Saksamaal laiemat tuntust mitmed popmuusikat viljelevad koosseisud, kes nimetasid end avangardistideks. Kuulsaim neist on Kraftwerk, mille loojateks on Ralf Hütter ja Florian Schneider. 1969. aastal andis Kraftwerk (sel ajal veel nimega Organisation) oma looga “Tone Float” ajastu popmuusikale senikuulmatu kõla: rütmi ja elektrooniliste stuudioefektide arsenalitavatu segu. Samuti võib mainida Kölnist pärit gruppi Can, mille üks liikmeid oli sel ajal juba kuulsaks saanud Stockhauseni õpilane (album “Tago-Mago”, 1971). Konkreetse muusika ja rocki edukas ühendamine läks kindlasti kõige kaugemale suurepärase koosseis nimega Faust (album “The Faust Tapes”, 1971–1973), kes tegutseb tänaseni. Inglismaal põimis elektroakustilisi elemente oma popmuusikasse Pink Floyd (“Ummagumma”, 1969). Kahjuks loobusid nad avangardistlikest elementidest oma lauludes suhteliselt kiiresti – samas tempos üha kasvava kuulsusega. Konformism kerib esile tavaliselt koos vanusega.

Kaheksakümnendaid aastaid iseloomustab kindlasti personaalarvuti kättesaadavamaks muutumine. Kui muusikalises mõttes ei tundu kompositsioonid enam eriti arenevat, siis valdav osa noortest heliloojatest oli nagu praktikal, teisisõnu, nad püüdsid meeleheitlikult omandada vajalikke teadmisi nende veel väga aeglaste, kallite ja kapriisete masinate käsitlemiseks. 1989. aastal pidi kaheksa erineva salvestustüübiga tarkvara eest maksma kuni 10 000 eurot!

Tundub, et 1990. aastate alguseks oli nüüdismuusika institutsioonides tekkinud teatud akadeemilisus. Paiguti ilmnis manerismi, mis oli seotud uute tehnoloogiate kasutamisega ning mida kasutati muusikalise argumendina suhteliselt sisutühjades ja magedates teostes (tihti näeb plaatidel kõikide kasutatud süntesaatorimarkide nimekirja). Paljud sel perioodil Pariisi IRCAMis (Institut de Recherche et Coördination Acoustique/Musique) salvestatud muusikateosed demonstreerivad vaid samas instituudis välja töötatud uut tarkvara. Helilooja on niisil pelgalt uue toote testija ehk *beta tester* toote jaoks, mida müüakse hiljem reklaamistuudiotele ning kinodele.

Siiski on üheksakümnendate teisel poolel näha ka kodustuudiotest (*home studio*) kiiret arengut. Nüüdsest on paljudel muusikutel võimalik teoseid kirjutada, mängida ja salvestada koduses stuudios tänu mikro-

arvutitele, mis on sama tõhusad kui professionaalse stuudio omad ja seda vaid kasutatud auto hinna eest. Selline areng tõi palju muutusi kogu muusikavaldkonda, mis võis nüüd akademismist ja sellega seonduvast pisut kõrvale hiilida. Heliloojad ei vaja enam institutsioonide toetusi, elamis- ja töökalli ja üldjuhul selle muusikastiili jaoks mittedobiva lindistamisstuudio üüri. Lühidalt võis helilooja mööda vaadata kõigist... isegi publikust! Peagi tuli asemele aga teine oht – täielik isolatsioon, tunne, et oled vaid pühapäevamuusik. Paljud pöördusid *techno*-muusika poole, leides tantsumuusikas Kraftwerkiga sarnaste koosseisude algatatud tee jätku: muusika, mis on juurdepääsetav, millele jätkub nii publikut, heliplaate kui ka raha.

Kuhu edasi?

2000. aastad tunduvad olevat need, kus tänu Internetile on tekkimas palju uusi muusikalisi suhtlusringkondi. Interneti kaudu saavad noored kodustuudiotest töötavad heliloojad (keda on võrreldes vanema ja rohkem institutsioonidega seotud põlvkonnaga tunduvalt rohkem) omavahel suhelda ning organiseerida kontserte ja festivale. Eraldi võiks mainida suurt tööd, mida elektroakustilise ja improviseeritud muusika levitajana on teinud Jérôme Noetinger. See prantslane on Metamkine'i nimelise (www.metamkine.com) märgise asutaja ning juba üle viieteistkümnede aasta väsimatu uue muusikapõlvkonna esindaja. Loomulikult on tänapäeval raske koostada loetelu olulistest heliloojatest, selleks on vaja aega. Tulevikule avatud kokkuvõtteks juhin vaid tähelepanu Interneti pakutud võimalustele saada vabaks tribüüniks, kus kõik muusikasunad on sõbralikult koos. Tuleb vaid teha kvalitatiivseid valikuid...

Nagu oma algusaegadel, nii näib elektroakustiline muusika ka tänapäeval kuuluvat vaid väikesesse pühendunute ringi. Kommertslikus mõttes seda peaaegu ei eksisteerigi ning see muusika püsib elus vaid mõne üksiku tegija entusiasmi tõttu, kes ei soovi kaasa minna muusikatööstuse turundussuundadega. Sellise tööstusega, mis tahab täna dikteerida, mida homme sobib kuulata.

(järgneb)

Tõlkinud Madleen Simson

Reisikiri Tšaikovski- nimeliselt konkursilt

EVA VOROBJOVA

TMKK klaveri eriala õpilane

1958. aastal alguse saanud Tšaikovski-nimeline konkurs Moskvas on nüüdseks üks suurimaid ja autoriteetsemaid muusikavõistlusi maailmas. Mitmed kuulsad meistrid, nagu Vladimir Ashkenazy, Van Cliburn, Pascal Devoyon, Mihhail Pletnjov, André Laplante, Viktor Tretjakov, Gidon Kremer, David Geringas jpt saavutasid just tänu sellele konkursile ülemaailmse kuulsuse.

Kõige silmapaistvamad konkursil olid vene pianistid, kes taas hiilgasid oma suurepärase kooliga. Peterburi ja Moskva konservatoorium on pidevalt võistelnud omavahel, kellel on parem tehnika, suuremad talendid. Eelnevatel konkurssidel on Peterburg selles mõttes olnud Moskvast natuke tagapool. Nüüd aga näitasid Peterburi pianistid end nii tehnika kui ka individuaalsuse poolest väga hästi.

Eriti silmapaistvad olid meespianistid. Naispianistid olid kahvatumad, mäng tundus olevat nagu sunnitöö. Neist eristus meie Irina Zahharenkova, kelle mängus oli kindlust, korrektsust (eriti Bachi Partiiats D-duur) ning naiselikku õrnust (Tšaikovski).

Sattusin juhuslikult konservatooriumis kokku ühe daamiga, kes on Gnessinite-nimelise muusikakooli õppejõud, tema nimi on Sofia Deveniškaja. Tahtsin teada tema arvamust meie Irina Zahharenkova kohta ja proua oli rõõmuga valmis minuga vestlema.

"Iriinal on suurepärase talent. Kuulasin teda esimeses voorus ja ta võlus oma interpretatsiooniga, eriti Tšaikovski "Aastaaegadega". Olen muusik, kunagine Gnessinite-nimelise muusikakooli õpilane. Terve elu olen mänginud ja kuulnud "Aprill – lumikellukest", käinud kõigil Tšaikovski konkurssidel ja pole kordagi kuulnud sellist "Aprilli" esitust nagu Zahharenkoval. See oli puhas, süütu, seda sõna rõhutades

Irina Zahharenkova, Eesti kõigi aegade edukaim muusik rahvusvahelistel konkurssidel.
FOTO SCANPIX

tahaks öelda prantsuse keeles *innocent*. Irina ei näitle, vaid suhtleb heliloojaga, elab kaasa. Tal on siiras kõla ja rohke kõlavärv. Ise olen romantik, lüürik, ainult tehnikaga mind ei raba. Soovin talle edaspidi edu ja jõudu.”

Irina meeldis teises voorus paljudele, kuid Prokofjevi Kaheksandas sonaadis mõned tehnilised kohad ei tulnud hiilgavalt välja. Žürii aga vaatab seda väga terava pilguga. Võib-olla see oligi põhjus, miks Irina siiski ei saanud kolmandasse vooru. Usun, et ta oleks end kolmandas voorus saanud väga hästi näidata.

Pärast Irina esinemist teises voorus läksin teda tervitama. Ta oli väga üllatunud, et keegi Eestist oli tulnud kuulama. Küsisin ka mõned küsimused.

Millised on teie üldised muljed sellest konkursist? Milline on konkursi atmosfäär?

“Ma püüan sellesse atmosfääri mitte süveneda, sest pean mõtlema oma esinemisele. Kõrvalisi asju ei pane tähele.”

Olete paljudel konkurssidel väga häid tulemusi saavutanud. Kust on tulnud kindlustunne?

“Ei olegi sellist tunnet. Ei tea kunagi, mis võib juhtuda.”

Kas te olete unistanud just sellest konkursist?

“See konkurss on võrdne teistega – sama pinge ja närveerimine.”

Kuidas ühendate isikliku elu ja karjääri?

“Arvan, et need ei sega teineteist. Kui pole isiklikku elu, siis puudub ka mängus midagi. Inimene on sündinud inimeseks.”

Kellele te mängite, kas endale või publikule?

“Publikule. Aga mängin nagu mulle meeldib, nii, kuidas mina asju näen.”

* * *

Pianistide konkursi žüriisse kuulusid Nikolai Petrov (žürii esimees), Dmitri Baškurov, Mihhail Voskressenski, Sergei Dorenski, Elena Richter (Venemaa), Gary Graffman (USA), Jose Sequeira Costa (Portugal), Peter Lang (Austria), Hiroko Nakamura (Jaapan), Kun Woo Paik (Korea), Sergio Perticaroli (Itaalia), Joaquín Soriano (Hispaania), François-

Kolmeteistkümnendal rahvusvahelisel Tšaikovski-nimelisel konkursil Moskvas osales 196 muusikut 34 maalt.

Pianistid

I preemiat välja ei antud
II preemia – Miroslav Kultõšev (Venemaa)
III preemia – Aleksandr Lubjantsev (Venemaa)

Viiuldajad

I preemia – Mayuko Kamio (Jaapan)
II preemia – Nikita Borissoglebski (Venemaa)
III preemia – Yuki Manuela Janke (Saksamaa)

Tšellistid

I preemia – Sergei Antonov (Venemaa)
II preemia – Aleksander Buzlov (Venemaa)
III preemia – István Várdai (Ungari)

Vokalistid

I preemia – Albina Šagimuratova (Venemaa), Aleksandr Tsimbaljuk (Ukraina)
II preemia – Olesja Petrova, Dmitri Beloselski (Venemaa)
III preemia – Marika Gulordava (Gruusia), Maksim Paster (Ukraina)

Joël Thiollier (Prantsusmaa), Klaus Hellwig (Saksamaa), Christopher Elton (Suurbritannia) ja Andrzej Jasiński (Poola).

Kolmandasse vooru pääses kuus pianisti: Miroslav Kultõšev, Aleksandr Lubjantsev, Sergei Sobolev ja Fjodor Amirov Venemaalt, Benjamin Moser Saksamaalt ja Lim Dong Hyek Lõuna-Koreast.

Kõige tugevamad olid Kultõšev (õp. Aleksandr Sandler) ja Lubjantsev (õp. Niina Serjogina) Peterburi konservatooriumist. Mõlemad hiilgasid tehnika ja muusikatunnetusega. Lubjantsev oli teises voorus minu lemmik.

Kolmandas voorus esitatakse Tšaikovski konkursil alati kaks kontserti, üks neist Tšaikovski kontsert ja teine vabal

valikul. Lubjantsevil Tšaikovski Esimene klaverikontsert väga hästi ei õnnestunud, muusikaliselt polnud see päris valmis. Tema Tšaikovskit nimetati “lapse mänguks”, aga teise kontserdi, Prokofjevi Kolmandaga võttis ta end kokku, hirm kadus. Järgmisel päeval kohtusin temaga juhuslikult tänaval. Lubjantsevi meeleolu polnud pärast eelmist päeva eriti hea. Ütlesin, et mäletan teda Chopini konkursilt 1999. aastal Narvas. See pani ta silmad särama ja naeratama.

Kultõšev oskas publikuga mängelda, tema sära ja artistlikkus võlus kuulajaid. Kuulsin teda ainult teises voorus. Meelde jäid Liszti transtsendentsed etüüdid “Mazeppa”, “Ricordanza” ja “Tuisk”. Kultõševi kava ületas ajalimiidi ja ta ei jõudnudki mängida Chopini Kolmandat sonaati.

Omapäraselt ja vabalt mängis finalist Amirov. Tema esituses kõlasid Marc-André Hamelini kolm kontsertetüüdi, mis olid virtuosseid ja humoorikad, eriti üks neist, Paganini teemale.

Lõpptulemusena sai teise koha Miroslav Kultõšev, kolmanda koha Aleksandr Lubjantsev, neljandat kohta jagasid Lõuna-Korea pianist Lim Dong Hyek ja vene pianist Sergei Sobolev, viienda koha sai Benjamin Moser Saksamaalt ja kuuenda koha Venemaa esindaja Fjodor Amirov.

Tšaikovski-nimelise konkursi publik on väga haritud ja mitmekülgne. Saalis saab tuttavaks kas mõne arsti või keeleteadlasega. Muidugi on enamik publikust muusikud. Daamid kannavad alati kleiti, isegi noored olid pidulikult riides. Kui on ostetud piletid hommikusele ja õhtusele kontserdile ja vahepeal koju ei jõua sõita, siis võetakse juba hommikul teine tualett kaasa ja vahetatakse. Mitte ühtegi inimest ei näinud ma seal teksastes. Mulle meeldib selline suhtumine. Tallinnas näen tihti oma klassikaaslasi ja ka täiskasvanuid Estonia kontserdisaalis T-särgi või tossudega.

Järgmine konkurss toimub kolme aasta pärast ja loodan, et ka Eestist on tulemas võitjaid!

Arvamusi pianistide konkursist

Pianistide konkursi žürii esimees **Nikolai Petrov**: "Usun, et žürii hinnangud olid ausad. Hääletasime süsteemis kas jah või ei.

Minu arvates täitus konkursi üks peamisi eesmärke tuua esile ja avastada eredaid isiksusi. Andekaid pianiste oli tõesti väga palju, kahjuks nad kõik ei pääsenud finaali. Oli muidugi lihtsam valida esimesest voorust viiekümne seast kaksikümne edasipääsejat kui hiljem kahekümne seast kuus finalist.

Ei saa nimetamata jätta Irina Zahharenkovat Eestist, kes esimeses voorus oli hiilgav ja pääses esimeste hulgas teise vooru. Lootsime, et ta esineb teises voorus sama eredalt, kuid seal tal kõik ei õnnestunud. Tema Bachi Partiita D-duur tõlgendus oli väga huvitav, ehkki mõnevõrra vaieldav. Kahjuks sai talle komistuskiviks Prokofjevi Kaheksas sonaat, mille tõlgendus oli lihtsalt ebaõige. Siin ei saa võtta nii aeglaseid temposid. Aga Tšaikovski "Aastajaad" olid lihtsalt imeliselt mängitud. Zahharenkova on kahtlemata väga andekas ja huvitav isiksus ja tal on oma kindel nägemus muusikast."

Moskva konservatooriumi professor **Arkadi Sevadov**: "Kahju, et žürii ei lasknud edasi pianiste, keda oli võimatu mitte märgata. Nende hulgas Irina Zahharenkova, väga kõrgetasemeline professionaal, veenva, mitte tavapärase muusikalise mõtlemisega pianist ning ere talent Andrei Korobeinikov. Kuid kahjuks Zahharenkova esimene ja teine voor ei olnud võrdsed. Sellise Prokofjeviga ei olnud erilist šanssi finaali pääseda. Andrei Korobeinikov (kes on 21-aastasena juba jõudnud lõpetada Moskva konservatooriumi ja Euroopa Juriidilise Ülikooli kiitusega, võitnud Skrjabini-nimelise konkursi ja õpib praegu Moskvast konservatooriumi aspirantuuris ja Londonis) on väga andekas muusik, kuid kahjuks tema kavavalik polnud kõige õnnestunud. Ta mängis esimeses voorus hiilgavalt Skrjabini ülirasket Kaheksandat sonaati, kuid teises voorus oleks Šostakovitši prelüüdide asemel võinud olla näieks Mussorgski "Pildid näituselt", et oleks saanud vältida teatavat kava ühetaolisust.

Hoolimata sellest, et konkursil oli palju andekaid mängijaid, jäi finaalis orkestriga mängides kõigil mastaabist puudu. Noortel muusikutel kahjuks ei jätkunud jõudu, et konkursi võiduka *crescendo*'ga lõpetada. Selline suurepärase noor pianist nagu Aleksandr Lubjantsev esitas Tšaikovski kontserti esimest korda elus, eks selletõttu olid ka vead möödapääsmatud. Miroslav Kultõševi esinemine oli väga veene ja viimistletud. Andekas ja hingestatud pianist, lausa tulesäde! Kuid ka tema Tšaikovski kontserdi interpretatsiooni ei saanud ideaalseks pidada, puudu jäi mastaabist. Esimesest preemiast jäi ta napilt ilma, seitse žüriiliiget oli selle poolt et talle see preemia anda, kaheksa oli vastu."

Pianistide konkursil esimest preemiat välja ei antud ja ega kriitikud asjata ei maininud, et "tõeline võitja jäi teise vooru".

Nikolai Petrovi ja Arkadi Sevadoviga vestles ajakirjanik Tamara Unanova

Pianistide konkursi võitja Miroslav Kultõšev kolmandas voorus.
FOTO INTERNETIST

EESTI
MUSIIKA- JA TEATRIAKADEEMIA

VII Eesti pianistide konkurss

22.–30. aprill 2008

40 aastat esimesest Eesti pianistide konkursist

Avamine ja loosimine – 22. aprill kell 11.00 EMTA kammersaal

I voor – 23.–25. aprill kell 10.00 EMTA kammersaal

II voor – 26.–27. aprill kell 10.00 EMTA kammersaal

Finaal – 29.–30. aprill kell 19.00 Estonia kontserdisaal
kaastegev Eesti Riiklik Sümfooniaorkester

Žüriil koosneb kõigi eelmiste konkursside võitjatest:

Arbo Valdma (1968, esimees), Rein Rannap (1973)

Lauri Väinmaa (1980), Toomas Vana (1988)

Mati Mikalaj (1994), Ralf Taal (1994)

Age Juurikas (2002), Sten Lassmann (2002)

Info:

www.ema.edu.ee

tel 6675 723, e-post: piano@ema.edu.ee

Eesti Vabariigi Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurkapital, Eesti Riiklik Sümfooniaorkester,
Eesti Kontsert, Eesti Televisioon, Klassikaraadio

Truls Mørk
FOTO MORTEN KROGVOLD/VIRGIN CLASSICS

Truls Mørk – hajameelselt tšellist

KARIN KOPRA

Klassikaraadio toimetaja

Põgus kohtumine tšellist Truls Mørkiga sai teoks Euroopa ühel suurimal iga-aastasel muusikapeol, Bergeni rahvusvahelisel festivalil, kus

toimub kahe nädala jooksul iga päev kolmeli tähelepanuväärset muusika- või teatrisündmust. Üks neist leidis aset 26. mail, kui Bergeni Filharmoonikute ees

Griegshallenis soleeris bergenlane Truls Mørk.

Mørki esilekerkimine maailmas ei toimunud üleöö. Ta oli esimene skandinaavlane,

kes võitis 1982. aastal Moskvas Tšaikovski-nimelise konkursi ja mõni aasta hiljem New Yorgis Naumburgi konkursi, kus oldi üllatunud, et Norras võib üldse nii häid muusikuid olla. Tänapäeval on Mørk oodatud esinema paljude kuulsate orkestrite ette nii Euroopas kui Ameerikas, ta on andnud välja arvukalt albumeid ja saanud mitmeid auhindu, nende hulgas ka Grammy Britteni tšellosüütime salvestuse eest.

Paavo Järvi on nimetanud Truls Mørki maailma üheks parimaks tšellistik. Vaieldamatult pole hajameelsus või mõni muu iseloomumodus sellise kaliibriga muusiku puhul esmatähtis, aga pean tunnustama, et kuigi olin Mørki näinud, läks mul ikkagi tükk aega, enne kui aru sain, et hajevil ja unistava pilguga meesterahvas, kes Norra klassikaraadio saatejuhiga juttu ajas, ongi maailmakuulus tšellist. Niivõrd silmapaistmatu oli tema välimus ja jutumaneer. Bergenis räägiti lugusid, kuidas proovid või kontserdid algavad hiljem, kuna tšellist on midagi kaotanud või unustanud.

Griegshallenil laval pole aga Mørki hajameelsusest ja tagasihoidlikkusest jälgegi, tema musitseerimisstiil on keskendunud ja jõuline, kuid samas nüansirikas.

Truls Mørk jõudis muusika juurde traditsiooniliselt vanemate abiga. Ta ema oli pianist ja isa tšellist, ise laulis ta poistekooris ja õppis usinalt klaverit.

Miks just tšello?

Muusika oli lapsepõlves alati minu ümber. Peres loodeti, et hakkas viiulit õppima, aga nii ei läinud. Minu isa sõber oli viiuldaja, aga ta oli niivõrd hõivatud, et ei saanud mulle tunde anda, ja seepärast hakkas isa mind ise õpetama. Nii et tšellot hakkasin mängima üpris hilja, alles kümne-üheteistkümnendaastaselt. Väga lühikese aja pärast oli mulle selge, et tšello ongi minu instrument, osaliselt sellepärast, et isa oli mulle suureks eeskujuks, aga kindlasti ka pilli meloodilise iseloomu tõttu. Laulmisel on muusikas oluline osa tunnete väljendamisel ja arvan, et tšello, mis on väga laulev instrument, on hääle parim asendaja.

Kuidas toimus läbimurre maailma kontserdilavadele?

Kaheksakümnendate aastate algul polnud Norras eriti kuulsaid instrumentaliste ega ka orkestreid. Puudus jõud, mis oleks tõu-

ganud kellegi esiplaanile. Keegi ei eeldanudki, et oled millekski rohkemaks võimeline. Mäletan konkursi New Yorgis, kus oldi väga üllatunud, et keegi tuleb ei tea kust ja saab nii hästi hakkama. See oligi põhjus, miks pidin algul käima konkursidel. Võib-olla võttis mul enda tõestamine artistina seetõttu kauem aega, et ma polnud pärit Inglismaalt või Saksamaalt. Teiselt poolt oli see jällegi väga hea, sest mul oli aega teha palju tööd ja arendada seda, mida pean oma stiiliks – seda, et mul on lavale minnes tšelli midagi õelda.

Need, kes tulevad riigist, kus pole eriti tugevat pillimängu traditsiooni, on võib-olla rohkem avatud erinevatele mõjutustele ja loovad nn sünteesi erinevatest ideedest.

Kas on veel midagi, mida tahaksite mängida, kuid siiani pole veel jõudnud?

(Naerab.) Ei, kahjuks mitte. Olen läbi mänginud peaaegu kogu tšellorepertuaari, nii et pole teost, mis võiks mu ära ehmata. Aga ma avastan kaasaegset repertuaari ja tellin uusi teoseid, mis on väga huvitav väljakutse.

Kas peate ka väljakutseks esitada nüüdisaegset muusikat nii, et see publikut köidaks?

Tõepoolest, pean probleemiks seda, et nüüdisaegseid teoseid ei saa esitada pärast esiettekannet. Tavaliselt on suur huvi esiettekande vastu, aga mitte sama teose teise või kolmanda esituse vastu.

Kas teil on oma lemmikperiood muusikaajaloos?

Ma naudin väga erineva muusika esitamist. Klassikalise muusika interpreedile on suur õnn osata esitada nii laia ajaloo-perioodi muusikat. Samuti on osa väljakutsest võime minna erinevate heliloojate stiilide sisse, püüda aru saada, mida heliloojad õelda tahavad, muuta see elavaks ja õelda ise midagi juurde.

Suurimad tšellole loodud teosed pärinevad romantilisest ajastust ja tänapäevast, viini klassikutelt on ainult Haydni kontserdid. Barokk-kontserte on ka, aga ma ei mängi neid eriti...

Miks?

See on ajastu, millesse ma pole veel pärilist jõudnud süüvida. Olen küll mänginud

Bachi süite.

Tšellorepertuaari suur nurgakivi on Dvořáki tšellokontsert. On imelik, et romantilisest ajastust selliseid kontserte rohkem polegi. Heliloojad, kes oleksid võinud neid kirjutada, pidasid tšellot rohkem orkestripilliks, kui sooloinstrumendiks. Tšellole kirjutasid nad väiksemaid ja kergemaid teoseid, nagu Tšaikovski Rokokoo variatsioonid või Saint-Saënsi esimene kontsert. Nii et Dvořák oli esimene, kes näitas kõigile, et tšello kannab suure kontserdi soolooja välja. Räägitakse, et Brahms ütles pärast Dvořáki kontserdi kuulamist: "Kui ma oleksin teadnud, et tšellole on võimalik kirjutada sellist kontserti, oleksin seda ammu teinud." Seetõttu on tšellisti elu ilma Dvořákita raske ette kujutada. Minu jaoks on see teos täis nostalgiat ja igatsust. Väga selgelt on kuulda, et helilooja kirjutas selle kodust kaugel. See teos inspireerib mind alati, kuigi olen seda väga palju mänginud.

Mis on muusiku elus kõige raskem ja kõige meeldivam?

Mulle on kõige raskem pidev reisimine, kohanemine kõikvõimalike olukordadega ühest kohast teise liikumisel, samas kui tuleb olla pühendunud ja keskendunud oma tööle. Meeldivaim külg on minu meelest see, et sind tunktakse, et muusika saab läbi sinu elavaks, et oled osaline selle loomises – see on imeline tunne.

Mis on muusika?

Pea väheke mõtlema... Minu jaoks on muusika keel. Mida rohkem sa seda keelt tunned, seda paremini saad aru, mida on tal õelda. Seda keelt ei saa õppida ainult nooti tundma õppides, vaid ka kuulates. Muusikal on eelis kõigi teiste keelte ees – tal pole sõnade barjääri, tal on võime väljendada kõiki tundeid ja nüansse, mis on sõnade vahel, asju, mida ei saagi sõnadesse panna.

Bergeni festivali külastus sai teoks tänu Kuninglikule Norra Saatkonnale Tallinnas.

Uus muusika – tribüünilt raadiosse ja Internetti

TIIA TEDER

Klassikaraadio peatoimetaja

Juuni algul toimus Pariisis Radio France'i majas taas rahvusvaheline heliloojate rostrum, konkursilaadne roorum, kus raadiod tutvustavad uut muusikat ja valivad materjali oma eetrisse. Rostrumist on Eestis suhteliselt palju räägitud, kuna meie heliloojad on seal olnud edukad. Kuigi rostrumil ei jagata suuri preemiaid ja heliloojad ei komponeeri ekstra selleks konkursiks, viib just rostrum muusika paljude kuulajateni. Raadio-toimetajad kuulavad läbi suure hulga muusikat, teevad sellest valiku ja väljavalitud teoseid levitatakse Euroraadio võrgustiku kaudu üle maailma raadiotesse. Sõna "rostrum" tähendab arhailises inglise keeles tribüüni. UNESCO asutatud ürituse sümbolne idee oligi levitada infot kvaliteetmuusikast, kergitada see n-õ tribüünile.

Tänavu lõppes rostrum taas Eestile edukalt. Mär-Matis Lille "Mu nuttev hää! on sügistuul" jõudis põhikategoorias kümne väljavalitu hulka ja Ülo Kriguli "Jen-zeits" võitis noorte heliloojate kategoorias. Konkurss oli pingeline, osales 31 riiki 34 raadiojaamaga, kuulati 64 teost, neist alla 30-aastaste heliloojate omi 20. Sageli küsitakse, millised teosed on rostrumil edukad ja miks just eesti heliloojad on tipus. Kuna loomingu hindamiseks puuduvad mõõdikud, võin vastata vaid oma kogemusest lähtuvalt: rostrumil on edukad professionaalselt teostatud, huvitava idee ja emotsionaalse mõjuga teosed. Eesti heliloojate rostrumilood seda on.

Kuigi rostrumil soovitatakse esitleda rahvusvaheliselt tundmatuid heliloojaid, oli seekord kohal kuulsaid nimesid: korea-saksa helilooja Unsuk Chin, Ensemble Moderne'i kunstiline juht Beat Furrer, poola uusromantik Pawel Szymański jt. Ekspertidelt sai tänavu enim punkte ameeriklanna Erin Gee (1974) "Mouthpiece No 8", mida esitles rostrumil Austria raadio ORF. Teos rajaneb

ideel vokaalist, konsonantsist, häälikust, häälitsemisest ja sellise helimaterjali suulandamisest. "Mouthpiece No 8" on kirjutatud vokaalile (laulis Erin Gee ise) ja vähe kasutatud orkestrile. Lugu jäi meelde ärakandva meeleolu poolest, veidi indie-rocki kõlaga.

Rostrumi reeglid ei sea piire teoste žanrile või stiilile. Iga riik võib esitleda 35 minutit mis tahes rahvusest autori muusikat. Meile näib võib-olla ebapatriootlik, et Austria raadio promob ameerika heliloojat, aga esteetilistest kategooriatest lähtuvalt pole oluline autori rahvus, vaid muusika ise. Ka USA on aeg-ajalt rostrumist osa võtnud, kuid kuna raadiote süsteem on seal teistsugune, pole ta järjekindlalt huvitatud osapool. Tänavu osales rostrumil üle mitme aasta taas Inglismaa BBC. Maailma tähtsaim raadioorganisatsioon on rostrumist eemale hoidnud arvatavasti seetõttu, et briti heliloojate tutvustamine maailmas on heal järjel ilma rostrumitagi.

Seekordne rostrum paistis silma vokaalteoste rohkuselt. Huvitavat häälte teatrit pakkus saksa helilooja Andreas Dohmeni (1962) "Kuhlmannkommentaar". Kuhlmann oli saksa barokiajastu müstik ja filosoof, kes jutlustas religioonide ja vaadete mitmekesisust ja ta hukati ketserina Moskvas 1689. Dohmen tõlgendab Kuhlmanni traktaatide sõnu ja sõnumeid keerukas mängus arusaadavate ja sumbuursete passaažide ning instseneeritud sõnavalingutega.

Pawel Szymański (1954) on melanhooline loojanatuur ja tema teoste poeetiline helikeel on üsna tüüpiline poola uusromantilisele põlvkonnale. Rostrumil kuulati Szymański "Kolme laulu Trakli sõnadele" – emotsionaalselt mõjuv traditsioonilise helikeelega teos, mis oli salvestatud erilises akustilises võtmes, pika irratsionaalse kaja-ga.

Kui võtta rostrumit raadiote toodangu konkursina, võib aru saada Radio France'i soovist demonstreerida oma tippsalvestusi. Välja oli pakutud Unsuk Chini (1961) oopus "Double bind" viiulile ja elektroonikale, mis näitas naturaalse ja kunstheli sünteesi ja kombinatsiooni ning IRCAMi helidisainerite tiptaset.

Üllatusmomenti pakkus Kanada helilooja André Hameli teos "A huit". Topelt saksofonikvarteti meditatiivsetesse helimaastikesse olid peidetud loodushääle imitatsioonid. Näiteks Kanada veelinnu kauri hääle tehakse klarineti huulikutega sedavõrd loomulikult, et linnuhääle tundus autentne. Pääaegu alati on huvitavaid teoseid Islandilt. Hildur Ingveldardottir Godnadottir on klassikalise haridusega tšellist, kes artistinime all "Lost in Hildurness" mängib ise kõiki pille, laulab ja ka salvestab oma teosed. Hilduri tšellol on elektritarri kõla. Teoses "Self" ühendab ta karedal, melanhoolsel moel kerget ja tõsist muusikat.

Rostrum erineb suurel määral teistest loomingukonkurssidest, sest ei eelda heliloojalt aktiivsust. Heliloojate eest võistleb ja töötab raadio. Ka žürii on erapooletum kui tavalistel konkurssidel, kus suunda määravad professorid, koolkonnad ja nende autoriteedid. Samas, kui eesti instrumentalistid liiguvad ühelt konkursilt teisele ja neid tihti võidavad, ei ole eesti heliloojad aktiivsed konkursil käijad. Nii on näiteks meie kodumaisel tähtsaimal heliloomingu võistlusel, Sumera-nimelisel konkursil olnud vähe eestlastest osavõtjaid.

Kõigil osavõtjatel on õigus ja kohustus rostrumil kõlanud muusikat oma raadios tutvustada. Rostrumi pressiteade kiidab, et ühtekokku toimus hooaja 2006/2007 jooksul üle viiesaja eetrikorra (broadcast'i). Viis-sada eetrimängu seitsmekümnest teosest üle maailma ei tundu võib-olla kuigi suure

Ülo Krigul oli oma teosega "Jenzeits" tänavuse rahvusvahelise heliloojate rostrumi noorte heliloojate kategooria võitja.

FOTO RIIN EENSALU

saavutusena, kuid tuleb arvestada, et lääneriikides loetakse kiivalt autoritasude eurosid, dollareid ja naelu, mida hoitakse eelkõige kodumaisele muusikale. Selles valguses on meie mulluste rostrumiteoste, Jüri Reinvere "Liivi itku" kõlamine kahekümne kaheksas raadiojaamas ja Toivo Tulevi Flöödikontserdi ettekanne kahekümne ühes raadios väga ulatuslik eesti muusika levik.

Viiekümne teist korda toimunud rostrumit ootavad ees muutused. Rahvusvahelise Muusikanõukogu uus juhtkond näeb oma tegevuse prioriteete mujal ja soovib raadiotel ise rostrumite korraldamist jätkata. Rostrumit väisaski kiirvisiidiga EBU peasekretär Pierre-Yves Tribolet. Majanduslikult mõtleva mehena pakkus ta välja radikaalse muutuse, Interneti-põhise foorumi. Iga-aastase ühiskoolumise asemel võiks raadiod oma uue muusika näited EBU koduleheküljele üles laadida ja neid siis kodus kuulata ja hinnata – ei mingeid sõidukulusid, saaliüüre ega tehnika renti. Praegusel ajal ei pakugi paljud raadiod nüüdismuusikat eetris, vaid hoopis Interneti leheküljel. Kuid kui rostrum kolib tribüünilt Interneti, on karta tema tähtsuse ja kõlapinna vähenemist. Järgmisel aastal toimub rostrum veel traditsioonilises vormis Dublinis, kus üritust võõrustab Iiri klassikaraadio Lyric FM.

Tartus olid jälle levimuusika päevad!

MARGUS KIIS
muusikakriitik

Kuulsad Tartu levimuusika päevad said alguse 1979. aastal Tartu Riikliku Ülikooli sõbruspäevadel (või mis tiitlit tudengipäevad tollal iganes kandisid) ja toimusid erinevate nimede all 1990ndate alguseni, veel 1996. aastal tehti katset üritust reanimeerida. Aastal 2007 otsustas genialist Ivar Põllu taastada ürituse, kus "publik kuulab vaikselt istudes rockbändi esinemist ning plaksutab viisakalt lugude vahel". Erinevalt "klassikalistest" levimuusika päevadest ei toimunud 25. aprillist kuni 1. maini kestnud üritus Vanemuise kontserdisaalis. Ka polnud žüriid, kes valinuks välja parimad ansamblid ja pillimehed. Kohal ei olnud ka nomenklatuurselt tunnustatuid koosseise. Kuid Tartu levimuusika päevad 2007 toimusid siiski teatud mõttes teatris, sest Genialistide klubis toimuvad sageli ka teatrietendused.

Erinevalt vanadest päevadest oli nüüd kavas ka mahukas filmiprogramm. Öieti filmiga kõik üldse algaski. Ivar Põllu näitas 1992. aastal stuudios Genfilm 8-millimeetrisele filmile toodetud teismee painetest (hirm saada edukaks pintsaklipslaseks, põlevad kohvitassid ja tüütud peod) rääkivat oopust "Allegooria, märgid ja sümbolid". Film oli tumm, seega pidi ansamblist Supernoova tuntud kitarrist Vilho sellele kitarrile peale tinistama. Kui film katki läks, hakkas automaatselt laulma vanade levipäevade äss Rock Hotel. Järgmisel päeval näidati teist klassikalist filmi, 1928. aastal valminud "Metropolis" (nüüd tegi oma rüperaalia helisid Ki wa).

Muusikaprogrammi ei alustanud 25. aprillil rock, vaid oma kitarr saatel kaineid laule (vahel koos sõbranjedega) helistav Mari Pokinen. Järgmisel päeval läks asi tunduvalt naljakamaks, sest lavale astusid Jaan Pärn & Pahad Seemed, ligadi-logadi pila-pula eks- ja veel tudengite kahtlane ühendus. Päev hiljem kõlas soome rock

täiesti hääldamatu nimega ansambli Viihdeimperiumin Rock Trio esituses.

28. aprillil tõi dokumentalist Jaan Jürgen Klaus kohale hulga filme, näiteks Raivo Kanniku isikliku eksistentsi absurdi paljastavad miniatuurid ja Tõnis Aaliste kümne aasta taguse kultuskollaaži "Võimlev jänes ja asjad". Tartu luuserintellektuaalidest koosnev superorkester Budapest esitas prügi-mäetränist ehitatud pillidega reeglite ja piirideta sümfooniad, mida dirigeeris (sageli jalgadega) Kaspar Rannik. Nende järel said lavale ka superstaarid Jaan Pehk ja Aapo Ilves. Esimene ei liigutanud ega rääkinud palju, mille kompenseeris täielikult oma efektsete elektrikitarripoosidega.

29. aprillil esinenud Tartu Sensatsiooniline Kevadbänd sai hoobelda asjaoluga, et neist on tehtud samanimeline dokumentaalfilm, mida on korduvalt näidatud ka televisioonis. Järgnenud unisex-ansambli Buss nr. 5 puhul ei saanud hästi aru, kas on tegemist proget prooviva punkansambliga või punki ponnistavate progerokkaritega. Kõige efektsem film ja esineja püünetasid aga järgmisel päeval – näidati Martti Zombik Savi õudusklassikat "Tänuvõti" ning leevenduseks sai nautida teatraalse ja glamuurse popi lipulaeva, oktetti Kasemahlake. Palju ei jäänud maha ka Kriminaalne Elevant. 1. mail oli üksainus film – Jaan Jürgen Klauusi "Sinitäheke", kuid see-eest raskekaalus muusikud. Esiteks Erkki Hüva, kes esines hoopis klaveri, mitte kitarriga saatel ja tegi oma viimaste aegade parima kontserdi. Õhtul esinenud Tõnis Mäge ja Oleg Pissarenkot (koos trummar Ahto Abneriga) tundusid liialt häirivat mälestused "pronksi-ööst". See ei vähendanud aga etteaste soojust ja sügavust.

Kuigi üritust peaks nimetama hoopis Tartu filmi ja muusika päevadeks, on leviseeme mulda pistetud ja nendel, kes armastavad istudes muusikat kuulata, tasub loota ka järgmisel aastal toimuvale festivalile.

Elav entsüklopeedia

LIIS KOLLE

ooperilavastaja, EMTA doktorant

Sada aastat Estonia muusikalavastusi kavalehtedel. Fotode ja trükkide kildudega täiendatud kroonika. Koostaja Vilma Paalma, konsultandid Kristel Pappel ja Juris Žigurs. Tallinn, Rahvusopera Estonia 2006, 294 lk.

Ühel möödunud aastasel sügispäeval Tallinna kesklinnas kõndides keerles mu peas seoses kavandatava doktoritööga küsimus, kust saaks kõige kiiremini, täpsemalt ja valutumalt infot Estonia teatri maailmasõdadevahelise aja repertuaari kohta. “Peaks vist Vilma Paalmale helistama,” oli esimene pähe tulev vastus. Põmm! seisin järgmisel hetkel saatuse tahtel silmitsi Estonia arhiivi kuninganna, eesti muusikateatri ajaloo uurimise *grand old lady* endaga. Proua Paalma töökohta, Rahvusopera hoone lähedus küll kahandas esialgselt muljet, et tegu on mulle personaalselt saadetud päästeingliga, kuid kui taeva saadikule oma küsimuse ette kandsin, oli vastus umbes niisugune: “Eks ikka minu äsja ilmunud raamatust.” Siiski ingel!

Niisama mitmetasandiline ja natuke salapärase, küsimusi tekitav nagu raamatu kaanekujundus (Kersti Tormis) on ka tema sisu. Kui aega jätkub, võib rohkete pilkupüüdvate fotodega illustreeritud teose otsast lõpuni läbi lugeda-lehitseda. Nii ilmneb kõige paremini ka selle kroonika kuninglik voorus, perfektsuseni küündiv täpsus (mida koostaja ise sümptomaahtiliselt eitab – ilmselt küll vaid ta enda jaoks äratuntavaid trükivigu olevat paar tükki sisse lipsanud). Lugemisel ei teki mingit kahtlust, et kõik, mis on kutselise Estonia muusikateatri esimese saja aasta (1906–2006) jooksul mängitud teoste, nende esitajate ning lavastuste tegelaste kohta teada, leidub Vilma Paalma raamatu kaante vahel. Kavalehtedelt saadud teavet on vajadusel täiendatud ja korrigeeritud teiste allikate abil.

“Sada aastat...” on suure infotiheduse juures väga ülevahtlik ning hästi struktureeritud. Selle juures mängib olulist rolli Stella Tillo kujundus- ja küljendustöö. Rusikareeglina vastab kroonika tekst küsimustele “kes? mida? millal?”; fotod ning ajalehe- ja raamatukatked heidavad valgust

sellele, “kuidas?”. Nii teoste kui ka rollide nimede puhul on lähtutud Eesti kontekstist. Ooperite, ballettide, operettide ja muusikalide pealkirjad ning tegelaste nimed on trükitud kõigepealt kavalehel esineval moel, sellele järgneb vajadusel sulgudes tänapäevaks kanoniseeritud eestikeelne nimekuju, näiteks hooajani 1948/1949 “Eugen Onegin” (“Jevgeni Onegin”). Originaalkeeles on ära toodud vaid üksikud pealkirjad, nagu “Il barbiere di Siviglia” või “Cavalleria rusticana”, kui algne nimi seisis vastava lavastuse kavalehel. Mis puutub osaliste nimedesse, siis siin on (iga lavastuse juures!) ära toodud nii kavalehel esinev kui ka hilisem nimekuju, näiteks Alice Serman (Liisu Särme).

Raamatu kaanest kaaneni läbilehitsemisest vahest põnevamgi on esitada teatud kindlaid küsimusi ja neile siis kriminalisti hasardiga sealt vastuseid otsida. Näiteks: kes ja mida mu esimesel Estonia teatri külastusel öieti mängis? Siinkirjutaja loomulikult teab, et hiliskoolieelikuna nähtud teos oli Verdi “Traviata” (kasutan siin samuti eestipäraseid pealkirju) peaosas diiva Margarita Voites, kuid “Sajast aastast” loeb ta muu hulgas lisaks, et lavastaja oli Arne Mikk ning esietendus toimus juba 1974. aastal. Vilma Paalma raamat aitab kõnealust teatrikülastust ka ajas paremini lokaliseerida. Kuna tegelikult olime vanavanematega tulnud vaatama uuslavastust (esietendus 8. juunil 1978) “Talupoja au” ja “Pajatsid” (viimane oli vanaema lemmikooper, mille nimel ta ka õhtu esimeses poolas mängitava “Au” oli nõus “ära kannatama”), mis ühe laulja haigestumise tõttu “Traviataga” asendati, pidi see käik toimuma hooaja 1977/78 lõpul (tõepoolest, teatrisse minnes ja küllap sealt tülleski oli väljas veel valge). Vanaema fännikäitumist aitab mõista uus pilguheit kroonikasse: ta nägi “eesti ajal” “Pajatsid” Hanno Kompuse 1936. aasta lavastuses Verner Nerepi muusikalisel juhtimisel, kus Canio ja Neddana esinesid niisugused legendaarsed suurused nagu Karl Ots, Eedo Karrisoo või Martin Taras ning Ida Aav-Loo, Marta Rungi, Elsa Maasik või Olga Torokoff-Tiedeberg!

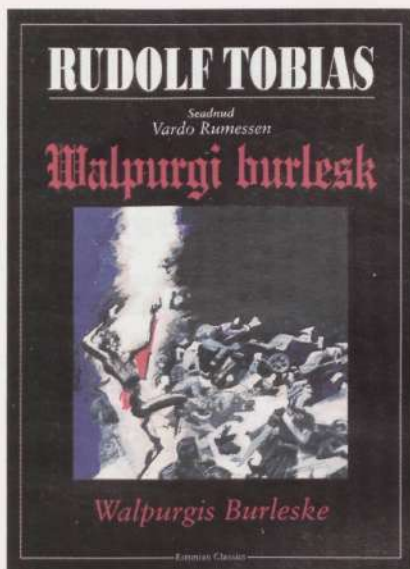
Niisuguse isikliku ekskursi lükkisin teksti selleks, et hajutada võimalikke hirne teose kuiva akadeemilisuse ees, sest mõistagi on “Sada aastat” ka teatriuurijale tõhusaks abiks. Raamatu struktuur iseenesest annab imehõlpsasti ülevaate repertuaarist hooegade kaupa. Otsingut pealkirjade järgi võimaldab lisa 1 – mängitud teosed žanrite kaupa tähestikulises järjekorras. Lisadena on antud veel etendusite ettevalmistava ja teenindava personali nimekirja säilinud andmete piires ning Estonia logod läbi aegade. Estonia sõnalavastuste nimekirja kordab enamuses Lea Tormise raamatus “Eesti teater 1920–1940. Sõnalavastus” (Tallinn, Eesti Raamat, 1978) esitatud andmeid, kuid sellest erinevalt ulatub draamatrupi likvideerimiseni 1949. aastal ning on täiendatud lava- ja kostüümikunstnike osas.

Iga kiitva arvustuse lõpus on kombeks moe pärast näpuotsaga tõrva tilgutada. Nagu öeldud, vigu ma raamatust ei otsinud ega leidnud, küll aga tekkisid mõned küsimused ja soovid, mis on ehk personaalselt laadi ega puuduta kõiki lugejaid.

Esiteks, natuke kahju, et piiri, kust alates hakati nn suuri oopereid mängima originaalkeeles, võib pigem aimata kui täpselt määrata. Jääb mulje, et “vahetus” toimus 1990. aastate keskpaiku: siis kaob lavastuse ettevalmistamisel osalenute nimekirjast tõlkija. Samas hooajal 2002/03 hooajal esietendunud Weberi “Nõidküti” juures on tõlkija märgitud, kuid mäletan end olevat kuulnud teost saksa keeles – kas algul oli planeeritud teisiti? Teiseks, raamatu infotihedusest inspireerituna tahaksin kohe rohkem teada saada, näiteks lavastuste etenduste arvu, kuid seda kavalehtedel alati ei märgita. Kolmandaks, uurija oleks mõistagi igatsenud kunstilise personali isikuregistrilt viidetest laavastustele, kus keegi tegev oli. Ehk saab selle näiteks kordustrukti puhul juurde lisada?

Vilma Paalma raamatule hinnangu andmine on ühtlasi tema elutöö väärtustamine. Usun, et tema missioon on olnud Estonia muusikateatri pärandi säilitamine ning nii elavana hoidmine, kui see on möödaniiku teatri puhul võimalik. Kahtlemata on see tal õnnestunud.

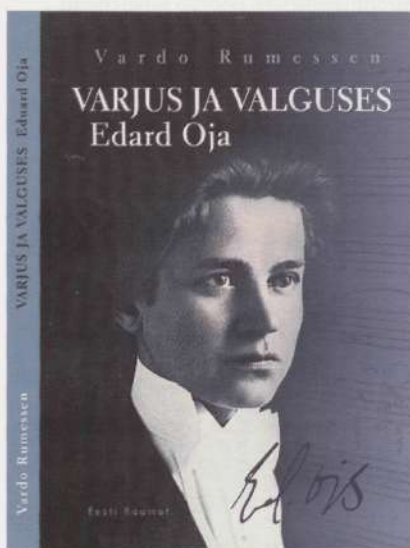
Rudolf Tobias. Walpurgi burlesk. Klaverile seadnud Vardo Rumessen.

*Kujundus Alo Hoidre ja Tiina Sildre.
Kirjastus Estonian Classics.*

Rudolf Tobiasi "Walpurgi burlesk" on üks tema huvitavamaid teoseid, mis on loodud Goethe "Fausti" põhjal ja osutub esimeseks programmiliseks helitööks eesti muusikas (kirjutatud arvatavasti Helgolandil saarel 1910). Kahjuks on teose ainus käsikiri visandlik ja lõpetamata ning arvatavasti oli see algselt mõeldud orkestrile, mistõttu selles avaldub teatav kunstilise kujundi ja klaverifaktuuri vastuolu. See tingis teosest uue, klaveripärasema seade loomist, mis valmis Vardo Rumessenil seoses Tobiasi 100. sünniaastapäevaga 1973. aastal.

Vardo Rumessen on oma 35 muusikalise tegevusaasta jooksul kogunud ja korrastanud paljude eesti heliloojate arhiivmaterjale ja käsikirju, andes neid üle kolmekümne üleandmisaktiga Teatri- ja Muusikamuuseumile. Ta on olnud ka paljude eesti heliloojate unustuse hõlma jäänud helitööde esmaettekandja. "Walpurgi burlesk" on Vardo Rumesseni sajas trükiväljaanne, mis ilmub tema 65. sünnipäeva ja 35-aastase muusikalise tegevuse puhul.

Ene Pilliroog

Vardo Rumessen. Varjus ja valguses. Eduard Oja.

*Toimetanud Hille Lagerspetz.
Kujundanud Tiina Sildre ja Ülo Emmus.
Eesti Raamat, 2007.*

Eduard Oja (1905–1950) oli üks huvitavamaid ja omapärasemaid eesti heliloojaid. Kahjuks suri ta varakult ja ajastust tingituna ei olnud tal piisavalt võimalusi oma ande täielikumaks väljaarendamiseks. Heliloojana oli ta küllaltki erandlik nähtus eesti muusikas, kes kõikus pidevalt kurvameelsuse ja lõbususe, traagilise ja koomilise – varju ja valguse vahel.

Oja teoste koguarv ei ole eriti suur. Paljud tema teosed on kas kadunud või hävinud ja suur osa sellest, mis on säilinud, on tundmata. Andmed tema enda kohta on juhuslikud ja vastukäivad. Oja eluajal ilmus trükist vaid mõni üksik helitöö. Ainuke heliplaat tema soololauludega ilmus 1982. aastal ja seni pole tema loominguga ilmunud mitte ühtegi CDd. Kuigi Oja on peetud huvitavaks ja isikupäraseks

heliloojaks, kellest on kirjutanud nii mõnigi muusikateadlane (Helju Tauk, Mart Humal), on tema helitööde ettekanded nii kontserdilaval kui ka raadios jäänud üpris harvaesinevaks nähtuseks. Nüüd on kirjastuse Eesti Raamat väljaandel ilmunud esimene raamat Eduard Ojast, mis on valminud Vardo Rumesseni pikaajalise töö tulemusena ning püüab anda võimalikult tõepäraselt ülevaadet Eduard Oja isiksusest ja tema loomingust. Raamatus on avaldatud katkendeid intervjuudest ja mälestustest, väljavõtteid ajaleheartiklitest ja kirjadest, noote, kontserdikavu ja arvukalt fotosid.

Loodetavasti aitab see kaasa suurema huvi tekitamisele selle andeka ja omapärase helilooja loominguga vastu, kes on rikastanud eesti muusikat paljude väärtteostega.

El Camino noored sümfoonikud

TOOMAS VELMET
muusikakriitik

Täpselt meie noorte laulupeo ajal toimusid Estonia kontserdisaalis ja Pärnu kontserdimajas El Camino noorte sümfoonikute kontserdid. Tunnistan ausalt, et oleksin neile kontsertidele festivalidest tiinel suveajal vaevalt tähelepanu pööranud, kui poleks saanud autori teetseid soovitusi maestro Eri Klasilt ja Jüri Alpertenilt.

Läksin noori sümfoonikuid kuulama oma lemmiksaali, milleks teatavasti on Pärnu kontserdimaja. Info sellest orkestrist piirduski soovitusete ja teadmise, et orkestri muusikadirektor on Moskva konservatooriumi ja Leningradi konservatooriumi aspirantuuri haridusega naisdirigent Camilla Kolchinsky. Leningradis oli tema juhendajaks legendaarne professor Ilja Mussin. Kava oli intrigeeriv ja selge vihjega orkestri päritolumaale: Dvořáki sümfoonia "Uuest maailmast", Barberi avamäng Sheridan näidendile ja Gershwini "Rhapsody in Blue", kus soleeris 15-aastane Chloe Pang, kes vaatamata oma noorusele on juba debüteerinud Carnegie Hallis. Intrii muutus jahmatuseks, kui lavale ilmus ligi 120-

liikeline lasteorkester, kellest enamikul vaata et jalad ei ulatu toolilt maha. Kõik kõhklused ja kahtlused haihtusid pärast Dvořáki sümfoonia esimesi takte ning aja kulgedes muutus mulje tõsiseks hämmelduseks. Kogu teos kanti ette mitte lihtsalt heal, vaid professionaalsel kõrgtasemel, kaasa arvatud esimeste häälte soolod ja repliigid (fööt, inglissarv, metsasarv). Kui teose finaalis oli kõlanud metsasarve kõrgpilotaažis repliik, tõusis tahtmatult toolilt, et näha selle esitajat – seal istus tõepoolest poisike, kelle paistis aastaid olevat kõige rohkem kolmteist. Kava teises pooles esitatust oli sümpaatne Barberi meil vist mitte kunagi mängitud avamäng ja perfektn Gershwini "Rhapsody in Blue". Chloe Pang on küps pianist, kelle taseme näiteks võiks tuua 12-aastaselt salvestatud CD Bachi "Goldbergi variatsioonidega", mille International Piano Magazine nimetas aasta parimaks klassikaalbumiks. Olen oma keskmiselt pika elu jooksul näinud ja kuulnud nii mõndagi, kuid sellist lastesümfonismi mitte iialgi. Hämmeldus kasvas veelgi, kui dirigendile õnnitlusi jagades küsisin: kuidas

on see võimalik? Vastus oli üsna napp: see on võimalik ühe orkestrisessiooniga ja ühe erialatunniga nädalas! Veel hämmastavam oli järgnev informatsioon, et keegi neist lastest, välja arvatud kolm, ei kavatse professionaalseks muusikuks saada, see on vaid nende huviala.

Olen jälginud ka soome dirigendi Ylermi Poijärvi tegemisi, kes on spetsialiseerunud laste ja noorte sümfooniaorkestrite tööle. Alati olen ma imestanud tema võimet mitte tappa lastes motivatsiooni, tehes kahe kursusenädala jooksul iga päev viis tundi orkestritööd, lisaks veel erialatunnid. Ka seal oli tulemus vaimustav, arvestades lapsorkestrantide mänguoskust ja olematu kogemusi.

Kahju, et El Camino noored sümfoonikud ei olnud meie noorte laulupeo ametlikud külalised. Loodan aga, et mõni meie sümfooniaorkester pöörab tähelepanu maestra Camilla Kolchinskyle. Orkestri tulekut Eestisse vahendas Consono OÜ.

XXI pilku orelile. Eesti orelikultuurist.

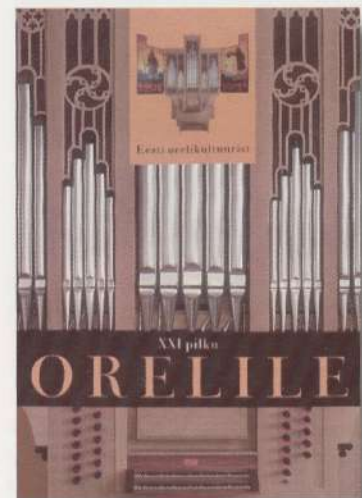
Koostajad: Ene Pilliroog ja Ivalo Randalu.
Kujundaja Maarja Vannas-Raid.
Layout Tiit Vent.

Lugeja leiab siit ülevaate Tallinna rahvusvahelise orelifestivali ajaloost (Ivalo Randalu, Piret Aidulo) ning Eesti orelitest ja orelimeistritest (Ago Tint). Antud on ka Eesti kirikuorelite tähestikuline nimekiri, kus kirjas orelite suurus, orelit ehitaja ning ehitusaasta.

Raamat sisaldab veel August Topmani ja Hugo Lepnurme mälestusi Tallinna konservatooriumist (Urve Aulis, Virve Soode), teavet orelitõpetusest Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias (Andres Uibo), annotatsioone eesti orelimuusika loojaist ja mängijaist (Ivalo Randalu),

ülevaadet kirikumuusikute-organistide koolitusest (Piret Aidulo) ja Eesti heliloojate koraalielelmängudest orelile (Piret Aidulo). Eesti Orelisõprade Ühingu tegevusest kirjutab Aare-Paul Lattik.

Kogumikus on mitu nimistut, mis ilmuvad esmakordselt eesti muusika ajaloos: Tallinna konservatooriumi lõpetanud organistid, eesti heliloojate orelilooming, Eesti organistid helisalvestistel (179 nimetust), eesti heliloojate orelinoodid (160 nimetust), Eesti oreleid ja organiste käsitlevad raamatud (31 nimetust). Viimased nimistud on valminud Eesti Rahvusraamatukogu kataloogide põhjal, huvilised saavad sealt kõiki nimetatud noote, heliplaate või raamatuid ka laenutada.

Eesti sopran Eve Kopli lõi kuldse meeleolu La Morra kontserdil!

Nii kõlab üks festivali "Sastamala Gregoriana" järelkajadest festivali kodulehel sastamalagregoriana.fi maailmas üha enam tuntust koguva ansambli La Morra kontserdilt 26. juulil. See muutuva koosseisuga ansambel esitas 13. sajandi prantsuse muusikat, suuremalt jaolt anonüümseks jäänud heliloojate teoseid. Peale Eve Kopli esinesid seal poola päritolu lautomängija Michal Gondko, kes on ühtlasi grupi eestvedaja, Šveitsi passiga plokklöödimängija Corina Marti ja prantsuse fiidlimängija Baptiste Romain. Neid erinevatest riikidest pärit noori tippmuusikuid on kokku viinud õpingud Baseli Schola Cantorumis.

La Morra tõestas oma head mainet ja ansambli solist Eve Kopli sai kriitikute üksmeelse poolehoidu osaliseks. Muu hulgas kirjutas Aamulehti kriitik Harri Hautala:

Baseli Schola Cantorum'i kasvandik Eve Kopli.
FOTO JUHA MARTTILA

"Kogu kontserdi jooksul oli La Morra keskpunktiks suurepärase eesti sopran Eve Kopli. Kopli kirkalt kaunis hääl hõljus vaevata akustiliselt täiusliku Sastamala kiriku igasse nurka." Kiidusõnad olid tõesti teenitud, prantsuse ülimalt peenekoelise muusika filigraanset ja tundlikku tõlgendust oli lausa nauding kuulata. Kuus-seitse sajandit vanad laulud ja lood hingasid oma õiges keskkonnas, kaugel melust ja rahvamassist, ülima rahu ja keskendumisega.

Enne kontserti ajasin noorukese lauljatariga paar sõna juttu ja küisin tulevikuplaanide kohta. Eve Kopli vastas, et vähemalt lähiaastatel jääb ta elama Šveitsi, kust teeb kontserdireise erinevatesse maadesse, ka Eestisse, millega seovad teda ansamblid Heinavanker ja Rondellus ning mõned nüüdismuusika projektid.

Reet Marttila

Eesti puhkpillimuusikute menu Austrias

Sternfahrt'il, Euroopa tuletõrjajate kokkutulekul Austrias sai Tallinna Vabatahtliku Tuletõrjehingu Puhkpilliorkester tänavu mais märkimisväärse menu osaliseks. Osalejaid oli igast Euroopa nurgast, peamiselt siiski saksakeelsetest piirkondadest. Puhkpillimuusika-osa kõrval tutvustati ka mineviku ja tänapäeva tuletõrjevahendeid, ka käega katsutaval kujul: soovijad said näiteks proovida, mis tunne on üles-alla sõita kõrghoonete kustutamiseks mõeldud tõstukkraanaga. Tallinna pritsimaja pasunakoorige oli see juba teine kord *Sternfahrt*'il osaleda: meelde jäävalt esineti ka 2005. aastal Sloveenias Bledis.

Neljakümne ühe liikmeline Tallinna orkester esines enamasti peadirigent Kalev Kütaru juhatusel nii ürituse ametlikus osas kui ka vabaõhuesinemistel. Eriliselt populaarne oli linnasüdames antud kontsert: kuulajad-vaatajad kippusid lausa tänavat ummistama. Suurt tähelepanu pälvisid Tallinna muusikud kui kaugeimad külalised ka lõpurongkäigu ajal. Huvitav kõrvalpõige: lõviosa Euroopa saksakeelsetest piirkondadest pärit tuletõrjajaid kandis traditsioonilisi sealt kandi tuletõrjekiivreid, need on aga täpsed Teises maailmasõjas kasutusel olnud kiivrite koopiad. Sarnasus pole juhuslik:

sõjavägi võttis selle kiivritüübi kasutusele pärast seda, kui too oli oma headust tõestanud.

Tallinlaste orkestri vanem Arvi Peetrimägi leidis, et kontserdireis vastas hästi põhimõttele "näe ja ole nähtav". "Ma arvan, et orkester reklaamis meie Eestit hästi. Sellest neljast tuhandest osavõtjast nägid ilmselt paljud Eesti esindust ja said teada, et me ei ole mitte ainult Euroopa Liidus, vaid et meil on ka ühiseid tegemistõekspidamisi."

Tõnu Kalvet

Tormis Londonis

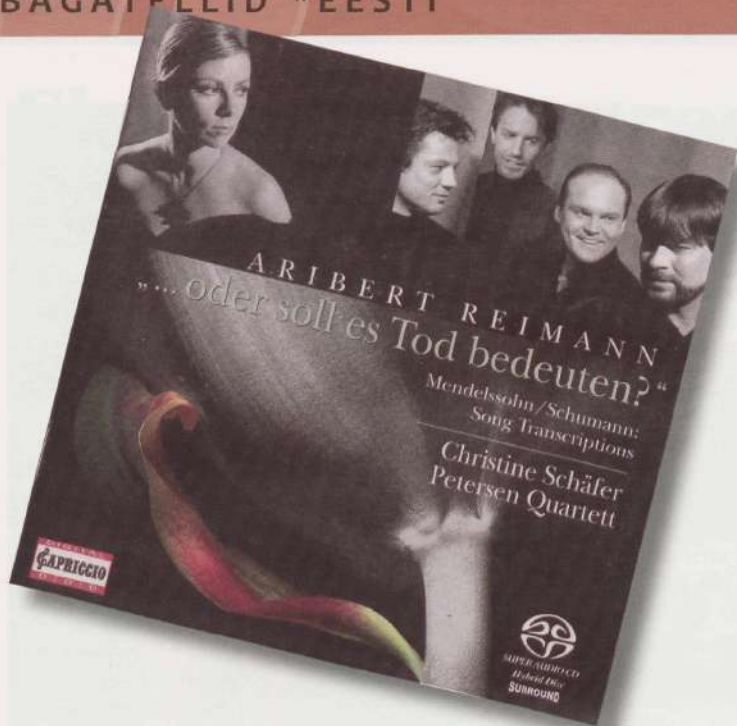
Kuigi meie emeriithelilooja Veljo Tormis loobus ammu muusika kirjutamisest, pole ta muusikaelust (ja tegelikult ka loometööst) sugugi taganenud – ta redigeerib oma teoseid, tegeleb aktiivselt rahvalaulu temaatikaga ning konsulteerib tema muusikat salvestavaid koore ja dirigente.

Uusi plaate Tormise muusikaga on viimasel ajal tulnud riburada mööda – Kanadast, USAst, Rootsist, loomulikult ka Eestist. Järgmise aasta algul üllitab mainekas Briti firma Hyperion samuti Tormise albumi, mis sisaldab nii tuntumaid kui ka vähem esitatud teoseid. Koori Holst Singers ja dirigendi Stephen Laytoni kutsel viibis helilooja juulis ka salvestussessioonil.

Londonit külastas Tormis juba ka kuu aega varem, siis oli kutsujaks Eesti saatkond Londonis ja eesmärgiks sissejuhatav kontakt koori ja dirigendiga. Samuti toimus saatkonna korraldatud Veljo Tormise loeng Kuningliku Muusikaakadeemia kompositsioonitudengitele, kes said aimu neile nähtavasti täiesti tundmatust regilaulu maailmast ja Tormise lähenemisest sellele ning sattusid elevusse muusikanäidetel, kuidas ansambel Metsatöll koos RAMiga Tormist rokkis.

Juulis toimunud plaadistus leidis aset Londoni Gospel Oaki All Hallows' kirikus ning töö tulemusega jäi helilooja igati rahule. Holst Singers on amatööridest koosnev, kuid erakordselt heatasemeline koor, mis annab silmad ette ka maailmas tuntud profikooridele. Dirigent Stephen Layton, kes juhatab üheksakümnendatel Eestis mitmeid koore ning istus viimati ka Tallinna koorifestivali žüriis, on ülenergiline muusik, kes leiab lisaks Holst Singersile aega ka tööks Cambridge'i Trinity kolledži kooriga, Taani ja Madalmaade raadiokooridega ning enda asutatud kutselise Londoni kooriga Polyphony, peale selle arvukad külalisesinemised üle terve maailma.

Joosep Sang

Eesti muusik maineka auhinna vääriline

Juuni esimestel päevadel teatati tänavused ECHO Klassiku auhinna laureaadid, kelle hulgas on taas ka eesti interpret. Nimelt pälvisid kammerlaulu kategoorias preemia sopran Christine Schäfer ning Petersen Kvartett, kus mängib ka eesti tõelist Henry-David Varema, heliplaadiga "Aribert Reimann / ...oder soll es Tod Bedeuten?" (Capriccio 71090). Plaadil kõlab Felix Mendelssohn-Bartholdy ning Robert Schumanni vokaalkammermuusika, lisaks veel Schumanni Keelpillikvartett A-duur op 41 nr 3. Salvestuse keskseks teoseks on Mendelssohni kaheksa laulu ning fragment Heinrich Heine sõnadele, millest on oma versiooni sopranile ja kvartetile teinud Aribert Reimann. Tegu ei ole lihtsalt seadega – laulude saatepartiid erinevad kohati originaalset täielikult. Samuti on Reimann lisanud kuus intermetsot, mis seovad laulud üheks katkematuks tervikuks.

Tänavu talvel ka Tallinnas ning Tartus esinenud Petersen Kvartett on korduvalt saavutanud oma heliplaatide eest kõrget tunnustust: 1995 Beethoveni Keelpillikvartett op 131 – Choc de l'Année, 1999 S. Matthuse kvartett "Das Mädchen und der Tod" koos Schuberti kvartetiga "Der Tod und das Mädchen" – ECHO Klassiku auhind 20. sajandi parima kammermuusika salvestuse eest, 2003 Křeneki keelpillikvartetid nr 1 ja 7 – Preis der deutschen Schallplattenkritik. Petersen Kvartetil on lõppjärgus ka pikaajaline lindistusprojekt kõigi Beethoveni keelpillikvartetidega.

ECHO Klassik on tuntuim ja kaalukaim klassikalise muusika auhind Saksamaal, olles osa sealse plaaditööstuse ECHO auhinnast. Seda jagatakse alates 1992. aastast eesmärgiga dokumenteerida tähelepanuväärseid kultuurisaavutusi. Saksamaa mastaabis võib seda võrrelda Ameerikas jagatavate Grammydega. Tänavu antakse auhind klassika vallas välja 22 kategoorias ning võitjad valis hääletuse teel Deutsche Phonoakademie. Preemiad antakse üle galakontserdil Müncheneri filharmonia saalis 21. oktoobril, millest teeb ülekande ka telekanal ZDF.

Eesti muusikutest on varem ECHO auhinna saanud dirigent Anu Tali, kes 2004 pälvis aasta noore artisti tiitli Eesti-Soome Sümfooniaorkestri heliplaadiga "Swan Flight".

Ardo Västrik
tšellist

Heinavanker. Estonian religious folk chorales. Johannes Ockeghem.
Alba ABCD 237

Ockeghem ja eesti rahvaviisid – mis neil kahel ühist? Selgub, et ühised austajad ansamblist Heinavanker, kes oma uuel, seni teisel heliplaadil lasevad kõrvuti ja vaheldumisi kõlada vanal ja väärikal renessansspoliifoonial ning vähemasti sama vanal ja väärikal eesti rahvakoraalil.

Ockeghem on Heinavankri ammune armastus ja kuulub kontserdikavadesse juba pikemat aega. Suhtele lisab erilisust tõik, et erinevalt teistest Madalmaade koolkonna meistritest kõlab Ockeghemi loodu laval ja heliplaadidel tunduvalt harvemini kui Josquini ja Lassuse teosed. Miks see nii on, polegi nii lihtne mõista. Ei saa öelda, et see oleks vokaaltehnoloogilisel olulisel nõudlikum kui näiteks Lassuse muusika. Tundub, et pigem on põhjuseks Ockeghemi muusika äärmine tagasihoidlikkus, omalaadne kaetud ilu, mis ei peibuta kõrva meelde jäävate viisikäändude ja väljakutsuvate harmooniavärvidega, vaid kutsub vaatama muusika sisse, häälte vahele ja sõnade taha. Sellist muusikat tuleb laulda tasa ja lihtsalt. Heinavanker oma plaadil just nii teebki.

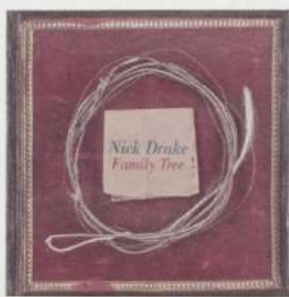
Samasuguse tasaduse ja lihtsusega on lähenetud ka mõnele rahvakoraalile (seaded Margo Kõlarilt, Kadri Hundilt ja Tõnis Kaumannilt), kus üha tihenevas parafoonilises või

burdoonile tuginevas helikoos on esiplaanil iidne ühislaulmise mõnu ja korduste maagia: “Mu süda, ärka üles”, “Mu mano tulge, latse” ja “Rahva Önnistegija”. Iseäranis suure mõjuga on plaadi kaks viimast koraali “Ma olen maa peal võõras” ja “Kas sureb nii mu kõige armsam elu?”, kus on kuulda märksa intiimsemat lähenemist, mis tuleneb kindlasti laulude tekstist. Esimene saavutab Kadri Hundi esituses lausa bluusiliku ja samas müstilise sugestiivsuse, teine on oma seadete nii tekstitud, et mõjub laulu hellilise lavastusena.

Plaadi avaloos “Veni, Creator Spiritus” (“Tule, Looja vaim”) on aga seadjaile tõepoolest vaim peale tulnud, sest imekspandava sundimatusega on siin üheks saanud selle palve kaks varianti: gregooriuse laul oma poeetilise ladinakeelse teksti ja väljapeetud meloodiavormeltega ning röömsat otseütlemist täis eesti rahvakoraal oma kepsleva rütmi ja keerduva viisiga.

Heinavanker veereb juba üheteistkümnendat hooaega. Vankrit veab Margo Kõlar, liikkavad ja sõidavad Eve Kopli, Kadri Hunt, Anto Önnis, Taniel Kirikal, Vambola Krigul ja Joel Vahermägi. Peatusi on tehtud Eestis, mitmel pool Euroopas ja ka Ameerikas. Ja ehkki eesti rahvakoraalide seadmise ja töötlemise maastikul on iga aastaga üha rohkem ja üha erilisemaid liiklejaid ning ristmikul võivad kohtuda Linnamuusikud, Triskele, Hüüd&Hääl ja kas või Tõnu Kõrvits, ei ole ummikuid veel karta. Heinavankril on oma tee.

Kristina Kõrver

Family Tree. Nick Drake.
Tsunami LG/Island

Mõjuka inglise trubaduuri (1948-1974) lo-fi-kraami ilmumine sobib praeguse kodulindistava aja vaimuga. Lood on digitaalselt puhastatud ja lintmakikiiruselt loomulikuks *pitch*itud. Drake'i varased salvestused pärinevad Aix-En-Provence'is veedetud õpinguudest ja inglise kyla-idyllist 1966-1968. Mõnus kodusus on plaadi üks märksõna – kuuleb spontaanseid taustaheliseid, uksekäinat, pudelikilinat, vaikset kihistamist. Ylidepressiivseks peetud Nick naerab kesest nukrat pala vabandavalt, sest tekst ununes, viskab loo lõpus kildu jne. See häbelikkuse ja sihikindluse segu on võluv. Kuuleme muusikaalsuse jätkumist Drake'ide peres – ema Molly *music hall*ilikke ballaade, Nicki koos sugulastega Mozarti Kegelstattrios klarnetit mängimas, öde Gabriellaiga harmoniseerimas jne. Iga kuuekümnendate noore folkari mõjuväli oli bluus, rahvaviisid ja Dylan. Drake valdab kitarristina vana ameerika folkbluusi suurepäraselt. Nasaalse neegrihääle imiteerimine (“Black Mountain”) aristokraatsele briti kõrile ei sobi, minoorsete rahvalaulutöötluste (“True Song”) laad mõjutas ta laulukirjutamist ka rohkem. Nicki esimesed lood viitavad sõrmitsetud bluusile ja folkballaadidele (“Strange Meeting 2”, autori sõnul “hull ja syrealistlik lugu, mis põhineb unenäol” – siinne variant on kohmakas, pala aga

nukruse juveel), ning lisavad ka moodsamat, Dylani ja Mitchell'i põlvkonna popilikkust (“Leaving Me Behind”, “Blossom”). “Garden” ja tundliku videoklipi saanud “Way to Blue” on aga ema mõjudega ballaadid. Nickis sulandusid näiliselt erinevad stiilid, mida yhendas mingi pärimuslik melanhoolia. Tekstid ennustavad tulevasi kannatusi. Pihtiva ja täpse *sound*i manu jõudis ta tagasi plaadil “Pink Moon”(1972). Huvitavamad arhiivileiud on helge folkbluus “Kimbie” ja vaikse painega “Time Piece”. Arhiivides ja fännide sülearvutites on peidus ka hilisemad, kroonilise depressiooni ajal lindistatud jupid-versioonid ning üks kontsertsalvestus. Ehk on digitaalne puhastustehnika nende ilmutamise ajaks veel edasi arenenud. Drake'i veidi tontlik postuumne staariseisus aina kasvab.

Lauri Sommer
poet ja muusik

Helletused.
Helletused

Ansambli Helletused kohtuvad tegusad noored muusikud, kes on erinevates jazz- ja etnoprojektides esinenud nii liidri kui ka taustamuusiku rollis. Selle bändi eestvedaja on kitarrist Paul Daniel, kelle seadeid esitavad lauljatar Liisi Koikson, puhkpille mängiv Cätlin Jaago, trummar Aleksandra Anstal, kontrabassist Ara Yaralyan, saksofonist Marko Mägi ning teine kitarrist Marek Talts.

Plaadil kõlavad rahvaviisid,

KUULA KA NEID:

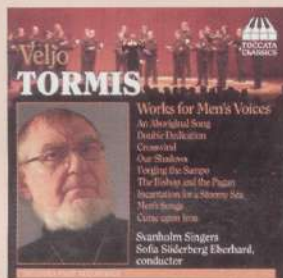
Snakes and Devils/Uncooked. Bullfrog Brown.
KWAQ Records KWAQ0701

Eesti kolmik, keda on märganud ka bluusientusiastid kaugemalt, kaevub ameerika juurtemuusika sügavamatesse kihtidesse. Ansambli tugevaim komponent on kahtlemata Andres Rootsi mitmekesine kitarrimäng, mida rikastavad eritüübilised kitarrid ning mängutehnikad.

Tormis: Works for Men's Voices. Svanholm Singers
Tocatta Classics TOCC0073

Inglise firma välja antud plaadil esitavad Tormise valdavalt mittefolkloorset ja süngevõitu meeleolus meeskoorimuusikat Svanholm Singers ja dirigent Sofia Söderberg Eberhard. Vaid 16-liikmeline koor saab oivaliselt hakkama kõige tihedamategi partituuridega, plaat sisaldab ka "Raua needmise" meeskooriversiooni esmasalvestust.

JOOSEP SANG

mis on kuulajale tuttavad Veljo Tormise, ansambli Collage ja teiste töötlustes ning on ilmne, et Hellestuste liikmeid inspireerivad samuti regilaulu repetiivsuses ja lihtsas meloodikas peituvad tõlgendusvõimalused. Kohati on ansambli faktuur väga õhuke ning need hetked ongi kõige kaunimad ("Suur tamm", "Neiu lahkub isakodunt"), markeerides nappide seadetega peamist – regilaulu lihtsust ja sisendusjõudu. Paaris loos minnakse ka kergema vastupanu teed ning "pannakse jatsu"; väga võõralt kõlab see, et meeleolu ja tämbri poolest suurepäraselt sobiv Koikson laulab jutustavaid regiviise valdavalt värsiridu kordamata. Kuid muidu on siin palju, mida tähele panna:

kitarrimängu, kus kangastuvad Nguyễn Lê ja Pat Metheny, huvitavaid kõlasid nii puhk- kui löök-pillidelt.

Eestis on omajagu "hardcore"-folkareid, kes arvavad, et rahva-viisi ei tohi töödelda, vaid seda tuleb esitada nii, nagu ta on. Enamik aga eelistab endiselt tööt-lusi, mis võtavad toeks funktsionaalharmoonia. Nii ühe kui teise leeri esindajatel on oma tõde ning mõlemast suunast tuleb üha uusi, regilaulu väärtustavaid plaate.

Joosep Sang

MIDA KUULAD

TÖNIS LEEMETS
muusik

Chalice, "Taevas ja Perse". Mind on süüdistatud, et kasutan sõna "geniaalne" liiga kergekäeliselt, aga no selle plaadi puhul ju võib? Algusest lõpuni täiesti omaloomingulisel, "faustliku kirega" produtseeritud plaadil räägib Chalice ülemisest ja alumisest maailmast ehk taevast ja põrgust/persest sellise meelevallaga nagu keegi, kes on mõlemas maailmas kodus. "Kiim" ajab kõva häälega naerma ja "Gnoom" ... Nagu öeldakse: I laughed and I cried.

Kassin +2, "Futurismo".

Braasiilia trio Moreno/Domenico/Kassin on eriline selle poolest, et ansambli "kunstilise juhi" tiitel käib käest kätte. "Moreno +2" ja "Domenico +2" plaadid on juba ilmunud, nüüd siis Kassini produtseeritud "Futurismo". Album pole küll sugugi futuristlik, vastupidi – võluvalt eklektiline ülevaade kõigest mõnusast, mida braasiilia populaarmuusikas on viimase viiekümne aasta jooksul tehtud.

JAN KAUS
kirjanik

New Order, "Power, Corruptions & Lies".

Minu meelest nende parim plaat; eksperimenteerivam ja samas lihtsakoelisem kui praegune.

Travis, "The Boy with No Name".

Ma olen vana brit-popi fänn. Travise uus plaat on täitsa mõnus, nukker ja helge korraga. Ilusad meloodiad.

Manboy, "Majestic".

See Soome bänd soojendas Tallinnas Placebot ja meeldis mulle sel õhtul rohkem kui peaesineja.

Ride, "Going Blank Again".

Oi, parim vana hea *shoegaze*, õhuline ja majesteetlik. Bändi üks liidreid Andy Bell mängib praegu Oasises bassi – selge allakäik.

Tom Waits, "Rain Dogs".

Kunagi kuulasin Waitsi õhtralt, siis jätsin järele. Nüüd hakkab jälle tema poole nihkuma.

Irratsionaalne. Kreatiivmootor.

Odessa Records

Odessa Recordsi süvine üllatusplaat, Kreatiivmootori "Irratsionaalne" on näide kodumaisest *dada*-popist. Meelde tulevad Peeter Volkonski projektid, Hardi Volmeri Päratrust, kiiktool, RTR Planeta, poriloik, Frank Zappa, tilgastanud piim, lapselalin, sekka hirmu, ängi, lõbu ja läbu, õrnalt riivatud tabu – hea ja halva maitse piir kuulatava ning mittekuulatava vahel. Muusikaline karneval, millest võtavad maskeeritult osa peaaegu kõik praeguses pop- ja rockmuusikas tooni andvad stiilid või žanrid. Nagu karnevalile kohane, pilavad selles osalejad neid, keda nad etendavad. Punk, bossanoova, elektroonika, räpp, *techno* ja proge-rock muutuvad pelgalt karikeeritud vormiks, mida võib täita mõistusetaguse lüürika või tarbetekstidega näiteks nagu kasutusjuhendite ettelugemine. Mitmete nimekate muusikute kaasabil valminud plaat on eelkõige mäng keeleliste ja muusikaliste vahenditega, mida tulebki vastu võtta samasuguses mängulises võtmes. Tõsise näoga pole siin midagi teha, sest tõsise näoga ju ei mängita. Kui parafraseerida tuntud terminit *free jazz*, siis saaks Kreatiivmootori muusikat nimetada *free* popiks, või teisiti öeldes – popist vabaks. Juba albumi nimes seab Kreatiivmootor end väljapoole liigitamis- ja mõistmiskatseid, kuulutades end tavamõistusega haaramatuks. Meeldimisega on sama lugu – kellele meeldib, kellele mitte. Ja ega iga otsust peagi ega saagi lõpuks põhjendada. Niisiis, vabastage end popist ja kuulake hoopis Kreatiivmootorit. Või ärge kuulake.

Tõnu Karjatse
muusika- ja filmikriitik

HEA LUGEJA
Ajakirja

muusika

saab tellida internetis www.tellimine.ee,
aadressil ia@ema.edu.ee, herje@ema.edu.ee
ning ExpressPosti telefonil 66 75 788.

Otsekorralduse hind on 21 krooni
3 numbrit 69 krooni
6 numbrit 138 krooni
Aastatellimus 245 krooni

Muusikaõpetajad ja õpilased saavad Muusikat
tellida SOODUSHINNAGA 192 krooni. Soodushind
kehtib ka pensionil olevatele muusikaõpetajatele.

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kontserdid septembris

16. september kell 17.00
EMTA kammersaal
JUBILATE - Leo Normet 85

Tallinna Muusikakeskkooli kontserdid septembris

30. september kell 18.00
Kadrioru loss
Martti Raide (klaver)
Kavas Franz Schubert, Philip Glass, Mart Saar

Piletid 50 /25, TMKK õpilastele 15

TALLINNA
MUUSIKAKESKKOOL

September

Tallinnas

1. 09 kell 12 Orelipooltund: Marelle Siitas toomkirikus
5. 09 kell 19 Vardo Rumessen (klaver), Arvo Leibur (viul), Mati Turi (tenor), Noobel Nelik Estonia kontserdisaalis
8. 09 kell 12 Orelipooltund: Jüri Goltsov toomkirikus
8. 09 kell 18 Nürnbergi Bach'i-koor toomkirikus
12. 09 kell 18 Lasteetendus "Hitipidu: Pipi! Nuki! Puhh!" Rahvuskooper Estonias
12. 09 kell 20 Sügisjazz: Erko Niit Trio ja sõbrad Von Krahli baaris
13. 09 kell 18 J. Straussi operett "Viini veri" Rahvuskooper Estonias
13. 09 kell 19 Europa Galante (Itaalia), Fabio Bionti (barokkviul) Estonia kontserdisaalis
13. 09 kell 19 Meistri mängud: Jaakko Kuusisto (viuldaja ja dirigent), Tallinna Kammerorkester Niguliste kirikus
14. 09 kell 18 Andres Mustonen (viul) Niguliste kiriku Antoniuuse kabelis
14. 09 kell 18 Rossini ooper "Tuhkatriinu" Rahvuskooper Estonias
14. 09 kell 19 Hooaja avakontsert: ERSO, Nikolai Luganski (klaver), Nikolai Aleksejev (dirigent) Estonia kontserdisaalis
15. 09 kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus
15. 09 kell 18 Bournonville'i ballett "Süüfiid" Rahvuskooper Estonias
15. 09 kell 20 Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Paul Hillier (dirigent) Niguliste kirikus
16. 09 kell 18 Prohvetite viisid: Hortus Musicus Kadrioru lossis
19. 09 kell 19 Uus Tallinna Trio Mederi saalis
20. 09 kell 19 Noored talendid: Age Juurikas (klaver), Daniil Sayamov (klaver) Estonia kontserdisaalis
20. 09 kell 19 Meistri mängud: Aleksander Rudin (tšellist ja dirigent), Tallinna Kammerorkester Mustpeade Majas
21. 09 kell 19 Sofia Gubaidulina "Johannese passioon": ERSO, segakoor Latvija, Svetlana Trifonova (sopran), Algirdas Janutas (tenor), Aleksander Teliga (bass), Andres Mustonen (dirigent) Estonia kontserdisaalis
21. ja 22. 09 kell 19 Erkki-Sven Tüüri ooper "Wallenberg" Rahvuskooper Estonias

22. 09 kell 12 Orelipooltund: Ene Salumäe toomkirikus
22. 09 kell 16 Kontsert Helle Mustoneni mälestuseks: segakoor Latvija, Hortus Musicus, Andres Mustonen (dirigent) toomkirikus
22. 09 kell 19 Antonio Chaiho ansambel (Portugal) Estonia kontserdisaalis
23. 09 kell 17 Stanev Vesselin (klaver) raekojas
26. 09 kell 19 KontsertJazz. Eesti värvid: Eduard Akulin (tromboon), Mart Soo (kitarr), Raun Juurikas (klahvpillid), Taavo Rimmel (kontrabass), Brian Melvin (löökpillid), Remo Savisaar (fotod) Estonia Talveaias
27. 09 kell 19 Rossini ooper "Tuhkatriinu" Rahvuskooper Estonias
28. ja 29. 09 kell 19 Lasteetendus "Hitipidu: Pipi! Nuki! Puhh!" Rahvuskooper Estonias
28. 09 kell 21.30 Sügisjazz: D'Jab Trio (Prantsusmaa) Teater NO99 jazzklubis
29. 09 kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus
29. 09 kell 18 Vocalissimo: Iris Oja (metosopran), Ene Nael (klavessiin), Ardo Västrik (tšello), Helen Västrik (viul) raekojas
29. 09 kell 18 Bach'i Brandenburgi kontserdid: Helsingi Barokkorkester, Aapo Häkkinen (klavessiin), Marc Bennett (barokktrompet), Pauliina Fred (traaversflööd ja plokkflööd), Jasu Moisio (oboe), Minna Kangas (barokkviul), Tiila Kangas (vioola), Mikko Perkola (vioola) Jaani kirikus
29. 09 kell 19 Rahvusvaheline muusikapäev: ERSO, Denis Goldfeld (viul), Andrei Boreiko (dirigent) Estonia kontserdisaalis
30. 09 kell 17 Klaveripalavik: Irina Zakharenkova (klaver), Tallinna Kammerorkester, Juha Kangas (dirigent) Mustpeade Majas
30. 09 kell 19 Rahvusvaheline muusikapäev: WDR Sümfooniaorkester Köln, Gautier Capuçon (tšello), Semyon Bychkov (dirigent) Estonia kontserdisaalis

Tartus

4. 09 kell 20 Puccini ooper "Tosca" Vanemuise väikeses majas
12. 09 kell 19 Europa Galante (Itaalia), Fabio Bionti (barokkviul) Jaani kirikus
13. 09 kell 19 Margarita Voites

(sopran), Piia Paemurru (klaver) Tartu Ülikooli aulas
14. 09 kell 20 Ansambel Dynamite Vikings GenKlubis
15. 09 kell 11 ja 19 Tampere organistide kontsert Jaani kirikus
15. 09 kell 19 Hooaja avakontsert: Vanemuise sümfooniaorkester, Mihkel Poll (klaver), Toomas Vavilov (dirigent) Vanemuise kontserdimajas
16. 09 kell 18 Tuleviku muuseumi hääli: XI kontsert Eesti Rahva Muuseumis
22. 09 kell 19 The Sound of Musicals: Stephen Hansen (vokaal), Gerli Padar (vokaal), Liisi Koikson (vokaal), Heli Kuus (tšello), Tarmo Leinatamm (klaver) Vanemuise suures majas
23. 09 kell 15 ja 19 The Sound of Musicals: Stephen Hansen (vokaal), Gerli Padar (vokaal), Liisi Koikson (vokaal), Heli Kuus (tšello), Tarmo Leinatamm (klaver) Vanemuise suures majas
27. 09 kell 19 Sügisjazz: Sara Mitra (vokaal) ja trio Kirkby-Rimmel-Ruben Athena Keskuses
28. 09 kell 19 Rahvusvaheline muusikapäev. Brahms ja Tobias: RAM, tütarlastekoor Ellerhein, Ene Salumäe (orel), Siim Selis (klaver), Mihhail Gerts (dirigent) Jaani kirikus
28. 09 kell 19 Puccini ooper "Tosca" Vanemuise väikeses majas

Pärnus

4. 09 kell 19 Vardo Rumessen (klaver), Arvo Leibur (viul), Mati Turi (tenor), Noobel Nelik Pärnu kontserdimajas
22. 09 kell 19 Hooaja avakontsert Arvo Pärni muusikast: Pärnu Linnaorkester, ansambel Vox Clamantis, kammerkoor Voces Musicales, Andres Kaljuste (viul), Juta Õunapuu (viul), Risto Joost (dirigent) Pärnu kontserdimajas
29. 09 kell 19 Rahvusvaheline muusikapäev. Brahms ja Tobias: RAM, tütarlastekoor Ellerhein, Ene Salumäe (orel), Siim Selis (klaver), Mihhail Gerts (dirigent) Pärnu kontserdimajas
30. 09 kell 15 ja 19 The Sound of Musicals: Stephen Hansen (vokaal), Gerli Padar (vokaal), Liisi Koikson (vokaal), Heli Kuus (tšello), Tarmo Leinatamm (klaver) Pärnu kontserdimajas

Jõhvis

15. 09 kell 12 Tuhkatriinu: Peterburi

operetteatri lasteetendus Jõhvi kontserdimajas
16. 09 kell 17 Hooaja avakontsert: Vanemuise sümfooniaorkester, Mihkel Poll (klaver), Toomas Vavilov (dirigent) Jõhvi kontserdimajas
21. 09 kell 19 Noored talendid: Age Juurikas (klaver), Daniil Sayamov (klaver) Jõhvi kontserdimaja kammersaalis
22. 09 kell 16 Jekaterina Šavrina (vokaal) Jõhvi kontserdimajas
29. 09 kell 19 The Sound of Musicals: Stephen Hansen (vokaal), Gerli Padar (vokaal), Liisi Koikson (vokaal), Heli Kuus (tšello), Tarmo Leinatamm (klaver) Jõhvi kontserdimajas
30. 09 kell 17 Rahvusvaheline muusikapäev. Brahms ja Tobias: RAM, tütarlastekoor Ellerhein, Ene Salumäe (orel), Siim Selis (klaver), Mihhail Gerts (dirigent) Jõhvi kontserdimajas

Kõikjal üle Eesti

1. 09 kell 16 ja 19 Hingemuusika: Leena Laas (viul), Tuulikki Jürjo (orel) Türi Püha Martini kirikus ja Kärü kirikus
12. 09 kell 18 Meistrite Akadeemia: tšellokvartett C-JAM koosseisus Villu Vihermäe, Margus Uus, Andreas Lend, Pärt Tarvas Tõrva kirikus
13. 09 kell 18 Meistrite Akadeemia: Irina Zakharenkova (klaver) Narva linnuses
13. 09 kell 19 Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Paul Hillier (dirigent) Rakvere kirikus
14. 09 kell 19 Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Paul Hillier (dirigent) Haapsalu toomkirikus
15. 09 kell 18 Hingemuusika: Peeter Sarapu (fagott), Tiia Tenno (orel) Otepää Maarja kirikus
20. 09 kell 18 Meistrite Akadeemia: Heli Veskus (sopran), Jaanika Rand-Sirp (klaver) Rakvere Gümnaasiumi saalis
22. 09 kell 18 Hingemuusika: Toomas Trass (orel) Häädemeeste Miikaeli kirikus

Andmed on kontrollitud 17. augustil Oktoobri kontserdinofot COLLAGE'is avaldamiseks ootame hiljemalt 12. septembriks aadressil kristina@ema.edu.ee

www.worldchoirgames.com

**Graz · Österreich
9. – 19. Juli 2008**

**SINGING TOGETHER
BRINGS NATIONS TOGETHER**

Information:

INTERKULTUR · WORLD CHOIR GAMES · Am Weingarten 3 · D-35415 Pohlheim
Tel.: +49 (0) 64 03 - 95 65 25 · Fax: +49 (0) 64 03 - 95 65 29 · mail@worldchoirgames.com

TALLINNA FILHARMOONIA KONTSERDID

SEPTEMBER 2007

PE $\frac{B}{2}$ 2539 2007, 8/9

13. SEPTEMBRIL 19.00

Niguliste Muuseum-kontserdisaalis

HOOAJA AVAKONTSERT

MEISTRI MÄNGUD JAAKKO KUUSISTO

[dirigent, viiul, Soome]

TALLINNA KAMMERORKESTER

Jean Sibelius Rakastava op 14,
Romanss C-duur op 42

Joseph Haydn Viiulikontsert nr 2 G-duur

Béla Bartók Divertisment

30. SEPTEMBRIL 17.00

Mustpeade majas

KLAVERIPALAVIK IRINA ZAHHARENKOVA

[Eesti/Soome]

TALLINNA KAMMERORKESTER
Dirigent JUHA KANGAS Soome

Valentin Silvestrov Hümn 2001

Wolfgang Amadeus Mozart
Klaverikontsert A-duur KV 488

Jean Sibelius
Muusika Arvid Järnefeldi näidendile Surm op 44

Joseph Haydn
Sümfoonia nr 94 G-duur Üllatussümfoonia

Piletid eelmüügist 120.- (piiratud koguses sooduspileteid (üli)õpilastele ja pensionäridele 80 kr) müügil Piletilevi ja Piletimaailma müügikohtades, www.piletilevi.ee ja www.piletimaailm.com.

Piletid kohapealt 150.- (piiratud koguses sooduspileteid (üli)õpilastele ja pensionäridele 100 kr)

Sarja Klaveripalavik 2007/2008 hooaja abonementpäase (5 kontserti) 450 krooni.

20. SEPTEMBRIL 19.00

Mustpeade majas

MEISTRI MÄNGUD ALEKSANDER RUDIN

[dirigent, tšello, Venemaa]

TALLINNA KAMMERORKESTER

Dmitri Šostakovitš Prelüüd ja skertso op 11

Valentin Silvestrov Serenaad

Mihhail Wielhorsky Variatsioonid tšellole

Pjotr Tšaikovski Kaks elegeiat

Igor Stravinski Appollon Musagete

TALLINNA FILHARMOONIA / Tel 669 9940 / www.filharmonia.ee

Tallinn...
58. aastapäeva 8-9/2007

Kultuuriministeerium

EESTI KULTUURIKAPITAL

ABC Motors

ER Eesti Raadio

KUKU

EESTI EKSPRESS

PILETILEVI